

107202

DİNÎ TÜRK MÜSİKİSİ FORMLARI

107202

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sabri TÜFEKÇİ

404941022

Tezin Enstitüye Verildiği Tarihi: 11 Haziran 2001

Tezin Savunulduğu Tarih: 27 Haziran 2001

Tez Danışmanı : Dr. Nail YAVUZOĞLU

Diğer Jüri Üyeleri Doç. Şehvar BEŞİROĞLU

Öğr. Gör. Feridun ÖNEY

HAZİRAN 2001

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

" Dînî Türk Mûsikîsi Formları " konulu bu çalışma ; İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü' nde Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmamda destek ve yardımlarını gördüğüm danışman hocam sayın Dr. Nail YAVUZOĞLU' na, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu Müdürü Ömer Tuğrul İNANÇER' e, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu Sanatçılarından; Özata AYAN, Suat ULUTAŞ, Hakan ALVAN, Serdar BİŞİREN' e, Esra DİLDAR'a, Sara DİLDAR' a, Paşabahçe İlköğretim Okulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Kâni KADI' ya ve değerli eşim Seda TÜFEKÇİ' ye teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İstanbul 2001

SABRİ TÜFEKÇİ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	vi
SUMMARY	viii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	2
2.1. Genel Tanımı ile Mûsiki	2
2.2. Dînî Mûsikî' nin Tanımı (Türk-İslâm)	2
2.3. Dînî Mûsikî' nin Doğuşu (Türk-İslâm)	2
2.3.1. Hâfızların (Kârî) Geliştirdiği Dînî Mûsikî	3
2.3.2. Mutasavvıfların (Tasavvuf Ehli) Geliştirdiği Dînî Mûsikîsi	5
2.4. Dînî Mûsikî' nin Kolları	6
2.4.1. Cami Mûsikîsi	6
2.4.2. Tekke Mûsikîsi (Tasavvuf)	7
3. DÎNÎ TÜRK MÛSİKÎSİ' NİN ASIRLARA GÖRE İNCELENMESİ	10
3.1. XVII. Asra Kadar Dînî Türk Mûsikîsi	10
3.2. XVII. Asır Dînî Türk Mûsikîsi	16
3.3. XVIII. Asır Dînî Türk Mûsikîsi	18
3.4. XIX. Asır Dînî Türk Mûsikîsi	21
3.5. XX. Asır Dînî Türk Mûsikîsi	25

4.	DÎNÎ TÜRK MSİKİSİ FORMLARI	28
4.1.	Kur'ân-ı Kerim	28
4.2.	Na't-i Peygamberi	29
4.3.	Kâmet	30
4.4.	Ezan	31
4.5.	Namaz ve Mahfel Tesbihleri	32
4.6.	İstiğfâr	34
4.7.	Hutbe	34
4.8.	Tekbîr	36
4.9.	Telbiye	37
4.10.	Salâlar	37
4.10.1	Salât-u Selam	37
4.10.1.1.	Sabah Salâsı	38
4.10.1.2.	Cuma ve Bayram Salâları	38
4.10.1.3.	Cenâze Salâsı	39
4.10.2.	Salât-u Ümmiye	39
4.10.3.	Salâların İcrasındaki Önemli Noktalar	40
4.11.	Temcit-Münâcâtı	40
4.12.	Mi'râciyye	42
4.13.	Regaibiyye	44
4.14.	Tevşih	44
4.15.	Mevlîd-i Şerif	45
4.16.	İlâhi	48
4.17.	Durak	49
4.18.	Nefes	50
4.19.	Savt	50
4.19.1.	Bayramî Savtları	50
4.19.2.	Gülşenî Savtları	50
4.20.	Şuğul	50
4.21.	Mersiye	51

4.22.	Kasîde	51
4.23.	Nevbe	51
4.24.	Âyin-i Şerif	52
EKLER		55
Ek 1.	Dînî Türk Mûsikî Formları Eser Listesi	56
Ek 2.	Dînî Türk Mûsikî Formları Nota Örnekleri	59
Ek 2. 1.	Acem Na't-i Peygamberi	60
Ek 2. 2.	Sabâ Tesbih	61
Ek 2. 3.	Mahfel Sürmesi	62
Ek 2. 4.	İstiğfâr	66
Ek 2. 5.	Segâh Tekbîr	67
Ek 2. 6.	Segâh Telbiye	68
Ek 2. 7.	Mâhur Salât-u Selam	69
Ek 2. 8.	Dikeşhâveran Sabah Salâsı	70
Ek 2. 9.	Bayati Cuma ve Bayram Salâları	71
Ek 2. 10.	Hüseyini Cenâze Salâsı	73
Ek 2. 11.	Segâh Salât-u Ümmiye	74
Ek 2. 12.	Irak Temcit-Münâcât	75
Ek 2. 13.	Mi'râciyye	80
Ek 2. 14.	Rast Tevşih	121
Ek 2. 15.	Mevlîd-i Şerîf	122
Ek 2. 16.	Hüzzam İlâhi	137
Ek 2. 17.	Hicaz İlâhi	138
Ek 2. 18.	Uşşak İlâhi	139
Ek 2. 19.	Hicaz İlâhi	140
Ek 2. 20.	Hüseyini İlâhi	141
Ek 2. 21.	Uşşak İlâhi	142
Ek 2. 22.	Nevâ İlâhi	143
Ek 2. 23.	Rast İlâhi	144

Ek 2. 24. Hüseyini İlâhi	145
Ek 2. 25. Dügâh Durak	146
Ek 2. 26. Hüseyini Nefes	147
Ek 2. 27. Sabâ Savt	148
Ek 2. 28. Rast Şuğul	150
Ek 2. 29. Nühüft Mersiye	151
Ek 2. 30. Hicaz Zîrgüle Nevbe	153
Ek 2. 31. Acemaşîran Âyin-i Şerîf	162
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	174
LÛGAT	175
BİBLİYOGRAFYA	177
KAYNAKLAR	179
ÖZGEÇMİŞ	181

TÜRK SANAT MÜSİKİSİ ALANI

DANIŞMANI : Dr. Nail YAVUZOĞLU

DÖNEMİ : 2001 - Yaz

DİNÎ TÜRK MÜSİKİ FORMLARI

ÖZET: Müsikî ses üzerine kurulmuş bir sanattır. Güzel sanatların en önemli ve en güçlülerinden biridir. Müsikî en ilkel topluluklarda bile, konuşmadan önce insan hayatına girmiş bir unsurdur. En ilkel topluluklar gündelik işlerini, daha konuşmayı öğrenmeden önce, ritim ile, sonraları oldukça basit bile olsa ritme eşlik eden bir takım seslerle, yani müsikî ile yürütmüşlerdir.

Dînî Müsikî, camilerde ve tekkelerde yapılan dînî tören ve toplantılarda okunan eserlerin tümüne denir.

Dînî müsikî, müsikînin temelini oluşturan ses ve ölçüye, dînî özelliklere sahip bir takım hareketlerin eklenmesiyle, başka bir deyişle raksı meydana getirmesiyle doğmuştur. Bu olay dînî ayinlerin temelini teşkil etmiştir. Teknik manada dînî müsikînin doğuşu, din dışı müsikînin doğuşundan ve gelişmesinden sonradır.

İslâm' da dînî müsikî ile ilgili çalışmalar ilk olarak kıraat (Kur'ân-ı Kerim okuma) ve ilâhiler gibi konular etrafında yapıldı. Onun için ilâhiler ile ilgili müsikî çalışmalarını yürüten mutasavvıflarla (Tasavvufu uğraşan) tilavet (takip etmek) ve kıraat ile ilgili çalışmaları yapan hafızlar, dînî müsikînin kurucuları olan iki tip din adamı hüviyeti ile ortaya çıkmışlardır. Hazreti Peygamber' in Kur'ân' ı güzel sesle okumaları için halkı teşvik etmesi Müslümanların Kur'ân'ı güzel sesle ve hoş nağme ile okumalarına ve böyle okunan kıraatlara ilgi göstermelerine sebep oldu.

Hicri II. Asrın sonuna doğru zühd (Dünyaya rağbet etmemek) devri olgunlaşıp tasavvuf haline gelince, bu alanda da çok önemli bir takım gelişmeler ve yenilikler görüldü. Hicri III. Asrın ilk yarısında görülen hızlı ve köklü değişmelere konu olan en önemli konu şüphesiz "Dînî Mûsikî" (semâ) dir.

Dînî Mûsikî kendi içinde iki kısma ayrılır.

1- Cami mûsikîsi

2- Tekke mûsikîsi

Cami mûsikîsi temelde namaz ibadeti ile ilgili mûsikîdir. En önemli özelliği yalnızca söz mûsikîsi olmasındadır. Bu mûsikîde hiç saz kullanılmaz. Tekke Mûsikîsinin, cami mûsikîsi ile pek çok ortak yönü bulunmakla birlikte, asıl önemli özelliği mûsikî icrasında saz kullanılmasıdır. Tekke mûsikîsinin cami mûsikîsinden ayrı uslûbu ve tavrı olması da bu mûsikînin başka bir özelliğidir. Formlar, eser biçimleri demektir ve her gelişmiş mûsikîde olduğu gibi Dînî mûsikîde de bir çok form bulunmaktadır.

Dînî mûsikînin temel formları ve bunların kendi içinde sınıflandırılması şöyledir:

1. Kur’’ân-ı Kerim, 2. Na’t-i Peygamberi, 3. Kâmet, 4. Ezan, 5. Namaz ve Mahfel Tesbihleri, 6. İstiğfâr, 7. Hutbe, 8. Tekbir, 9. Telbiye, 10. Salâlar, 11. Temcit Münâcâtı, 12. Mi’raciyye, 13. Regaibiyye, 14. Tevşih, 15. Mevlîd-i Şerif, 16. İlâhi, 17. Durak, 18. Nefes, 19. Savt, 20. Şuğul, 21. Mersiye, 22. Kasîde, 23. Nevbe, 24. Âyin-i Şerif.

Dînî mûsikîyi asırlara göre ele aldığımızda XVII. asırda gelişmeye başlamış, XVIII. asırda çok sayıda eserler verilmiştir. XIX. asırda Dînî mûsikî doruk noktasına ulaşmıştır. Çok değerli bestekarlar, mevlîdhanlar, mersiyehanlar, zakirbaşılar yetişmiş ve tüm formların en güzel örnekleri verilmiştir. XX. Asrın mûsikî sahasındaki en mühim faaliyeti dînî ve lâdînî eserlerin tespiti olmuştur.

Bu çalışmada şu noktalar üzerinde durulmuştur. Dînî mûsikînin tanımı, doğuşu ve kollara ayrılması genel bilgiler adı altında toplanmış, Cami ve Tekke mûsikîsinde kullanılan temel formlar incelenmiş, bu konuda örnek notalar ile belgelenmiştir. Dînî mûsikînin asırlara göre gelişimleri hakkında kaynaklara dayanılarak bilgi verilmiştir.

FORMS OF RELIGIOUS TURKISH MUSIC

SUMMARY: Music is an art based on sound. Among the fine arts, it is one of the most important and powerful ones. Even in the most primitive communities, it had been a factor having effect in human life before speech. Before learning how to speak, the most primitive communities used to manage their daily tasks initially along with rhythm, and later on, although being quite simple, with a number of sounds accompanying rhythm; that is to say music

Religious music refers to all of the musical works performed in the religious ceremonies and meetings held in mosques and dervish lodges.

Religious music arose from the combination of some movements having religious characteristics with the basic principles of music which are sound and measure; in other words it originated from the formation of dance.

The early studies on religious music in Islam were performed around the subjects such as kiraat (reading the Koran aloud) and hymns. Therefore, the mystics carrying-out musical studies regarding hymns, and the hafizs (persons who have memorized the Koran) performing studies on tilavet (reading or chanting the Koran) and kiraat appeared as two types of religious functionary who were the founders of the religious music. Prophet Muhammad's encouraging the people to read the Koran with beautiful voice resulted in Muslims' reading the Koran with beautiful voice and nice melody; and their interest in kiraats read as such.

Towards the end of the 2nd century of the Hegira, as the period of asceticism (renunciation of the world and its pleasures in order to devote oneself more completely to God) matured into mysticism, a number of very important developments and advancements were also encountered in this field. Without doubt, the most important subject that had undergone the fast and radical changes seen in the first half of the 3rd century of the Hegira was the "Religious Music" (semâ, whirling dance performed by the Mevlevi dervishes).

Religious Music is divided into two branches:

- 1) Music performed in the mosques
- 2) Music performed in the dervish lodges.

Music performed in the mosques, refers to music that is mainly related to *namaz* (ritual of worship centered in prayer in Islam). Its most significant feature originates from its structure of a mere vocal music. In this type of music no instrument is played. Although there are several common factors between the music performed in mosques and dervish lodges, music performed in the dervish lodges differs from the former with its essential feature of being performed with instruments. Another characteristic of this music is that it has a different style and manner compared to the music performed in the mosques. Forms refer to the formats of the musical works, and there are several forms in the religious music same as any kind of progressed music. The basic forms of the religious music and their classification are as follows:

1. The Holly Koran, 2. Na't –i Peygamberi (the eulogistic mention of Prophet Muhammad in an exordium after ascription of praise to God), 3. Kâmet (the outcry of the muezzins joining in the announcement of worship in the mosque), 4. Azan (call to prayer), 5. Namaz and Mahfel Tesbihleri (ascriptions or litany of praise to God), 6. İstiğfar (an asking for God's pardon and forgiveness), 7. Khutbah (sermon delivered at the noon prayer on Fridays and on certain other occasions), 8. Tekbir (proclaiming the greatness of God in the sacred formula), 9. Telbiye (to ejaculate *lebbeyke*), 10. Salâ (prayer recited on certain occasions by a muezzin before he recites azan), 11. Temcit Münâcâtı (a prayer, supplication addressed to God), 12. Mi'raciyye (a supererogatory service of worship performed in the night of the Prophet Muhammad's miraculous journey to heaven), 13. Regaibiyye (a supererogatory service of worship performed in the night of the first Friday of the month Rejeb), 14. Tevşih (a commencing a clause or a distich with a word the sense of which determines the end of the clause), 15. Mevlid-i Şerif (a chanting of Mevlid either in memory of a dead person or to mark a special religious occasion), 16. Hymn, 17. Durak (tonic note), 18. Nefes (a breathing), 19. Savt, 20. Şuğul (preoccupations of mind), 21. Elegy, 22. Qasida, 23. Nevbe, 24. Âyin-i Şerif (noble act of worship).

From a chronological point of view based on centuries, religious music began improving in the 17th century and many musical works were made in the 18th

century. It reached its peak in the 19th century.

During this era, several talented composers, mevlidhans, mersiye-hans and zakirbaşı were raised and the best examples of all forms were produced. In the 20th century, the most important activity made in the field of traditional Turkish music was to determine the religious and non-religious musical works.

The main topics of this study are as follows: Description of religious music, its rise and its division into branches were presented under the title of general information. Basic forms used in music performed both in the mosques and in the dervish lodges were investigated and documented with samples of musical notes. Based on references, information on chronological progression of religious music by centuries were given.

GİRİŞ

" Dînî Türk Mûsikî Formları " konulu bu araştırmada ilk olarak Mûsikînin genel anlamı, Dînî Mûsikî' nin tarifi, doğuşu, hafızların geliştirdiği Dînî Mûsikî ve Dînî Mûsikî' nin kolları hakkında bilgi toplanmaya çalışılmış, bu konular ile ilgili kaynaklara başvurulmuştur.* Kaynaklar arasında değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılarak kaynak dışına çıkılmadan bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Dînî Mûsikî asırlara göre düzenlenerek incelenmiştir.

Daha sonra Dini Mûsikî Formları tek tek incelenerek bu konuda formlarda bulunan eserlerden örnekler , Tarihi Türk Müziği Topluluğu nota arşivinde ve Hakan Alvan ile birlikte yapılan araştırmalar sonucunda bulunmuştur.*

* Şubat, 2001 tarihinde Tarihi Türk Müziği Topluluğu' nda Ömer Tuğrul İNANÇER ile yapılan görüşmeler

* Mart, 2001 tarihinde Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nda Hakan ALVAN, Suat ULUTAŞ, Özata AYAN ile yapılan görüşmeler

2. GENEL BİLGİLER

Ana konuya girmeden önce Mûsikî' nin ve Dînî Mûsikî' nin tarifleri, doğuşu ve Dînî Mûsikî' nin kolları hakkında ön bilgi vermek yararlı görülmüştür.

2. 1. Genel Tanımı İle Mûsikî

"Mûsikî ses üzerine kurulmuş bir sanattır. Güzel sanatların en mühim ve en güçlülerinden biridir. Mûsikî, en ilkel topluluklarda bile, konuşmadan önce insan hayatına girmiş bir unsurdur. En ilkel toplumlar gündelik işlerini, daha konuşmayı öğrenmeden önce, ritm ile; sonraları oldukça basit bile olsa ritme eşlik eden bir takım seslerle, yani mûsikî ile yürütmüşlerdir."¹

"Mûsikînin ne olduğu sorusuna çok çeşitli cevaplar verilmiş ve mûsikînin mahiyetini izah için bir takım tarifler ileri sürülmüştür. J.J.ROUSSEU mûsikîyi şöyle tarif etmektedir: " Mûsikî, sesleri kulağa hoş gelecek şekilde düzenlemektir." Başka bir tarif de şöyledir: " Mûsikî, ölçülü sesler vasıtası ile estetik bir tesir ve heyecan meydana getirme sanatıdır."²

Bu tariflerden de anlaşılacağı gibi mûsikînin temel maddeleri ses ve ölçüdür. Ölçü vasıtası ile sese güzellik, çekicilik ve tesirlilik verilmektedir.

2. 2. Dînî Mûsikî' nin Tanımı (Türk-İslâm)

"Camilerde ve Dergâhlarda, ibadet esnasında hatip, müezzin ve zâkirler tarafından ve bazen, hazır bulunan herkesin de katılmasıyla okunan, muhtelif mûsikîli parçaların tümüne denir.

2. 3. Dînî Mûsikî' nin Doğuşu (Türk-İslâm)

Dînî mûsikî, mûsikînin temelini oluşturan ses ve ölçüye, dini özelliklere sahip bir takım hareketlerin eklenmesiyle, başka bir deyişle raksı meydana getirmesiyle doğmuştur. Bu olay dini ayinlerin temelini teşkil etmiştir.

¹ ÖZKAN, İsmail Hakkı. Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usulleri. s 17

² Prof.Dr.ULUDAĞ, Süleyman. İslâm Açısından Mûsikî ve Semâ' s.16-17

Çeşitli tabiat olaylarından korkup, bunlardan korunmak ihtiyacını duyan insanoğlu, ritm, müzik ve raks ile, gerçek mahiyetini bilemediği büyük güce tapınarak, bu olaylardan korunmak ve kurtulmak istemiştir. Bu konuda büyük çaba göstermiştir. Bu üç temel unsur, başlangıcından itibaren bütün insan toplulukları üzerinde etkili olmuş ve adeta bütün toplumlar, aşılması gereken bu merhaleden mutlaka geçmişlerdir. Bunlar dini mûsikînin ilk tohumlarıdır.

Teknik manâda dînî mûsikînin doğuşu, din dışı mûsikînin doğuşundan ve gelişmesinden sonradır. Emevîler ve Abbasîler zamanında mûsikî gerek nazari gerekse teknik ve icra bakımından büyük ve hızlı değişmelerin içine girmişti. Halife, vezir, kumandan, vali v.s. gibi devlet adamları ile zenginlerin ilgisi sayesinde mûsikî sanatı gelişti ve yaygınlaştı. Gelişen mûsikînin din lehine istifade edilmesinden daha tabii bir şey olamazdı. Nitekim din dışı mûsikîye ait nağmelerin ve seslerin Kur'an'ın kıraatı (düzgün ve çabuk okuma) üzerindeki tesirleri erken bir zamanda görülmeye başladı. Aynı zamanda "zühdîyât" ı, yani ilâhileri de bu nağmelerle söyleme temayülü belirdi. Bu devrede Arap Mûsikîsi üzerinde Bizans ve İran Mûsikîsi sanatlarının tesiri bariz bir şekilde kendisini gösterdiğinden aynı tesirler din dışı mûsikî vasıtası ile Kur'an tilavetine ve ilâhilere de geçmeye başladı. Böylece Kur'an ne kadar önüne geçilmeye çalışıldıysa da çok çeşitli melodilerle okunmaya başlandı.

İslâm' da dînî mûsikî ile ilgili çalışmalar ilk olarak kıraat ve ilâhiler gibi konular etrafında yapıldı. Onun için ilâhiler ile ilgili mûsikî çalışmalarını yürüten mutasavvıflarla, tilâvet ve kıraatla ilgili çalışmaları yapan kurrâ (hafızlar) dînî mûsikînin kurucuları olan iki tip din adamı hüviyeti ile ortaya çıkmışlardır."³

2. 3. 1. Hâfızların (Kârî) Geliştirdiği Dînî Mûsikî

"Hz. Peygamberin (s.a.v.); Kur'an'ı güzel sesle okumaları için ümmeti teşvik etmesi müslümanların Kur'an'ı güzel sesle ve hoş nağme ile okumalarına ve böyle okunan kıraatlara ilgi göstermelerine sebep oldu.

³ Prof.Dr.ULUDAĞ, Süleyman. İslâm Açısından Mûsikî ve Semâ'. s.207-209

Aslında her insanın yapısında mevcut olan güzele ve güzel sese alâka duyma istidâdı, bu şekilde dînî bir teşvikle birleşince, dînî mûsikînin meydana çıkması için yeter sebep olabildi. Müslümanlar, nazmı ve manası güzel olan Kur'an'ı ona layık bir ses güzelliği ile okumayı kendileri için dînî bir ideal belirlemişlerdir.

Bu ideali gerçekleştirmek için bütün gayretlerini seferber etmişlerdir. Bu gayretlerin neticesinde Kur'an' ın melodi (elhan, lühûn) ile okunması meselesi zarûri şekilde ortaya çıktı. Sahabe, (Hz.Muhammet (s.a.v.) sağ iken, mümin olarak vefat etmiş erkek müslüman) tâbiünden (Hz.Muhammet'i görmüş olanları görüp onlardan hadis dinlemiş olan) ve tebe-i tâbiünden (İkinci derece olarak hadis nakledilmiş veya tabiî olanlardan ders almış.) olan okuyucular, Kur'an' ı güzel sesle okumayı kendilerine gaye edinmiş olmakla beraber onlar daha çok kıraatların dil ve gramer yönü ile ilgilenmişlerdi.

Onun için tanınmış kıraat bilginleri güzel sestten çok edebiyat ve gramer bilgisi ile ün yapmışlardı. Bu kıraat imamları Kur'an'ı beste ve makamla ilgisi bulunmayan tabiî nağme ve ses güzelliği ile bunların içinde Kâlûn, Verş ve Asım gibi çok güzel ve tesirli bir sese sahip olan kurrâ mevcut bulunmaktaydı. Ancak İbn el-Kesîr, Ebû Amr, el-Kisâî ve el-Yezîdî gibi daha çok edebiyat, gramer, hitabet (hatiplik etmek), belâgat (güzel söz söyleme sanatı) ve fesahat (Sözün, manâ ve ahenk itibariyle kusursuz olmasıdır.) sahasında tanınmış olanları çoğunlukta idi".⁴ "Fakat zamanla durum değişti. Dil âlimi kurrâ azalmaya başladı. Bunların yerini yavaş yavaş mûsikî bilgisine ve ses güzelliğine sahip hâfızlar geçmeye başladı. Zamanla hâfız kelimesi, Kur'an'ın manasından ve dilinden hiç anlamayan fakat sözlerini mûsikî kaidelerine göre güzel sesle okuyan bir zümrenin adı olarak kullanılır oldu.

Kaynaklar melodi (elhan) ile Kur'an okuma işinin ilk defa Tâbiîn zamanında çıktığından bahsetmektedir. Prof. Tayyip Ogiç bu konuda şu bilgiyi vermektedir." İbn Kutaybe'ye göre Kur'an-ı Kerim'in elhân (melodi) ile okunması çok erken başlamıştır. Sahabi' lerden olan Ebû Bekre Nüfey' in oğlu Abdullah b. Ebû Bekre (bazı kaynaklar bu ismi Abdullah değil Ubeydullah olarak belirtirler.) Kur'an-ı Kerim' i melodi ile okuyan ilk kişidir.

⁴ Prof.Dr.ULUDAĞ, Süleyman. İslâm Açısından Mûsikî ve Semâ'. s.209-210

Bu zat Kur'an-ı Kerim' i hüznü bir tarzda okumakla birlikte, şarkıya asla banzetmezdi. Sonra bu tarz kıraatı torunu Abdullah b. Ömer b. Abdullah öğrenmiş ve etrafa yaymıştır. Bundan dolayı bu türlü okuyuşa, " Kıraatü İbn Ömer " (İbn Ömer Kıraatı) denilmiştir. Yine aynı tarzda Kur'an okuyanlardan Sa'id el-Allâf, kıraatı, zamanın hükümdarı Harun er-Reşîd' in çok hoşuna gitmiştir.

Bundan dolayı hükümdarın himayesine girmiş ve kendisine de "Kâriü Emîrî'l-Mü'minîn (hükümdarın kârii saray hafızı) denilmiştir. Böylece saray hafızlığı müessesesi ilk defa kurulmuş oldu.

Aradan zaman geçdikçe muhtelif bölge ve şehirlerdeki güzel sesli okuyucular, Kur'an kıraatını mahalli melodilerle karıştırarak ahengi bozmuşlar ve kıraatı adeta, şarkı ve gazellere benzetmişlerdir.

Kur'an kıraatının bu şekilde şarkı melodileriyle karıştırılması neticesinde bir takım yenilikler ortaya çıkmıştır:

- a) "Ter'îd": Kıraat arasında sesi titretmek;
- b) "Tatrîb": Sesi kaldırmak ve indirmek suretiyle medd (yayma) yerlerini fazlasıyla uzatmak, ve meddin bulunmadığı yerlerde medd yapmak;
- c) "Tahzin": Tabii ve doğal kıraat tarzını bırakıp, sanki huşudan ağlayacakmış gibi bir tarza geçmek;
- d) "Bir harfi iki harf olarak telaffuz etmek"

Kıraatler için dikkat edilmesi gereken konular, başlıca kaideler tecvid ilminde tespit edilmiştir.

2. 3. 2. Mutasavvıfların (Tasavvuf Ehli) Geliştirdiği Dînî Mûsikî

Hicri II. Yüzyılın sonuna doğru zühd devri olgunlaşıp tasavvuf haline gelince sûfiyane (tasavvuf ehli, mutasavvıf) hayatta çok önemli bir takım gelişmeler ve yenilikler görüldü. Bu devrede ilk defa Râbi'atü'l-Adeviyye (ölm.185) mistik manada Allah sevgisinden, Seriiyyü's-Sakati tasavvufi Allah anlayışı (tevhid)den, Zû'n-Nûn manevi makamlardan bahsetmişlerdir. Hicri III. Yüzyılın ilk yarısında görülen hızlı ve köklü değişmelere sebep olan en önemli konu şüphesiz ki "Dînî Mûsikî" dir.

Özel bir tabir olarak tasavvufta semâ adını alan dînî mûsikî genel hatları ile ilk defa bu derece ortaya çıkmış oldu. Ancak tasavvufî mûsikînin ortaya çıkması çeşitli iç ve dış tenkitlere sebep olmuştu. Onun için kuruluş halinde bulunan dînî mûsikî devamlı fıkıh ve hadis âlimlerinin tenkidine (dış tenkit) maruz kaldığı gibi bütün zâhidlerin ve hatta bazı sûfilerin hedefi (iç tenkit) olmaktan kurtulamadı.

2. 4. Dînî Mûsikî' nin Kolları

Dînî Türk Mûsikîsi " Cami mûsikîsi " ile türlü mistik duyuş, anlayış ve heyecanların mûsikî ve raks ile tezahür ve ifadesinin yapıldığı " Tekke mûsikîsi " olarak ikiye ayrılır."⁵

2. 4. 1. Cami Mûsikîsi

"Cami mûsikîsi temelde namaz ibadeti ile ilgili mûsikîdir. En önemli özelliği yalnızca söz mûsikîsi olmasındadır. Bu mûsikîde hiçbir saz kullanılmaz. Namaz vaktinin geldiğini bildiren Ezan ile, Temcit, Münâcât, Cenaze, Cuma ve Bayram Salâları minarede icra edilen Cami Mûsikîsi şekilleridir. Namaz sırasında imam ile müezzinin sağladıkları perde ve makam uyumu farzdan önceki Kâmet, namazdan sonraki Tesbihler, dua da cami mûsikîsinin namaz ile ilgili şekilleridir. Bu mûsikî genellikle tek kişi tarafından okunur, "Cumhur Müezzinliği" denen usûlde toplu icra söz konusudur. Mevlîd ilâhileri ile Teravîh namazı arasındaki ilâhiler de toplu halde okunur.

İstanbul, Osmanlı döneminde hem halifelîğin, hem de İslâm dünyasının en önemli bilim, kültür ve sanat merkezi olduğu için, Cami mûsikîsi en gelişmiş biçimine bu şehirde ulaşmıştır. Bu mûsikîde besteli eserlerden çok, serbest, doğaçlama (irticâli) icra önemli olduğu halde, İstanbul' da bu serbestlik bile bir sanat kuralına bağlanmış ve Cami mûsikîsinde çok değerli eserler bestelenmiştir. Bu bestecilerin en önemlileri Hatip Zâkirî Hasan Efendi ile Buhurîzade Mustafa İtrî'dir.

⁵ ÖZALP, Dr. M. Nazmi. TRT, Türk Mûsikîsi Beste Formları. s.43

Hasan Efendi (ö.1623) İstanbul' da, Edirnekapı dışında, Sakızağacı' ndaki Halvetî Tekkesi Şeyhi Nurettinzade Muslihiddin Efendi'ye (ö.1571) derviş, sonra da tekkeye zâkirbaşı olmuştur. Aynı zamanda cami hatibiydi. Ama asıl ünü dînî eserler bestecisi olmasından kaynaklanır.

Beyati makamındaki Cuma ve Bayram Salâlar' ı, Irak makamında Na't, Nühüft Mersiye, Rast ve Uzzal Tesbihler, Pençgâh ve Rast İlâhiler günümüze gelebilmiş eserleridir. Dilkeşhâveran Sabah Salâsı, Hüseyini Cenaze Salâsı, Segah Salât-ı Ümmiye ve Irak Temcit' in İtrî'ye ait olduğu söylenmekle birlikte, Subhi Ezgi bu eserlerin de Hatib Zâkirî' nin olduğu görüşündedir."⁶

"İtrî (ö.1712) ise yalnız dînî değil, din dışı Türk mûsikîsinin de en parlak bestecilerindendir. Segâh Mevlevî Ayini, Rast Na't, Maye Salât, Nühüft Durak ve Tevşih, Nevâ Kâr, Dügâh Beste, Segâh Yürük Semâi gibi erişilmez güzellikteki eserleri bir yana, sadece Segâh Bayram Tekbîri bile İtrî' nin bestecilik gücünü göstermeye yeter. Sabah ezanının Dilkeşhâveran, Sabâ, Dügâh; öğle ezanının Sabâ, Hicaz, Şehnaz; ikindi ezanının Uşşak, Hüseyini; akşam ezanının Segâh; yatsı ezanının da Rast veya Uşşak makamlarından okunması kuralına bağladığı, özellikle teravih namazındaki Rast, Uşşak, Sabâ, Evc, Acemaşiran sıralamasını düzenlediği kaydedilen İtrî Cami mûsikîsinin en önemli temsilcisidir.

Cami Mûsikîsi' nde yer alan formlar :

Kur'an-ı Kerîm, Na't-i Peygamberî, Kâmet, Ezan, Namaz ve Mahfel Tesbihleri, Hutbe, Tekbîr, Salâ, Temcit-Münâcâtı, Mi'raciyye, Regaibiyye, Tevşih, Mevlîd-i Şerîf.

2. 4. 2. Tekke (Tasavvuf) Mûsikîsi

Doğuştan, gelişimi ve icra ediliş biçimi yönünden Cami ve Tekke mûsikîsi olarak ikiye ayrılan Türk Dînî Mûsikîsi' nin Tekke mûsikîsi bölümü: Tekke mûsikîsinin Cami mûsikîsi ile pek çok ortak yönü bulunmakla birlikte, asıl önemli özelliği mûsikî icrâsında saz kullanılmasıdır.

⁶ İNANÇER, Ö.Tuğrul. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi c.3s.57-58

Tekke mûsikîsinin Cami mûsikîsinden ayrı üslûbu ve tavrı olması da bu mûsikînin bir başka özelliğidir. Tekke mûsikîsi, işlevsel bir mûsikîdir. Tekkelerde düzenlenen ayinlerde asıl amaç mûsikî değil, zikirdir.

Mûsikî, zikri süslemek ve yürütmek için kullanılır. Her biri birer tasavvuf kolu olan tarikatlarda; mûsikî ile dînî raks denilebilecek düzenlenmiş uyumlu hareketlerle, hatta kıyafetler ve renklerle, insanlardaki estetik duyguları geliştirip yüceltmek ve bu yoldan insanı 'Tanrı' ya ve Tanrısal gerçeklere (hakikat-ı ilâhi) çekme amacı güdülmektedir.

Tarikat ayinleri, kuudi (oturarak), kıyami (ayakta) ve devrani (dairesele yürüyüş) olarak üç ana şekilde gerçekleşir. Mevlevî semaı ile Bektaşî semahı bu üç ana grubun dışında kalır. Halvetîlik ve bütün kolları ile Kadirî' liğin Eşrefî kolu devrani; Kadirî, Rıfâî, Bedevî, Sa'dî tarikatları kıyami, Nakşibendî' liğin bazı kolları kuudi zikir tarzlarını benimsemişlerdir .

Bunların mûsikîsi de bu zikir ve ayin tarzlarına uygun bir üslûp ve tavidadır. Ayrıca her tarikatın benimsemiş olduğu tasavvuf düşüncesi ayinine, dolayısıyla mûsikîsine de yansımıştır. Bütün tarikatların ayinlerinde icra edilen mûsikî de, ayine uygun olarak ya coşkun ya az hareketli ya da çok ritmiktir. Bu ayinlerde kudüm, bendir, mazhar, halile, nevbe gibi vurmali sazlar mutlaka kullanılır. (yalnızca muharrem ayında Hazret-i Hüseyin ve Kerbela şehitlerine bir saygı gösterisi olarak hiç saz kullanılmaz). Ney de tekkelerde çok kullanılan bir sazdır. Bektaşî mûsikîsinde daha çok halk çalgıları olan bağlama ailesi kullanılmıştır. Mevlevî mûsikîsinde ise ney, kudüm, rebab, kanun, kemençe, ud, tanbur (ve hatta Galata Mevlevîhanesi'nde piyano) gibi mûsikî aletleri kullanılır."⁷

Tekke (Tasavvuf) Mûsikîsi'nde yer alan formlar : İlâhi, Durak, Nefes, Savt, Şuul, Mersiye, Kasîde, Nevbe, İstiğfar, Âyin-i Şerîf. Saz eseri olarak da taksim, peşrev, saz semâîsi formlarını kullanır.

⁷ Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi. III.cilt.s.57. c.VII. s.240

Dînî Mûsikî iki kola ayrılıyor gibi gözükse de, kollar arasında çok yakın bağlantı bulunmaktadır. Örneğin Kur'an-ı Kerîm'i sadece Cami Mûsikîsine ait bir form gibi göremeyiz. Ağırlıklı olarak Cami Mûsikîsi'nde kullanıldığı için bu bölümde gösterilmiştir.

3. TÜRK DİNÎ MÛSİKÎSİ' NİN ASIRLARA GÖRE İNCELENMESİ

Bu bölümde Dînî Türk Mûsikîsî' nin gelişimi, asırlara göre ele alınarak incelenmiştir.

3. 1. XVII. Asra Kadar Dînî Türk Mûsikîsî

İslâmdan önce Türklerin milli bir mûsikîleri vardı. İptidai bir mahiyette olmakla beraber bu mûsikînin tabii bir güzelliği mevcuttu. Yabancı unsurlarla karışmamış saf bir mahallilik arz ediyordu.

Bu mahsuller ozanlar tarafından ibda (yaratmak) ediliyordu. Mûsikînin şiirden ayrılmadığı bu ilk devirlerde ozan, bahçi, kam gibi adlarla anılan şairler, aynı zamanda mûsikîşinastılar. Bu şahsiyetlerin bilhassa dînî âyinlerde mühim rolleri görülüyordu.

İslâmdan sonra da Türk mûsikîsî aynı hususiyetleri ekseriyetle muhafaza etti. Hatta komşu milletlerin mûsikîleri üzerinde müessir (tesirli) oldu.

Türkler mûsikî sahasında Arap ve Acemlerin tesirleri altında kalmamışlar, bilakis onlar üzerine azamî tesir icra etmişlerdir. Gerek nazariyatta, gerek eser ibdaında Türklerin düzeyine İslâm camiası içinde hiçbir milletin erişemediğini iftiharla söyleyebiliriz. " İslâm medeniyeti " tesiri altında oluşan " Şark mûsikîsî " nin en ölmez eserlerini, en sanatkarhane mahsullerini muhakkak biz Türkler ibda etmiş bulunuyoruz. Bunu inkar edenler ya hakikati menfaatleri doğrultusunda değiştirmişler, yahutta yanılmışlardır. Farabî (vefatı: 339-950)' den başlayarak, İbni Sina (vefatı: 428-1036), Meragalı Abdülkadir (vefatı: 838-1434) gibi Türk nazariyatçılarının eserlerini Arapça, Acemce yazmaları bu yanlış fikirlere sebep olmuştur.

İran'da, Hindistan' da, Azerbaycan' da, Bağdat' da, kısacası Türkler' in yayıldıkları bir çok İslâm memleketlerinde yetişen değerli ve bilgili mûsikî üstadlarının tamamıyla Türk ırkına mensup olduklarını görüyoruz. Türklerin İslâm' dan önce seçmiş oldukları çeşitli dinlerde mûsikînin önemli bir mevki vardı. İslâmiyet' de de bu sanata karşı menfi bir cephe mevcut değildi. Hazreti Muhammet (sav), ses mûsikîsine büyük bir ehemmiyet vermişti. Kur'ân'ın güzel sesle ve bir kaideye dayanılarak ahenkle okunmasını emrediyordu. " Tecvid " ve "Kıraat" işte bu rağbetin bir neticesi olarak doğmuştur. Kur'ân'ı bir takım kaidelerle okumayı temin eden bu ilimlerin mûsikî ile yakından alakaları vardır. Bu nedenle İslâmiyet' in teşekkül ettiği zamanlarda ve daha sonraki devirlerde ses mûsikîsine büyük bir rağbet gösterilmiştir. Çalgı hakkında ise bir bilgi bulunmadığı için bazı İslâm alimleri çalma ve söylemeyi günah sayarak men etmeye çalışmışlardır. Buna mukabil diğer bir kısım fakihler (İslâm alimi, İslâm hukukçusu) ve ekseriyetle mutasavvıflar, sazlı mûsikînin bazı insanlar için lehiv (günah) olduğunu kabul etmekle beraber, bazıları için hatta ibadet telakki edilebileceği kanaatine varmışlardır.

Bunlara göre ses ve saz mûsikîleri arasında hiç bir fark yoktur. Her iki çeşit mûsikî de maddi ve cismani (manevi ve ruhani karşılığı) bir takım hisleri tahrik ettiği gibi, manevi ve vicdani en yüksek hislerin oluşmasına da sebep olabilir. Bu nedenle, hangi nevi olursa olsun mûsikî, dinleyenlerin seviyelerine göre helal veya haram olabilir. Sofilerin (tasavvuf ehli) " Sema'" dedikleri işte budur. Bunlar mûsikîyi gönülle ve deruni bir vecd (ilahi aşk) ile dinlerler ve bu türlü dinleyiş manevi olarak yükselmelerini sağlar. İşte bu yükselişler dolayısıyla mutasavvıflar arasında mûsikîye büyük bir önem verilmiştir. Tarikat âyinlerinin bilhassa mûsikî ve şiirin yardımı ile yapılmaları da bu sanatların tekkelerde fazlasıyla gelişmesine yardım etmiştir. Mutasavvıflar arasında İlâhiler, Na'tlar, Tevşihler vücuda getiren ve bunları bizzat besteleyen bir çok şahsiyetlerin her asırda yetiştiğini görmemiz bundandır.

Saz mûsikîsinin sınırlı bazı tarikat âyinlerinde yer bulduğunu biliyoruz. Bunlar arasında bilhassa Mevleviliği gösterebiliriz. Mevlânâ Celâleddin Rumî' nin yüksek şahsiyeti etrafında teşekkül eden bu tarikat âyini ney, rebab ve kudümün iştiraki ile yapılmaktaydı.

Mevlânâ' nın ve oğlu Sultan Veled' in de rebab çaldıklarını menakib namelerden (hayat hikayelerini anlatan kitaplar) ve Suktan Veled' in şiirlerinden öğrenmekteyiz. Mevlevîler arasında saz ve söz eserleri vücuda getiren bir çok mûsikîşinasların yetişmesi bu rağbetin tabii bir neticesidir.

" Bektaşîlik " de de " saz " a büyük bir kutsiyet verilmiştir. Uzun asırlardan beri bu tarikatta bulunanların ayinlerinde mutlaka saz da çalınmıştır.

XIII. asır mutasavvıflarından Taptuk Emre' nin bizzat " Şeştâ ", yani altı telli saz çaldığı " Vâkıât-ı Üftâde "de belirtilmektedir. Bununla beraber, sonradan bâtinî (içe ait olan) bir mahiyet alan bu tarikat mensupları arasında bilinen bir bestekara rastlanmıyor.

Mûsikîşinaslarımızdan hiç birinin Bektaşîler tarafından vücuda getirilen nefeslere beste yaptığı da XIX. Asır sonlarına kadar görülmemiştir. Bu çok dikkate değer husus da gösteriyor ki, Bâtınîlik demek olan Bektaşîlik, şariat işleri ile uğraşan tarikatlar arasına sokulamamıştır. Tekkelerde okunan ilâhiler, o tarikatların inançlarını bariz bir şekilde gösteren en kuvvetli vesikalaradır.

Her tarikatın hususi bir âyini vardı. Edebiyat ve mûsikînin yardımı ile yapılan bu âyinler ekseriyetle o tarikatın "Evrâd"ı (sık sık ve devamlı okunan dua) ile başlardı. Yüzlerce sesin iştirakiyle ve muayyen bestesi ile okunan bu dualar, muhakkak ki sanatkar bir takım mûsikîşinaslar tarafından bestelenmişti. Daha sonra yapılan zikirlerde, dervişler, zikrederlerken, zâkirler (ilâhi okuyan) de çeşitli ilâhiler okurlardı. İdare zâkirbaşının elinde idi. Bu vazife, çok mühim ve o nispette zor bir işti. Zâkirbaşı tayin edebilmek için en aşağı 1000 ilâhinin bestesini güfteleriyle birlikte hafızasında bulundurmak, mûsikîye ve dînî rakslara vâkıf olmak, falsosuz ve oldukça güzel sese ve bütün bunlardan başka idare kabiliyetine sahip bulunmak şarttı. Dînî rakslarda okunan ilâhiler genellikle "Düyek" ve "Sofyan" usûllerinde bestelenmiş olmakla birlikte, bunların hangi tür raksa uygun gelebileceğini seçmek lazımdı. Aksi takdirde zikir ahenginde bir aksaklık olabilir ve umumi neşe kaybolabilirdi.

Zakirbaşı, okuyacağı ilâhi güftelerini ve ilâhilerin zikre tatbikini göz önünde bulundurmak mecburiyetinde idi. "Kelime-i Tevhid", "İsmicelâl", "Devran" gibi zikirlerde içerik itibariyle uygun gelen ilâhiler okunurdu. Bu ilâhiler arasında "Vahdet-i vücud" u izah eden parçalar bir hayli fazlaydı. Aslında genellikle bestekar olan zakirbaşılar, İslâmi kültüre sahip adamlardı. Elde ettikleri bir şiir parçasını ulu orta bestelemeslerdi. O ilâhi güftesinin konusunu, veznini göz önünde bulundururlar, hangi nevi zikre daha uygun gelebileceğini düşünerek bestelerlerdi. Makam tayini de zikrin önemli unsurlarındandı.

Camilerde sadece ses mûsikisine önem verilmiştir. Daha çok dua mahiyetine haiz olan bu mûsikî İslâmiyet' in ilk devirlerinden beri tabii bir tekamülle gene bilhassa Türklerin elinde büyük bir gelişme göstermiştir.

Na't, Tekbîr, Salâ, Temcid gibi dînî parçalarla Ezan, Kâmet gibi namaza ait teferruat, bütün Türk mûsikîşinaslarının elinde güzel bir hale gelmiştir.

Camilerde okunan Tesbih ve İlâhiler de epeyce fazla yer tutar. Bilhassa Mevlîd aylarında ve ramazanda okunmak üzere bestelenmiş bir çok İlâhiler vardır.

Cami mûsikîsinde daha çok Arapça güftelere önem verildiğini görüyoruz. Fakat bu Arapça güfteleri besteleyenler, tamamiyle Türklerdir. Bu eserlerde hakim olan ruh; zühd, takva, ubudiyyet, münacat (Allah' a yalvarmak) ve duadır. Fakat Cami mûsikîsinde Tasavvufî parçalara da yer verilmiştir. Nitekim tasavvufhane bir eda ile yazılan bazı Cami Na't' lerinin mevcudiyeti bu hususta kuvvetli bir delildir.

XV. asırdan beri takdis edilerek ve bestelenerek okunan Mevlîd ve Muhammediye' yi de bu arada söylemek gerekir. Konularını bilhassa Siyer (dînî kitaplar) kitaplarından alan bu eserlerde tasavvufa da temas edilmiştir.

812 (M. 1409) de meşhur şair Süleyman Çelebi tarafından Bursa' da vücuda getirilen Mevlîd' de Tasavvufî bir çok işaretler vardır.

Esasen Emir Sultan' a mensup bir mutasavvuf olan Süleyman Çelebi, bu mühim eseri bilhassa Âşık Paşa' nın "Garibname" sinden ve diğer kaynaklardan istifade ederek ve kendi hislerini de samimi bir eda ile ilave ederek meydana getirmiştir.

Türk edebiyatının dînî mahsulleri arasında "Mevlîd manzumesi" kadar şöhret kazanan ve halk arasına yayılan hiçbir eser tanınmamaktadır.

Yazıldığı tarihlerde bestelendiğini kuvvetle tahmin ettiğimiz Mevlîd' in ilk bestekarı meçhuldür. Maamafih bu manzumenin bizzat Süleyman Çelebi tarafından bestelenmiş olması da mümkündür. Bir aralık Yıldırım Beyazıt' ın imamlığını yapan, Ulu Cami' de de bu vazifeyi ifa eden bu değerli şahsiyetin mûsikî ile uğraşmış bulunması kuvvetle muhtemeldir.

Mevlîd' i muhtelif kimselerin, muhtelif asırlarda besteledikleri de muhakkaktır. Nitekim "Hayhay" lı ve "Salât" lı iki Mevlîd bestesinin yakın zamanlara kadar unutulmadığını, hatta bazı kısımlarını hala bilenlerin bulunduğunu görüyoruz.

Mevlîd'den sonra en çok şöhret kazanan eser, Malkaralı Yazıcıoğlu Mehmet' in 853 (M.1449) de yazdığı Muhammediye' dir. Muhtelif zamanlarda, muhtelif şahsiyetler tarafından bestelenen bu eserin de ilk defa XV. asır içinde bestelenmiş olması mümkündür.

Bütünöyle şer'i bir mahiyet arz eden Muhammediye, halk arasında da alimler arasında da büyük bir takdirle karşılanmıştır. Yalnız Türkiye dahilinde değil, bir çok Türk-İslam memleketlerinde; mesela Kırım' da, Kazan' da ve Başkurt Türkleri arasında geniş bir şöhret kazanan bu eser uzun asırlar büyük bir hürmetle okunmakta devam etmiş ve "Muhammediyeci"likle tanınmış bir takım şahsiyetler yetişmiştir.

Dînî Türk mûsikîsinin müşterek bir çok vasıfları olmakla beraber, cami ve tekke mûsikîlerinde ayrı ayrı üslûp ve tavırların bulunduğu da muhakkaktır.

Türk mûsikîsinin gerek dînî, gerek lādînî mahsullerine XV. asırdan itibaren rastlamaktadır. Gerçi daha evvelki devirlere ait epeyce mûsikîşinas adına tesadüf edilmektedir. Bunlar arasında bir takım değerli zâkirbaşlılar da vardır.

Mesela meşhur Emir Sultan' ın "Reîs' i zâkirân " ı Bursalı Baba Ali' i söylenebilir. Fakat bu şahsiyetlerden hiç birinin eseri günümüze intikal etmiş değildir.

Anadolu Türkleri arasında ilk dînî bestekar olarak meşhur mutasavvıf Hacı Bayram Veli' i tanıyoruz. "Bayramî" tarikatının kurucusu olan bu değerli şahsiyet; Ankara' nın "Sol fasıl" köyünde doğdu. Gençliğinde "Aksaraylı Hâmid" adındaki meşhur şeyhe bağlanmıştı. Kurduğu tarikat, Anadolu' da süratle yayıldı. 833 (M.1429) de Ankara' da vefat etti.

Hacı Bayram Veli, bazı şiirler vücuda getirdiği gibi bir takım ilâhiler de bestelemiştir. Bilhassa Yunus Emre' nin eserlerini besteleyerek dervişlerine öğrettiği rivayet edilmektedir. Şunu da unutmamak gerekir Hacı Bayram Veli' nin bestekar olduğu hakkında bilgimiz, XVIII. asırda oluşturulan bazı kaynakların kayıtlarında vardır. Sadece kulaktan gelen rivayetlerin doğruluğunu kabul edemeyiz. Bestelerin yanlış şahsiyetlere isnad (bir söz veya haberi birisine nisbet etme) edilmiş olmaları mümkündür. Örneğin Bayram Veli' nin bestelediği rivayet edilen ilâhinin aynı makamda Şeyh Çolak Ali tarafından vücuda getirilmiş , hala yaşayan bir bestesi vardır. Bu meşhur mutasavvıflar tarafından yazılan ve bestelenen bu ilâhi ezgilerinin unutulması dolayısıyla yeniden bestelenmiş olması mümkündür.

XV. asra ve ondan evvelki devirlere ait hiçbir mûsikî mecmuasına rastlanmamıştır. Günümüze gelen mecmualar ise genellikle XVII. asrın son yarısından itibaren vücuda getirilmiş yazmalardır. Bundan dolayı XVI. asrın son bölümüne kadar yetişen ve hayatları hakkında az çok bilgimiz olan yüzlerce mûsikîşinasın dînî eserlerini tespit etmek bu günkü vesikalarla imkansızdır.

XVI. asırda yaşamış önemli şahsiyetler şunlardır:

Üsküplü Niyazi, gerek dînî gerekse lâdînî sahada bir çok besteler vücuda getirmiştir. Aşık Çelebi bir çok yerde Niyazi murabaları okunduğunu söylemektedir. Bu da gösteriyor ki Niyazi' nin besteleri devrinde büyük şöhet kazanmış ve devrinde memleketin her tarafına yayılmıştır.

Trabzonlu Tâbî Mehmet de aynı derecede şöhet kazanan değerli bir mûsikîşinastır. Yaptığı ezgiler yalnız Türkiye dahilinde değil bütün İslâm memleketlerinde ilgi görmüştür. Hiçbir eseri günümüze intikal edememiştir. Bazı şiirleri de kaleme aldığı söylenmektedir. Hatta İstanbullu şair Tâbî' den ayırt etmek için ona "Büyük Tâbî" denildiğini Ahdî rivayet etmektedir. 960 (M1552)

Sinaneddin Yusuf, bu asrın dînî eserler vücudunda getiren en önemli sanatkarıdır. İstanbul’ da doğdu. Tecvid ve kıraatte büyük bir kudret gösterdi. Sesi çok güzeldi. Bir müddet sonra Beyazıt camisine imam tayin edildi. Sultan Süleyman camisinin hatipliğine getirildi. Bir çok besteler yaptığını da tarihi kaynaklardan öğreniyoruz. Süleyman Çelebi mevlidini de yeni bir tarz ile bu zatın bestelediğini tahmin edebiliyoruz. Ölümü, 973 (M.1565)

Mahmud Çelebi, bu asrın son yarısında sesinin güzelliği ile Kur’ân, Tecvid ve Kıraat sahaslarındaki geniş bilgisiyle ön plana çıkanlardan biridir. Bilhassa Cami mûsikisinde büyük bir iktidar gösteren bu zat, muhtelif camilerde hatiplik etmiştir. Ölümü, 1012 (M.1603)

İstanbulu Zâkir Recai, tekkelerde zâkirlik eden meşhur bir bestekardır. "Süngercizade" ünvanı ile tanınmış ve I. Ahmet devrinin ortalarında ölmüştür.

3. 2. XVII. Asır Dînî Türk Mûsikîsi

XVII. asır, dînî mûsikîmizin büyük bir gelişme gösterdiği devirdir. Bu asırda gerek Cami mûsikîsinde, gerek Tekke mûsikîsinde mühim hususiyetler gösteren şahsiyetler yetiştiğini görüyoruz.

Bu asrın en büyük mûsikîşinası, hiç şüphe yok ki Hafız Post’ tur. Türk mûsikîsinin her sahasında eser yaratan bu değerli sanatkar mûsikîmize yeni bir çeşni vermiş, derin bilgisi ve kabiliyetiyle ancak muhteşem vasfıyla izah edilebilecek ölmez eserler yaratmıştır. Onun "Hisar" makamında bestelediği "Tevşih", Dînî mûsikîmizin muhakkak ki en olgun ve en güzel eserlerinden biridir. "Bir nazar kıl halime" diye başlarken sanatkarın yalvardığı hissedilir. Türküler bestelemek suretiyle halkın ruhunu da okşayabilen bu şahsiyetin basit, fakat güzel ve samimi bir takım ilâhiler de bestelediğini görüyoruz.

Edirneli Köçek Derviş Mustafa’ nın "Bayati âyini" ni ise bu devrin en mükemmel eserleri arasında zikredilmek icab eder.

Süleyman Çelebi’ nin Mevlîd’ ine bu asrın ilk yarısında yeniden besteler yapıldığını da görmekteyiz.

Belig' 'in "Güldeste" deki kayıtlarına göre (s.525-526), bu dînî eseri, bu devirde besteleyen Sekban' dır. Tanınmış mevlîdçilerden Ubeyd (vefat.1067 M.1656) bu eseri, bu zattan meşk etmiş, ondan da meşhur mevlîdci Osman' a geçmiştir.

XVII. asırda Tecvid ve Kıraat ilimlerinde ihtisas sahibi olan ve güzel Kur'ân okuyanlar da pek çoktur. Hünkâr imamı Amasyalı Evliya Mehmet (vefat 1044-1634) ile talebesinden "Şeyh-ül-eimme, reis-ül-hutabâ" gibi ünvanlarla anılan ve İstanbul'un muhtelif camilerinde hatiplik eden Kumkapılı Şâban' ı (vefat 1097-1685) bu arada zikretmek icab eder.

Bu asra ait elimizde epeyce Tesbihler, Teşvihler ve İlâhiler vardır. "Durak" tarzının da bu asır mahsulü olduğu tahmin olunabilir.

Bu asırda Yeniçeri ocaklarında, serhadlerde (sınırlar) askerin dînî hislerini okşamak ve onları manevi bir neşeye davet etmek maksadıyla bazı ezgiler vücuda getirildiğini de görüyoruz.

XVII. asırda dînî mûsikî yüksek kabiliyetli klasik Türk sanatkarları elinde daha gelişmiş bir hal almış bestelenen parçalar da gerek sanat gerek dinleyenlere bıraktığı tesir bakımından güzel ve daha vicdani bir incelik göstermiştir.

İstanbul bir çok sahada olduğu gibi mûsikî sahasında da en büyük merkez olmuştur. Anadolu' nun ve Rumeli' nin bir çok mûsikî meraklıları, bilhassa bu şehre gelmişler ve buradaki büyük sanatkarlardan istifadeye çalışmışlardır. Başta Bursa olmak üzere Edirne, Diyarbakır, Konya gibi bir çok şehirlerde bu hususta geniş bir faaliyet vardı.

Bu asrın ilk yarısında dînî besteleriyle en çok şöhret kazanan üç şahsiyet, Bezcizade Muhyeddin (vefat.1020 M.1611), Koğacızale Şeyh Mehmet (vefat.1026 M.1617)ve Zâkiri Hasan (vefat.1032 M.1622)' dır. Bu yüzyılda öne çıkan diğer önemli şahsiyetlerin bazıları şunlardır:

İmam Yusuf (vefat.1057 M.1647), Galatalı Vehbi Osman (vefat.1065 M.1654), Nasuh Paşazade Ömer (vefat.1068 M.1657), Derviş Sadâî (vefat.1066 M.1655), Yâkûbzade Şeyh Mehmet (vefat.1077 M.1666), Bursalı Ebubekir (vefat.1077 M.1666), Bursalı Muhzırzade Salih Çelebi (vefat.1077 M.1666), Mevlevi Yusuf Dede (vefat.1080 M.1669), Nefes Ambarı Şeyh Osman (vefat.1095 M.1683), Mustafa Anber Ağa (vefat.1095 M.1683), Köçek Derviş Mustafa (vefat.1100 M.1688), Şeyh Lûtfullah (vefat.1104 M.1694), Sütçüzade Hafız (vefat.1100 M.1688), Edirneli İmam İbrahim Efendi (vefat.1102 M.1690), Amasyalı Keresteci Abdullah (vefat.1103 M.1691)...

Bu asırda bilhassa Mevlîd okumak hususunda büyük kudret gösteren şahsiyet ise Hânende Kemhacızade' dir. Bestekar Eyüplü Abdullah Abdî Çelebi ise na'thanlıkta büyük bir iktidar göstermiştir.

3. 3. XVIII. Asır Dînî Türk Mûsikîsi

XVIII. asır Dînî Türk Mûsikîsi doğal seyrini takip ederek daha güzel bir hal aldı. Büyük sanatkarlar elinde işlene işlene daha yüksek bir dereceye erdi.

Türk mûsikîsinin bu asırdaki mahsullerinden elimizde bulunanlar, bundan evvelki asırlara ait olanlardan bir hayli çoktur.

Dînî Türk mûsikîsi bu asırda daha geniş himayelere mazhar olmuştu. Zengin bir takım şahsiyetler büyük camilere ve tekkelere bağışlarda bulunarak, mûsikîmizin gelişmesine hizmet ettiler. Mevlîd, Miraciye, Muhammediye okunması için bir hayli vakıflar tesis edilmesi bundandır. Bir takım Mevlîdhan ve Muhammediyeci' lerin de bu asır zarfında muhtelif camilere tayin edildiklerini görmekteyiz.

Türk mûsikîsinin dînî mahsulleri daha çok tekkelerde oluşmuştur. Gerçi camilerde okunan Tesbihler, Temcitler, Na'tler, Salatlar, Mahfel Sürmeleri de epeyce bir yekûn tutar. Fakat bunların sayısı tekke ilâhilerine nazaran azdır.

Cami mûsikîsinde yine ekseriyetle Arapça güftelere önem verilmiştir. Tekke mûsikîsinde ise bilhassa Türkçe güftelere kıymet verilmiştir.

Fakat bu asırda bir çok tekke ilâhilerinin camilerde de olduğunu görüyoruz. Bir takım camilere meşihatler ilave edildiğine bu asırda daha çok rastlıyoruz. Ayasofya camisine meşhur Sadî şeyhi Abdüsselâm Şeybânî' nin arzusu üzerine (vefat.1165 M.1751) "Yâ Hazret-i Sa'deddin-i Cibâvî" yazılı bir levha asılmıştır.

Kadir geceleri başta "Sâdîler" olmak üzere bir takım tarikat mensuplarının bu camide âyin yapmaya başlamaları da yine bu asır içinde olmuştur.

Bütün bu hareketler, Dînî Türk mûsikîsinin yayılmasında önemli rol oynamıştır. Bilhassa XVIII. asırdan itibaren Cami ve Tekke mûsikîleri arasında bundan dolayıdır ki bir çok benzerlikler görülmektedir.

Kadirî, Rifaî, Bedevî, Sâdî, Şâzelî, Bayramî, Halvetî, Celvetî gibi bu asırda daha çok yayılan tarikatlerin âyinlerinde bazı Arapça şûğuller okunmakla beraber en ziyade Türkçe ilâhilere büyük bir yer ayrılmıştır. Bu ilâhilerin çoğu Türk mutasavvıflarının dînî eserlerinden seçilmiş parçalardır.. Bu asırda başta Mısırlı Niyazî olmak üzere, Abdülâhat Nurfî, Sivaslı Şemsî, Seyfullâh Halvetî, İsa Mahvî... gibi tanınmış şahsiyetlerin eserlerine ve Yunus Emre' ye isnad olunan bazı şiirlere besteler vücuda getirildiğini görüyoruz.

XVIII. asrın ilk yarısında Sultan II. Mustafa' nın ve daha sonra Sultan III. Ahmet' in sade bir lisanla bir takım ilâhiler yazdıkları ve bunlardan bir kısmının yine bu asır içinde bestelenerek tekkelerde okunduğu da malumdur .

Mevlevi tekkelerinde ise sadece "Na't" ve "Âyin" e önem verildiği içindir ki ilâhiler duyulmamıştır. Bu tarikat mensupları. "Mesnevî" ve "Dîvân-ı Kebîr" tesirine kapılarak daha çok Farsça güftelere önem vermişlerdir. Fakat bu güftelerin genellikle Mevlâna Celâleddin Rûmî, Sultan Veled gibi Türk ırkından olan şahsiyetlerin eserlerinden seçildiğini de unutmamak lazımdır.

Bu asrın yetiştirdiği sanatkarlar arasında bilhassa dînî mahsulleriyle en çok şöhet kazanan ve o nispette muvaffak olan değerli şahsiyet, Gülşenî şeyhi Derviş Ali Şirüganî' dir. Onun eserlerinden çoğunun bu gün bile unutulmadığını görüyoruz.

Bu asrın ilk yarısında yetişen büyük mûsikîşinas İtrî' yi de ön safta söylemek icab eder. Türk mûsikîsinin bu asırda en kudretli şahsiyeti olan bu sanatkarın Nühüft makamında vücuda getirdiği Tevşih ile Segah makamında yaptığı Mevlevî âyini ve bilhassa "Na't" ini en olgun eserlerimiz arasında göstermek lazımdır.

Kıymetli mûsikî üstadı Nayî Osman Dede' nin Miraciyesi ile âyinleri de bu asrın en önemli eserlerindendir. Yine bu asırda haklı bir şöhret kazanan Niznam Yusuf Çelebi' de büyük sanatkarlarımızdan biridir. Rast ve Evc makamlarındaki Duraklar birer şaheser olarak gösterilebilir.

Meşhur şair ve mûsikîşinas Ârif Abdülbâkî' nin Miraciyesini meydana getirdiği beste ise maalesef unutulmuştur.

XVIII. asrın ilk yarısında Muhammediyecilik'de büyük bir şöhret temin eden Şeyh Müstakim (vefat.1121 M.1709) , Çatal Sakal Mustafa (vefat.1121 M.1709), Himmetzade Abdullah (vefat.1122 M.1710), Şeyh Ahmet (vefat.1123 M.1711) gibi bu asırda yetişen bir çok mûsikîşinas bulunmaktadır.

Bu asrın meşhur ve değerli mûsikîşinaslarından biri de Hulûs Hasan' dır. Bir çok ilâhiler bestelemiştir. Hasan Ağa Enfî ve Burnaz lakaplarıyla tanınmaktaydı.(vefat.1141 M.1728).

XVIII. asrın sonunda büyük bir şöhret sahibi olan mûsikîşinalardan biri de Vardakosta Ahmet Ağa' dır. Onun Hicaz, Nihavent ve Saba makamlarında üç Mevlevî Âyini vardır. Fakat Saba âyini tamamıyla unutulmuştur.(vefat.1209 M.1794).

Yine bu asrın son yarısında yetişen en önemli mûsikîşinalardan biri de Hafız Şeydâ Abdürrahim Dededir. (vefat.1214 M.1799) Hafız Şeydâ' nın dînî eseri Irak Âyin-i Şerîf ten ibarettir. Fakat bu muazzam eser sanattaki kudretini bariz bir şekilde göstermektedir.

3. 4. XIX. Asır Dînî Türk Mûsikîsi

XIX. asrın ilk yarısında Türk mûsikîsi tabii seyrini takip ederek en yüksek derecesini buldu. Kudretli bir bestekar olan ve Sûzidilârâ, Nevâ Bûselik, Arazbar Bûselik, Nevâ Kürdî, Gerdâniye Kürdî, Isfahânek-i Cedîd, Hicâzeyn, Şevk-ı Dil gibi terkipler icad eden Osmanlı Hükümdarı III. Selim' in mûsikîşinaslara karşı büyük bir ilgi göstermesi ve onları himaye etmesi, bu güzel sanatın ülke dahilinde yükselmesine sebep olmuştur. Büyük mûsikîşinas İsmail Dede' nin yetişmesinde de en büyük tesir bu hükümdardır. Lâdînî mûsikîde olduğu kadar, dînî mûsikîde de bilgi sahibi olan ve Na't, Âyin, Durak, İlâhi gibi muvaffakiyyetli parçalar besteleyen bu padişah, hiç şüphe yok ki mûsikî tarihimizin büyük bir şahsiyeti olarak daima hürmetle anılacaktır.

II. Mahmut' u da mûsikîşinaslara karşı daima ilgili görüyoruz. Mûsikîden anlayan ve lâdînî mahiyette bazı ezgiler vücuda getiren bu hükümdar da dînî ve lâdînî bestelerden derin bir haz duyardı. Bazen sarayında teşekkül eden küme fasıllarını dikkatle takip eder, bazen de şeyhleri davet ederek huzurunda tarikat âyinleri yaptırırdı.

Asrın ikinci yarısında Türk mûsikîsinde inhitat devrinin başladığını görüyoruz. Gerek klasik mûsikîde, gerek dînî mûsikîde bariz bir durgunluk görülür. Olgun eserler ortaya çıkartan bestekarlar azalmış, evvelce vücuda getirilen sanatlı mahsuller unutulmaya başlanmıştır. Cami ve tekke mûsikîsinin en mükemmel eserlerini teşkil eden Na't ve Duraklar'ın, bir takım Salalar'ın, Savtlar'ın, Gülşenî Savtları' nın yavaş yavaş kaybolduklarını görüyor, Mi'raciyye ve bilhassa Mevlîd bestelerinin de az sayıda kişilerin hafızasında kaldığına şahit oluyoruz.

Bu asır sonunda tekkelerde bilhassa "Şuğuller" revaçtadır. Kıvrak oldukları için dînî rakslara müsait, fakat sanat endişesi ile vücuda getirilmeyen bu şuğullerin ekseriyetle Mısır, Trablus, Şam ağzı mahsuller olduğunu görmekteyiz.

XIX. asrın ilk yarısında cami mûsikîsi de daha olgun bir hal almıştır. Bilhassa III.Selim zamanında bir takım Cami Na'tlerinin ve camilerde okunmaya mahsus Ramazan İlâhilerinin vücuda getirildiğini biliyoruz.

Saray muhitinde de güzel sesli müezzinlere karşı büyük bir ilgi mevcuttu. Kabiliyetli bir takım gençler Enderuna alınıyor, kendilerine dînî ve lâdînî mûsikî öğretiliyordu. Bu sahada yıllarca çalışan gençler, yavaş yavaş rütbe sahibi oluyorlardı. Şakir Ağa, İsmail Dede, Haşım Bey...gibi değerli meşhur bir takım mûsikîşinasların Enderun' da yetişerek nihayet arkadaş oldukları ve müezzin başlık ettikleri malumdur.

Hünkar imamlığına tayin edilenlerin de güzel sesli olmakla beraber ekseriyetle mûsikîye ve kıraat ilmine vâkıf şahsiyetlerden seçildiği de malumdur. Kadıasker Mustafa İzzet, Tanburi Ali, Medeni Aziz, Nakîbüleşraf Rıza Efendiler gibi, maruf simaları burada söyleyebiliriz.

Büyük camilerin imamlık, hatiplik ve müezzinliklerine de güzel sesli ve mûsikîye oldukça vâkıf şahsiyetlerin tayin edildiklerini görüyoruz. Mevki sahibi bazı şahsiyetler de hususi imamlarını değerli mûsikîşinaslar arasından seçmişlerdir. Mesela Sadrazam Ali Paşa' nın imamı, Mutaftade Ahmet Efendidir.

Kur'ân mûsikîsinin de bu asırda kemal devresine eriştiği muhakkaktır. Bir taraftan Yusuf efendizade mesleki de denilen "İstanbul edası" okuyuş revaçtayken, bir taraftan da Sofizade mesleki denilen "Mısır ağzı" kıraat taammüm etmişti. Bu asırda tecvid ve kıraat ilimlerine hakkıyla vakıf olan ve fevkalade Kur'ân okuyan pek çok hâfız yetiştiğini görüyoruz.

Sultan Selim imamı İsmail efendi, Humbarahane baş imamı Süleyman, Tabak Yunus imamı Hacı Kalfa namı ile biline Hacı Hasan, Selimiye imamı Ispartalı Hacı Sabri, Hafızpaşa Mektebi Muallimi Yemişçizade İsmail, Üç Mihraplı Cami imamı İbrahim, Rüstempaşa Cami imamı Çamaşırcızade Hüsnü, Tikveşli Yusuf, Duhanîzade Mehmet, Hacı Kâmil, Esircizade İsmail Efendilerle Yamalı Ahmet Bey gibi kıraat mütehassısı hafızları bu arada zikretmek icab eder.

XIX. asırda Tekke mûsikîsinin XVIII. asra nazaran ilerleme gösterdiği söylenemez. Bu asırda tertip edilen mecmualarda daha ziyade XVII. ve XVIII. asırlarda bestelenen dînî mahsullere tesadüf edilmektedir.

Bu da gösteriyor ki, tekkelerde ekseriyetle XIX. Asırdan evvel meydana getirilen mahsuller okunmaktadır. Bu asırda bestelenen bir kısım eserlerin pek o kadar revaçta bulunmadığını ve az sayıda bir zümre arasında kısa bir zaman yaşadıktan sonra unutulduğunu da görüyoruz.

Bu asrın en meşhur ilâhi bestekarı Sûmbüliye' den Şikârîzade Ahmet' dir. Bu arada Kadiasker Mustafa İzzet Efendi' nin Na't ve Durakları da emsalsiz birer sanat eseri olarak gösterilebilir.

Bu devrin Na't, Durak ve İlâhi besteleyen kıymetli şahsiyetleri arasında başta III.Selim olmak üzere Duhanî Şerif, Dellâlzade İsmail Efendi, Hacı Faik Bey, Ruşen Efendi, Müezzınbaşı Rifat gibi şahsiyetleri de zikretmek icab eder.

Meşhur İsmail Dede' nin ve bilhassa Zekâî Dede' nin de bir hayli İlâhi bestelediklerini görüyoruz. Zakir ve zakirbaşılar arasında da bazı İlâhiler vücuda getirenler mevcuttur.

XIX. asrı ortalarında ve sonlarında bilhassa Şuğul bestelemek cereyanının ortaya çıktığını hatta zakirbaşılar arasında bu hususta rekabet hissinin uyandığını görüyoruz.

Sanat endişesi ile bestelenmeyen bu kıvrak nağmeli basit parçaların yapılması mûsikî zevkinin azaldığını da gösterir.

Esasen Dînî Türk mûsikîsinin şaheserlerini teşkil eden Mi'raciyye, Mevlîd, Mersiye, Durak ve Tevşihler' e rağbet gittikçe azalmış, bunların yerine öğrenilmesi kolay parçalar yayılmıştır. Tekkelerde okunulan ilâhilerin çoğu Peygamberin methine tahsis edilmiştir.

Dînî mûsikî sahasında XIX. asırda bilhassa Mevlevî mûsikîsinin büyük bir gelişme gösterdiğini görüyoruz. Bu asırdan evvelki devirlerde Mevlevî âyinlerinin miktarı sınırlıydı. XVII. asırdan evvel 3 âyin mevcuttu. XVII. asırda ancak 2 âyin bestelendi. XVIII. asrın ilk yarısında yalnız Nâyî Osman Dede' nin vücuda getirdiği 4 âyin vardır. Asrın sonunda da 5 âyin bestelenmiş ve bütün âyinlerin miktarı 14'ü bulmuştu.

Halbuki XIX. asırda tam 32 âyin bestelenmiş ve bu tarz dînî bestelerin adedi 46' ya çıkarılmıştır. Bununla beraber bu âyinler arasında, bilinmeyenler de vardır. Mesela Haşım Bey' in vücuda getirdiği Suznâk âyini ancak bir defa Beşiktaş Mevlevihanesi'nde okunabilmiştir.

Derviş Abdülkerim ve Kâmil Efendi' nin besteledikleri Yegâh makamındaki iki âyin ile Beğlikçizade Ali Aşki Bey' in vücuda getirdiği Hüseyinî Aşîran âyini de yayılmamış ve bu gün tamamıyla unutulmuştur. Hacı Faik Bey' in Dügah âyini ise, ancak bir iki defa Üsküdar Mevlevihanesinde okunabilmiştir. Fakat III. Selim, İsmail Dede, Nakşi Dede, Eyüplü Hüseyin Dede, Zekai Dede, Müezzîn başı, Rifat Bey, Ahmed Hüsameddin Dede, Celâleddin Dede, Bolahenk Nuri Bey, Hüseyin Fahreddin Dede gibi şahsiyetlerin vücuda getirdikleri âyinler Mevlevihanelerde kabule mahzar olmuş ve bir çok defalar okunmuştur.

Mevlevî mûsikîsinin bu asırda bu derece gelişmesinde Osmanlı hükümdarı değerli mûsikîşinas III. Selim ile mûsikîye vakıf olan II. Mahmud' un tesirleri olmuştur. Bulduğu Sûzidilârâ terkihiyle bir Mevlevî âyini besteleyen III. Selim Mevlevîliğe karşı derin bir bağlılığı olduğu içindir ki Ali Nutki Dede, Nâsır Abdülbâki Dede gibi Mevlevî mûsikîşinâslara daima alakalı davranmıştır. Nâsır Abdülbaki Dede' nin vücuda getirdiği iki mûsikî eserini bu hükümdara ithaf etmesinin de başlıca sebebi, ondan gördüğü muhabbet ve iltifattır.

Gerek Tekke mûsikîsinde, gerek Mevlevî mûsikîsinde hakim olan ruh tamamıyla İslâmî mahiyettedir. Tekke ve Mevlevî mûsikîleri arasında sanat farkı vardır. Tekke mûsikîsi, tekke edebiyatına has bir üslûpla işlenmiş; Mevlevî mûsikîsi ise, Mevlevî edebiyatında olduğu gibi klasik bir mahiyet arz etmiştir.

Evvelki asırlarda olduğu gibi XIX. asırda da Bektaşî nefesleri vücuda getiren mûsikîşinâslar hakkında tam bir bilgi yoktur. XIX. asırda yetişen Dertli, Seyranî, Mir' âtî..gibi bir takım saz şairlerini Bektaşî tarikatine bağlı oldukları mağlumdur.

Bu asırda dînî mûsikî sahasında Ali Nutkî Dede, Abdûlbakî Dede, Esrar Dede, Abdürrahim Kûnhî Dede, Şeyh Abdürrahman Nesib, Mustafa Nakşî Dede, İsmail Dede Efendi, Şeyh Mehmet Ruşen, Behlûl Efendi, Yeniköylü Hasan Efendi, Hafız Hacı Nafiz Bey, Hafız Hoca Mehmet Zekai Dede, Ali Aşki Bey, Mehmet Cekâleddin Dede, Hacı Kiramî Efendi önemli yer tutan bazı değerli şahsiyetlerdir.

3. 5. XX. Asır Dînî Türk Mûsikîsi

XX. asrın mûsikî sahasındaki en mühim faaliyetini tarihi mahiyeti ve değeri haiz Dînî, Lâdînî eserleri tespit etmek hususundaki mesai teşkil eder. Gerçi XIX. asırda da bu türden bir çok çalışmalar olmuştur. Örneğin Piyanist Mimar Esad Efendi, Cami ve Tekke mahsullerinden pek çoğunun notalarını yıllarca uğraşarak elde etmiş ve mükemmel bir koleksiyon ortaya çıkartmıştı. Fakat kopyalanamayan bu eserler, kayıtsızlık yüzünden tamamıyla mahvolmuştur. Son asırda ise Abdülkadir Töre, Ali Rıza Şengel, Hüseyin Sadeddin Arel, İsmail Hakkı, Kâzım Uz...gibi şahsiyetler de bir hayli nota elde ettiler. Fakat toplanılan bir kısım tarihi eserleri kopyalama muvaffakiyetini ilk defa İstanbul Konservatuarı gösterebilmiştir.

1923' de hakiki yerini bulan bu müessese, şimdiye kadar Mevlevî âyinlerinden bir çoklarını, bazı Tevşih ve İlâhileri ve bir kısım Bektaşî nefeslerini neşretmek imkanını bulabilmiştir. Konservatuar müdürü Ziya Demirci' nin bu sahadaki alaka ve gayretini ve tasnif heyetini teşkil eden Rauf Yekta, Ali Rifat, İsmail Hakkı merhumlarla Zekâizade Ahmet Irsoy, Dr. Suphi Ezgi ve Mesud Cemil' in mesailerini daima takdirle anmak icab eder.

İstanbul Belediye Konservatuarı' nın başardığı mühim işlerden biri de dînî ve lâdînî eserlerden muhtelif tipleri plakla tespit etmek olmuştur. Bu tarz, hiç şüphe yok ki notaya pek çok defalar tercih edilmiştir. Çünkü nota, tavır ve mahalli lehçe farklarını gösterecek mahiyette değildir. Türk mûsikîsinin hakiki üstadları bunun içindir ki sadece notaya bağlanmamışlardır. Nitekim bu asırda ve XIX. asrın son yarısında sadece nota ile Türk mûsikîsini öğrenen ve öğretenlerin okudukları ve besteledikleri eserlerde bariz bir donukluk vardır.

XX. asır Cami mûsikîsinde bilhassa Kur'ân okuyuşunun eski devirlerdeki hususiyetini muhafaza ettiğini görüyoruz.

Mûsikîye vakıf olan ve kıraat ilminde ihtisası bulunan bir hayli değerli hâfıza, bu asırda da tesadûf edilmektedir. Bir kısmı XIX. asrın sonunda yetişmiş olan bu şahsiyetler arasında mûsikî tahsil etmediği halde muvaffakiyet gösterenler de vardır. Bunlar öteden beri memlekette hakim olan güzel Kur'ân okuyuş tarzını kavradıkları için bir çok makamların seyrini bilmeyerek, tabiat sevkiyle gösterebilmişlerdir.

Bu devrin mükemmel Kur'ân okuyanlarından biri Hafız Ahmet Nazif Efendidir. Üstad hafızlardan bir diğeri de Üsküdarlı Hoca Fehmi Efendidir.

Bu asrın en güçlü kıraat mütehasşislerinde biri de Hacı Ahmet Niyazî Araz' dır. Bu asırda Hafız Hayrettin Bilgen, Hafız Ahmet Hamdi Yavuz, Bulgurlulu Hafız Hüsni, Abdurrahman Gürses, Rahmi Şemses, Hafız Mustafa Efendi, Hafız Bekir Efendi, Hafız Yusuf Efendi, Hafız Hüsni Efendi, Hafız Ömer Efendi, Hafız Osman Efendi, Hafız Hasan Efendi, Hafız İdris, Hafız Necati, Hafız Kudsi, Hafız Ali gibi şahsiyetler değerli hafızlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

XX. asrın ilk yarısında tekke mûsikisinde bir fevkaladelik göremiyoruz. Bu devrin zâkir ve zâkirbaşları arasında İlâhi besteleyen şahsiyetlere de nadiren tesadûf ediliyor. Esasen bu asrın ilk yarısında bestelenmiş olan İlâhiler ekseriyetle duyulmuş değildir. Eski devirlerde meydana getirilmiş olan eserlere daha büyük kıymet verilmiş ve bu eserler okunmaya devam edilmiştir.

XIX. asrın ortalarından sonra yetişen bestekarlarımızın ekserisi güfte seçiminde muhakkak ki büyük bir lâkaytlık göstermişlerdir. Bu mûsikî sahasında da asrın en mühim mesaisini nota tespit ve tasnifinde buluyoruz. Bu yolda ilk muvaffakiyeti gösteren de İstanbul Konservatuarıdır. Bu müessesenin neşrettiği İlâhi külliyyatı, 3 ciltten ibarettir. I. Ciltte 27 Tevşih, II. Ve III. Ciltlerini teşkil eden kısımlarda ise 94 İlâhi notası mevcuttur. Şu halde İstanbul Konservatuarı tarafından neşredilen İlâhilerin miktarı 121' i bulmuştur. Fakat bu miktar hafızalarda yaşayanlara nazaran pek azdır. Esasen konservatuar heyeti tarafından notaya alınan İlâhiler de tamamen basılmış değildir.

XX. asrın ilk yarısında Mevlevî mûsikîsi XIX. asırda olduğu gibi büyük bir gelişme göstermiş değildir. Bu asırda Ahmet Avni 3, Zekâîzade Ahmet Irsoy 2, Rauf Yekta, Kâzım Uz ve İzmirli Rakım birer âyin vücuda getirmişlerdir.

Bu asrın Mevlevî mûsikîsi sahasındaki en büyük mesaisi âyinlerin notaya alınması ve bunların İstanbul Konservatuarı tarafından neşredilmesidir.

XX. asrın ilk yarısında Bektaşî mûsikîsinde bir takım nefesler bestelendiği muhakkaktır. Fakat evvelki asırlarda olduğu gibi bu devirde de pek az sayıda şahsiyetlerin besteleri elimizde bulunuyor. Konservatuar tarafından neşredilen 87 nefesten sadece üçünün bestekarı tespit edilebilmiştir.

Bu asrın ilk yarısında dînî eserleriyle en çok tanınan ve bu sahada en çok beste yapan değerli şahsiyet Zekâîzade Ahmet Irsoydur. Rauf Yekta, İsmail Hakkı, Kâzım Uz, İzmirli Mehmet Râkım, Abdülkadir Töre, Ali Rıza Şengel, Nuri Halil Poyraz...gibi şahsiyetler de bir takım dînî eserler meydana getirmişlerdir.

Ayrıca Şeyh Mesut Efendi, Kutbî Efendi, Ahmet Avni Konuk, Yusuf Dağseven, Hayrullah Taceddin, Mehmet Fehmi Tokay bu devrin önemli bestekarlarındandır. Bu dönemin önemli bestekarlarından biri olan Hafız Sadettin Kaynak' ın Mevlîd bestelediği rivayet olunur.

Bu asırda Hafız Sami, Hafız Kemal, Hafız Rıza, Hafız Muhyeddin, Hafız Burhan, Hafız Hamit, Hafız Tahsin, Hafız Osman, Hafız Hamdi, Hafız Yusuf, Hafız Şükrü, Hafız İsmail, Ali Baba, Hafız Recep, Hafız Âşir, Hafız Yaşar...önemli mevlîdhanların bazılarıdır.⁸

⁸ ERGUN, Sadeddin Nüzhet. Türk Mûsikîsi Antolojisi c.I. s.7-18, c.II. s.629-675

4. DİNİ TÜRK MÜSİKİSİ FORMLARI

Formlar, eser biçimleri demektir ve her gelişmiş müsikîde olduğu gibi Dînî Müsikîde de bir çok form bulunmaktadır.

Bu bölümde, Dînî Müsikî' nin temel formları ve bunların kendi içlerinde sınıflandırılması gösterilmiştir.

4. 1. Kur'ân-ı Kerîm

"Güzel sesli ve müsikî bilen âşinâ bir kişi tarafından her makamdan irticalen ve usûlsüz olarak okunur. Tekkelerde, camilerde ve ibadet meclislerinde okunan Kur'ân-ı Kerîm' in çeşitli okunuş şekilleri vardır. Daha çok üstadlar tarafından talebelerine meşk yolu ile öğretilen Kur'ân-ı Kerîm okuma tavrı her hocanın müsikî bilgisine göre değişir. Zamanımızda yüksek müsikî bilgisi olan hâfızlar azalmış olduğundan okunan Kur'ân-ı Kerîm şekilleri eski üstadların taklidinden ibarettir. En iyi Kur'ân-ı Kerîm okuyanlar İstanbul' da yetişmiş olup en makbûl okuma tarzı da İstanbul' daki ünlü hocalardan öğrenilmiştir. İbadet meclislerinde okunan bir sayfadan az Kur'ân-ı Kerîm' e " Aşr-ı Şerîf " denir."⁹

"Kur'ân-ı Kerîm Arapça olarak gönderilmiştir . Bunun için O' nu Arap dili müsikîsi (lühûnû'l-arap) ile okumak esastır. Burada Arap dili müsikîsi ile, Arapların uzun okudukları heceleri uzun, kısa okuduklarını kısa, kalın okuduklarını kalın, ince okuduklarını ince okumak, ses ve hecelerin telâffuz ve sıfatlarına dikkat etmek gerekmektedir. Med (uzatma, çekme), lîn (yumuşaklık), kasr (kısa kesmek), terkîk (inceltme), tefhîm (kalınlaştırmak), idğam (aynı cinsten olan harfleri birbirine katarak iki defa okumak), gunne (burundan gelen ses), izhar (iki harfin arasını birbirinden ayırıp açarak, okumak) gibi telâffuz esaslarına rivayet etmektir. Arapça olan bir metnin okunmasında o dilin fonetiğinin esas alınmasından daha tabîî bir şey olamaz. Ancak bu durum Türk ve Fars gibi Arap olmayan milletlerin Kur'ân'ı kendi dil müsikîleri, hançere yapıları ve milli sesleri ile okuyamayacakları, Arap kurrasını ve hafızlarını taklit mecburiyetinde oldukları manasına gelmez.

⁹ KARADENİZ, M.Ekrem. Türk Müsikîsi' nin Nazariye ve Esasları s.164

Her milletin Kur'ân'ı kendi milli sesiyle okuması Kur'ân'ın tesirini arttırır, telkin gücünü kuvvetlendirir. Onun için bu tarz kıraat Kur'ân'ın nüzûl gayesine, hikmetine ve şerefine de uygun düşer. Esasen Kur'ân'ın milli sesle okunmasının önüne geçilmesi imkansızdır. Daha milliyetçiliğin doğmadığı ve milliyetçilik cereyanlarının bulunmadığı zamanlarda bile Kur'ân'ı milli ve kavmi bir sesle okumak bir zaruret olarak ortaya çıkmıştır. Onun için ya Arap milliyetçilerinin veya mûtaassıpları vaz'ı olan ve Kur'ân'ın Arap elhamından başkasıyla okunmasının caiz olmadığını bildiren hadîsin sıhhatını kabule imkan yoktur.

Türkler öteden beri kendi hançere, ses ve dil mûsikîsine uygun bir kıraat tarzına sahip olmuşlardır. İstanbul kıraatı denilen okuma şekli bunun tipik bir örneğidir. Bu tarza: "Arap dili mûsikîsi ile kıraat" (lühûnü'l-arap) tabirine karşılık olmak üzere: "Türk dili mûsikîsi ile okumak" (lühûnü'l-etrâk) diyebiliriz. Lühûnü'l-etrâk ile Kur'ân okunmasını engelleyen hadîsin Arap milliyetçileri yada mûtaassıplar tarafından vaz' edildiği anlaşıldıktan sonra sahih hadisler ışığı altında Türk dili mûsikîsi ile Kur'ân okumanın tabîî bir şey olduğu rahatlıkla söylenebilir.¹⁰

"Arapça'da "hareke" ler (sesli harfler) üç tane olup bunların A, E, İ, U seslilerine karşılık dört okunuş şekli vardır. Türkçe'mizin I, O, Ö, Ü seslileri için bir harf veya hareke Arapça' da yoktur. Bu gün dinlediğimiz bazı hâfızlar Kur'ân okurken Arapça'da bulunmayan bu son dört sesli harfi de kullanmaktadırlar. (Mesela, "mubin" kelimesini "mübin" şeklinde okumaktadırlar. Bu türden yanlışlara düşülmemesi için Kur'ân-ı Kerîm okurken aslındaki harekelere özen gösterilmesi tavsiye olunur.

4. 2. Na't-i Peygamberi

Na't sözlük anlamı itibariyle, bir şeyi medhederek, överek anlatmak, vasıflandırmaktır. Na't-i Peygamberî ise Peygamberimiz (s.a.v.)' in vasfı üzerinde söylenen şiirdir. Klasik Türk şiir ve mûsikîsinde bir şekildir. Yalnız mevzuu dolayısı ile "Na't" adını alır. Mevzuu, Peygamberimiz(s.a.v.)'in medhidir. Şöyle ifade edilebilir: Na't, memdûh'u Hazret-i Peygamber olan kasîdeye verilen isimdir. Türk dînî mûsikîsinde hem Camî mûsikîsi, hem de Tekke mûsikîsinde bu şekil mevcuttur.

¹⁰ Prof.Dr.ULUDAĞ, Süleyman. İslâm Açısından Mûsikî ve Semâ's. 213-216

İtrî' nin Rast makamında ve Darb-ı Türkî usûlündeki meşhur eseri, bu şeklin Türk Mûsikîsi' ndeki şahesidir. İlâhi usûlleri ile bestelenir, az kullanılmış bir şekildir. İlâhiden daha uzun, daha tantanalı, daha turnturaklı, daha ağır ve daha yüksek olmasına dikkat edilir.¹¹

"Peygamberimiz (s.a.v.)' in vasıfları hakkında Türkçe veya Arapça yazılmış manzum eserlerin Durak tarzında (usûlsüz olarak) bir kişi tarafından çeşitli makamlardan irticalen okunmasından ibarettir. Okuyanın mûsikî bilgisinin derecesine göre tesiri değişir. Na't' ler, tekkelerde zikir âyinleri sırasında veya diğer ibadet meclislerinde güzel sesli kişiler tarafından okunur. Genel olarak irticalen okunmakla beraber, notaya alınmış örnekleri de vardır. Na't' lerin ilâhi tarzında usûlle bestelenmiş ve dînî törenlerde okunmak üzere hazırlanmış çeşitli örnekleri vardır. Bunlara "ilâhi" demek daha doğru olur. Çünkü Na't' lerin irticalen ve Durak şeklinde usûlsüz okunması adettir. Na't güftelerine "nutk-ı şerîf" denir. Bu deyim dînî eserlerin çoğunda kullanılmıştır.

Bir de Mevlevî âyinlerinde okunan Na't-i Mevlâna vardır ki güftesi Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî' nin Dîvân-ı Kebîr' inden alınmış ve İtrî tarafından Durak tarzında usûlsüz olarak bestelenmiştir. Dr. Subhi Ezgi tarafından notaya alınan ve İstanbul Konservatırı' nca yayımlanan Dînî Eserler Defterinde, diğer usûlsüz dînî eserlerde yapıldığı gibi, bu Na't' in de usûle sokularak yazılmış bir notası vardır. Öteden beri bu Na't, Mevlevî dergâhlarında yapılan âyinlerde hep usûlsüz okunmuş ve zamanımıza kadar böyle ulaşmış olduğu için, usûlle yazılmasında isabet yoktur.

4. 3. Kâmet

Ezanın bir de farz namazlarından önce okunan şekli vardır ki buna Kâmet denir. Ezandan daha hızlı okunmasından ve "Hay-alel-felâh" dendikten sonra iki defa da "Kâmet-is-salâ" sözünün eklenmesinden başka farkı yoktur.

Kâmet camilerde müezzin mahfelinden bir müezzin tarafından alınır. Ezandan daha hızlı okunur ve hecelerin sarâhatle (açıklık), vuzûh (açık ve anlaşılır şekilde olmak) ile telaffuzuna gayret edilir".

¹¹ ÖZTUNA, Yılmaz. Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi c.II s.99

4. 4. Ezan

Ezan, müslümanlara farz olan namaz vakitlerini haber vermek ve onları ibâdete çağırmaq için, günün beş vaktinde minarelerden veya yüksekçe bir yerden muayyen sözleri, makamât çerçevesi içinde fakat usûl kaydıyla bağlanmaksızın, yüksek sesle okumak suretiyle yapılan çağrıdır".¹²

"Türk Mûsikîsi' nin dînî mûsikî kısmına ait mühim şekildir. Müezzîn (Ezan okuyan kimse) tarafından çeşitli makamlardan, mümkün olduğu kadar sade, geçkisiz, zühdî bir üslûbta, usûlsüz (taksim edilerek) okunur. Sabâ, Rast, Hicâz, Evc, Irak, Neva, Dilkeşhâverân, Segâh, Isfahân, Hüseyinî makamlarından ezan okunduğu görülmüştür.

Eskiden Osmanlı toplumuna mahsus aslî bir bestesi olup olmadığı meçhuldür. Fakat nasıl besteli Mevlîd bugün unutulmuş, ancak hafızalarda silik izleri kalmışsa, ezanın da aynı akıbete uğramış olması muhtemeldir. Hanbelîve ondan türeyen Vehhâbî mezheplerinde ezanın mûsikî ile okunması yasaktır. Diğer hemen bütün Müslüman mezheplerinde mûsikî ile okunur. En makbulü, Osmanlı Türkleri'nin okuyuş tarzıdır. Ezan, beş vakit namaza çağırmaq için ve bazı istisnâî hallerde okunur. Şu yedi cümleden ibarettir.

- 1) Allahu ekber, Allahu ekber
Allahu ekber, Allahu ekber
- 2) Eşhedü en-lâ ilâhe ill' Allah
Eşhedü en-lâ ilâhe ill' Allah
- 3) Eşhedü enne Muhammeden resûl' Ullâh
Eşhedü enne Muhammeden resûl' Ullâh
- 4) Hayye ala' s-salât, Hayye ala' s-salât
- 5) Hayye ale' l-felâh, Hayye ale' l-felâh

¹² TURA, Yalçın. İTÜ. TMDK Türk Mûsikîsi Form Bilgisi Ders Notları 1979

6) Allahu ekber, Allahu ekber

7) Lâ ilâhe ill' Allah.

Yukarıdaki şekilde Allahu ekber (Kelime-i Tevhîd) dört (yalnız Mâlikî mezhebinde iki), diğer cümleler iki, son cümle yalnız bir defa okunur. Bu şekil, "Mezâhib-i Erba' a" denen dört Sünnî Mezhep' e (Hanefîye, Şâfiîye, Mâlikîye ve Hanbelîye) göredir. Bu mezhep mensuplarına "Ehl-i Sünnet" denir. Bunlardan Hanefîler hariç diğer üç mezhep mensupları bir de iki ve üç numaralı cümleleri ikişer defa okuduktan sonra daha yüksek sesle bir kere daha tekrarlarlar (buna "tercî" denir). Yalnız sabah namazında, beş ve altı numaralı cümleler arasına da "as-salâtu hayrun mine' n-nevm; salât (namaz) uykudan hayırlıdır" cümlesi eklenir. İki defa tekrarlanan bu cümle yalnız Hanefî mezhebine mahsustur. Sünnî mezhepler dışında kalan Şîî mezheplerde, ezanın beş ve altı numaralı cümleleri arasında iki defa şu cümle vardır: Hayye alâ hayri' l-amel. Şah İsmail üçüncü cümleden sonra "Alî velîyy' Ullâh" ibaresini de eklemiş ve Safevî İran' da ezan, bu ibare ile okunmuştur. Bütün bunlar beş vakit namazla Cuma namazı içindir. Bayram (kurban ve şeker) namazlarında sadece şu cümle okunur: Assalâtu câmi'eten. Osmanlı toplumunun ve Türkler' in Hanefî mezhebinde olduğu malumdur."¹³

4. 5. Namaz ve Mahfel Tesbihleri

"Camilerde namazdan sonra müezzîn mahfelinde bir veya birkaç müezzîn tarafından kısım kısım ve bazen nöbetleşe, cemaatin Salât-u Selâm getirmesine tesbih çekmesine ve dua etmesine zemin hazırlamak için irticalen ve değişik makamlardan usûlsüz olarak okunan Arapça mensur kıtalardır.

Okuyanlara göre çeşitli şekilleri vardır. Hâlen camilerde namazlardan sonra bu tören aynen yapılmaktadır. Farz namazlarından hemen sonra müezzîn "Allahümme entesselâm ve-minkessalâm tebârekte ya zelcelâl-i vel-ikrâm" der. Namaz bittikten sonra Peygamberimizin ruhuna Salât-u Selâm okunur, ondan sonra "eûzü-besmele" çekilerek "Âyetü'l-kürsî" okunur. Daha sonra otuz üçer kere "Subhân-Allah, Elhamdulillah, Allah-u ekber" diye tesbih çekilir ve en son dua edilir.

¹³ ÖZTUNA, Yılmaz. Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi c.I s.272

Duadan sonra imamın bir "aşr-i şerîf" okuması makbul bir adettir. Buna "mihrâbîye" denir. Bundan sonra da Fâtiha ve Salâvât ile namaza son verilir.

Cemaatin bir çoğu Salâvât' ı, Fâtiha' dan önce okur ki bu doğru değildir. Önce, Allah'a hamd için Fâtiha, bundan sonra Hazreti Peygamber' e Salât-u Selâm okumak gerekir. İrticalen okunan bu tesbihlerin her müezzine göre değişen çeşitli şekilleri olduğu için notaları yoktur.

Bir de farz namazlardan önce müezzin tarafından ve Kâmet' ten önce üç defa İhlâs sûresi okunması ve sonunda cemaat tarafından sessizce Fâtiha okunması adettir. Burada İhlâs suresinin üç defa okunmasının sebebi yoktur. Bunun doğrusu, üç İhlâs suresi yerine bir defa İhlâs ve bundan sonra gelen "Muavvezeteyn" denen Kur'ân-ı Kerîm'in son iki suresinin de birer defa okunması ve Fâtiha ile bitirilmesidir. Bu şekil kısa bir "hatm-i şerîf" yerine geçer. Bununla beraber halen camilerde müezzinler bu şekli değil üç İhlâs okuyup Fâtiha ile bitirmek şeklini adet haline getirmişlerdir.

Tesbihin her camide değişik şekilde okunduğunu yukarıda söylemiştik. Bununla beraber basit bir şeklini burada şöyle özetleyebiliriz: Namaz bitince müezzin "Alâ Resûlinâ salâvât" diyerek cemaati Salât-u Selâm' a çağırır. Cemaat sessizce Salât-u Selâm getirir. Bazı büyük camilerde bunun yerine bir veya birkaç müezzin tarafından "Salât-ı Tüncinâ" adı verilen bir Salât okunur, cemaat de buna sessizce katılır. Bundan sonra yine müezzinler tarafından cemaate tevbe ve istiğfar ettirilir ve Kur'an'dan "Hasbün' Allahü ve ni'me'l-vekîl ni'me'l Mevlâ ve ni'me'n-Nasîr" ayet-i celîlesi okunur. Bundan sonra "Subhân' Allahü el-hamdü li'llâhi ve lâ-ilâhe ill'Allahü v'Allahü Ekber ve lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi'llahi'l-alîyyi'l-azîm" ayeti celîlesi okunur. Bunun arkasından cemaat sessizce "eûzü-besmele" çekerek "Âyetü'l-Kürsî" yi okur. Bu ayetin bazen bir müezzin tarafından okunduğu da olur. "Âyetü'l-Kürsî" den sonra müezzinin çağrısı ile cemaat sessiz olarak otuz üç kere "Subhan-Allah", otuz üç kere "Elhamdü-lillâh", otuz üç kere "Allah-u Ekber" diye tesbih eder. Bu tesbihlerin de müezzin tarafından sesli olarak yapılması ve cemaatin buna sessizce katılması mümkündür. Tesbihlerden sonra "Lâ-ilâhe ill'Allahü vahdehü lâ-şerîke leh. Lehü'l-mülkü lehü'l-hamdü ve huve alâ külli şey' in kadîr ", " Ve mâ-erselnâke illâ-rahmeten li'l-âlemîn" ayetleri okunur. Bundan sonra cemaat sessizce ellerini kaldırıp dua eder.

Dua esnasında bazı camilerde müezzinler tarafından nağme ile "âmin" sözü dua sonuna kadar bir çok defa tekrarlanır ve Fâtiha ile duaya son verilir."¹⁴ Sözünü ettiğimiz tesbih, " Mahfel sürmesi " diye tanınmıştır.

"Teravîh usûlünü İtri' nin tertip ettiği rivayet olunur. Yatsı namazının farzı Segâh bazen Nevâ ve İsfahan kıldırılır. Teravîh' in birinci dört rekâtı Rast, Uşak, Saba, Evc, Acemaşiran kıldırılır. Yakın makamlarda müezzin ve imam ustalığını gösterebilir. Selâhat-i Vitr Segâh, son rekattaki tekbir Tahîr Buselik (ikaz mahiyetinde) okunur.

Cumhur müezzinliği, genellikle Hüseyîni makamında yapılır. Hayya es sâlah'a kadar bir kişi Kâmet eder. Sonra bir oktav üzerinden hep bir ağızdan, bütün müezzinler Hayya es sâlah... der. Bu besteli gibi ama serbest Hüseyînî' dir. Cumhur müezzinliği esasen budur. Namazın içerisindeki imam tekbirlerinin beraberce tekrar edilmesine denir.

4. 6. İstiğfâr

Farz namazlarında, selâmdan hemen sonra topluca okunur. Allah' tan bağışlanmaktır. Gufraniden gelir. Çoğunlukla bestesizdir. Besteli olanları da vardır. "Estağfirullah (3) - el - 'azîm el-karîm ellezî lâ ilâhe illâ hü el-hayy el-kayyûm ve etûbü ileyh ve nes'elû't-tevbete ve'l mağfirate ve'l hidâyete lenâ innehü hüvet-tevvâbü-rahîm."

4. 7. Hutbe

Cuma' nın ilk sünneti kılınıktan sonra, müezzin gülbank çeker: "Resul-i ekrem ve nebiyy-i muhterem sallallahü tealâ aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin azîz, pâk, münevver, mutahhar ruh-i şerîflerine salevat-ı şerîfe getirenlerin ahir ve akıbetleri hayrola. Âl-i evvac-ı tahîrat evlâd-ı rasûl eshab-ı güzîn efendilerimizin sair enbiya-i 'izam ve rusûl-i fihan hazeratının ervah-ı şerîflerine, pîrimiz Bilâl-i Habeşî [R.A. (Radiyâllahü Anh)] efendimizin ve 'ale'l husus bu mai'in banisi ve bugüne kadar içerisinde gelmiş geçmiş, imam, müezzin, kayyumlarının ve kâffe-i ehl-i imanın ervahı için, Allah rızası için, el - fatihah."

¹⁴ KARADENİZ, M.Ekrem. 'Türk Mûsikîsi' nin Nazariye ve Esasları s.169-170

Fatiha okunduktan sonra müezzin Euzü-besmele çekerek Ahzab sûresinin 56. ayetini okur;

"İnnâllahe ve melâikethü yüsallüne 'ale'n-Nebiy. Ya eyyühe'l-lezine amenü sallü aleyhi ve sellimü teslima" Bunu takiben müezzin peygamberimize bir salevât getirir.

"Allahümme salli 'alâ seyyidinâ Muhammedin ve 'alâ ali Muhammed. (ali seyyidinâ, ali seyyidinâ ve nebiyyinâ ' da ilave edilebilir)". Salevât-ı şerîfe bittikten sonra başka bir müezzin ayağa kalkar ve iç ezan okur. İçerde okunan bu ezan, Cuma'nın ezanıdır. İmam namazını, her günkü oturduğu yerde değil de cuma günleri minberin kapısı önünde kılar. Ayet okunmaya başladığında imam yerinden kalkar ve gizli olarak dua okur (minberin önünde). Ondan sonra, minberin merdivenlerini yavaş yavaş çıkar ve 3. basamakta durur ve dua eder. 7. basamağa gelir ve cemaata yüzünü dönüp 8. basamağa oturur. Bu esnada iç ezanı dinler. Ezan bittikten sonra ayağa kalkarak 7. basamakta hutbeyi okumaya başlar. Hutbenin başlangıcı Hamdele ile olur. "Elhamdü lillâh (2) Elhamdü lillâhillezi . . " Hamdele'nin son kısmında; "neşhedü enlâ ilâhe illâllahü vahdedü lâ şirîke lehü ve lâ nazira lehü velâ müsâle leh. Ve neşhedü enne seyyidena muhammeded abdühü ve habibühü ve rasülüh. Sallâllahü 'leyhi ve 'alâ alihi ve ezvacihi ve eshabihî ve etba'ih ve hulefa ihir- raşidine'l - mehdiine min ba'dih ve vüzeraihi'l-kâmiline fi 'ahdih. Hususam-minhüm 'alel-eimmeti hulefa rasülillâhi ale't-tahkîk. Ümerai'l mü'minin hazret-i eba Bekrin ve 'Umer'a ve Osmane ve 'Aliy ve 'alâ bakıyyeti's sahabeti ve't-tâbi'in. Rıdvanü'llahi te'alâ 'aleyhim ecme'in. Eyyühe'l - mü'minine'l hazırûn. İttekul-lahe ve et'ûn. İnne'l-lâhe me'allezine't-tekav ve'l-lezinehüm mühsinün." Bundan sonra imam: "kalle'l - lahü te'alâ fi kitâbihî'l-kerîm." der, Euzü-besmele çeker ve hutbenin mevzuu ile ilgili bir ayet okur. Ayet bitince "sadekallahül-'azîm" der (Bu da tasdik etmek demektir). Ve yine hutbenin mevzuu ile ilgili okuduğu ayete istinat ederek söylenmiş olan, Peygamber Efendimiz' den bir hadîs' i imam şöyle dile getirir: "Ve kale'n - nebiyyü sallelallahü 'aleyhi ve sellem" diyerek hadisi okur. Şayet mevzu ile ilgili ikinci bir hadis daha varsa, o zaman imam: "ve kale fi hadîsin ahar" diyerek diğer hadisi de okur. Daha sonra imam, "Azîz cemaat, aziz mü'minler" gibi tabirlerden birini kullanarak Türkçe hutbe kısmını okumaya başlar.

Türkçe hutbenin okunuşu bittikten sonra, imam yine fazla teganni etmeden, gizli bir lâhinle aşağıdaki metni okur. "Elâ inne ahsene'l-keîâm ve ebleğa'n-nizam.

Kemâ kale'l-lahü tebareke ve te'alâ fi'l-keîâm ve izâ kurie'l-kur'ânü festemi'ulehü ve ensitü le'alleyküm türhamün" Euzü-besmele çekip son bir ayet daha okur.

Sonra oturup dua eder. Ondan sonra tekrar ayağa kalkar ve burada da bir dua okur. Daha sonra da Peygamberimiz' e salavat getirir. Altıncı basamağa iner ve hafif kibleye yan dönerek, yarı açık yarı, gizli sallı ve barik dualarını okur, sonra ellerini kaldırır dua eder. Bu duada, bütün mü' minlerin refahı, saadeti, karada, havada yolculuk yapanlara selametler dilenir; orada oturan, kaim olan, orada hazır olan, kaybolmuş olanlar (bilinmeyenler), Türk ordusunun mansur ve muzaffer olması gibi hususlara temas edilir. Dua bittikten sonra tekrar 7. basamağa çıkar, euzü-besmeleyi gizli olarak okur ve açık olarak ve makamla Nahl Sûresinin 90. ayetini okur: "İnnâllahe ye'mürü bi'l - 'adli ve'l - ihsânive itâi zil-kurba ve yenhâ 'anil - fahşai ve'l - münkeri ve'l - bağı. Ye'ızuküm le'alleküm tezekkerûn" Minberden aşağıya doğru inerken, Nahl Sûresinin son ayetini gizli olarak okur. İmam hutbeden aşağıya inmeye başladığı anda da müezzin kamet etmeye başlar. Kameti takiben farz olan cuma namazına başlanır."¹⁵

4. 8. Tekbir

"Segâh makamındaki bu eseri İtrî bestelemiştir. Durak evferi usûlünde kaydedilmiştir. Fakat Türk-İslâm toplumunda alışılmış bir serbest ritm içinde icra edilir. Metni şöyledir: "Allahü ekber, Allahü ekber, lâ ilâhe illâllahü vellahü ekber. Allahü ekber velillâhi'l - hamd" Metni, arapça ve mensur olan üç mûsikî cümlesinden meydana gelir.

Seyir karakteri itibariyle enteresan bir durum arz eder. Yeden olan La# (dik kürdî perdesi) ile dizinin ulaştığı en tiz ses olan Fa# (evîç perdesi) arasındaki altı ses içinde dolaşmak sûretiyle segâh makamının karakteri büyük bir ustalıkla gösterilmiştir. Bu kadar dar bir saha içinde, son derece ulvî ve manevî bir havanın dile getirilmesi ve başlı başına bir eser hüviyetine bürünerek, yeryüzünde dağınık olarak yaşamakta olan milyonlarca müslüman topluluklarının ortak olarak icra ettikleri büyük bir eser olabilmesi muvaffakiyetlerin de en büyüğüdür. Hiç bir eser bu derece kalabalık bir topluluğun diline vird olacak şekilde beyne'l-milel hale gelmemiştir. Tekbîr, İslâm toplumu içinde Bayram namazlarında, Kurban kesiminde, Hac'da, bazen Mevlîd bahirleri arasında icra edilir.

¹⁵ SEZGİN, Bekir Sıdkı. Ders Notları 1995

Ayrıca, Kurban Bayramı'nın 1. günü Kurban Bayramı namazıyla başlayıp, 4. günü ikindi namazına kadar devam eden farz namazlarından sonra, selâmı müteakiben okunur.

4. 9. Telbiye

Tekbîr'in benzeri bir form olup, metni değişiktir. Segâh makamındadır. Güftesi arapçadır. İcra edildiği yer sadece Hac farîzası ve Umre ziyaretidir. Arafat'ta Kâbeyi tavafta okunur. Hacı adayı, ihrama girdiği andan itibaren telbiye çekmeye başlar. Mescid-i haram görüldüğünde telbiye kesilir.

Metni şöyledir;

"Lebbeyk, Allahümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk.

İnne'l-hamde ve'nni'mete leke ve'l-mülk. Lâ şerike lek"

4. 10. Salâlar

Peygamberimize Allah'tan rahmet istemek, O'na ve bütün aile efradına selâm göndermektir. Güfteleri Arapça olup, mensur'dur, yani, nesir halindedir.

Salât-u Selâm : Besteli olarak Uşşak ve Mahur vardır.

Sabah Salâsı : Dilkeşhaveran makamı

Cuma - Bayram Salâsı : Bayatî makamı

Cenaze Salâsı : Hüseyinî makamı

Salât-ı Ümmiye : Segâh makamı

4. 10. 1. Salât-u Selam

Daha çok mevlid bahirleri arasında, istenilen bir makamla ve resitatif (irticâlî) icra edilir. Dört bölümden oluşur.

- Essalâtü vesselâmü aleyke ya rasûlellah
- Essalâtü vesselâmü aleyke ya habibellah
- Essalâtü vesselâmü aleyke ya seyyide'l - evvelîne ve'l âhirin
- Ve'l - hamdü lillâhi rabbi'l - 'alemin

4. 10. 1. 1. Sabah Salâsı

Bu eser, salâların içinde en çok ün kazanmış olanıdır. Durak evferi usûlünde ve Dilkeşhaveran makamında bestelenmiştir. Çok kuvvetli bir ihtimalle İtrî' nin olduğu rivayet edilmektedir. Hatip Zâkirî Hasan Efendi' ye ait olduğunu da iddia edenler vardır. Bu salâ dört bölümden oluşmaktadır.

- a) Esselâtü ve's-selâm
- b) Aleyke
- c) Ya seyyidena, ya Rasûlellah
" " " Habibellah
" " " Nebiyyellah
" " " Hayra halkıllâh
" " " Nûra arşillâh
- d) Allah, Allah, Allah, Mevlâ Hu

İcra şekli iki türlü olabilir:

Birinci şekilde, üçüncü bölüm olan (c) ve Peygamberimizin güzel sıfatlarını vasıflandıran her bir bendin icrasından sonra tekrar yapılarak başa dönülür ve en sonunda "d" bendi okunarak bitirilir. İkinci okunuş şekli ise, üçüncü bölümün (c) her bir bendinden sonra (d) bendinin okunması ve yine her defasında başa dönülmesidir.

Bu salânın dışındaki Cuma ve Bayram Salâsı ile Cenaze Salâsı, günümüzdeki camî müezzinleri tarafından bilinmediği ve meşklerinde olmadığı için (diğer bir deyişle mûsikî bilmedikleri için), bir salâ verilmesi gerektiği zaman sadece sabah salâsı okunması adet haline getirilmiştir. Sabah Salâsı, geleneksel olarak aslında iki müezzin tarafından münavebeyle karşılıklı olarak minarede ve sabah ezanından önce okunur.

4. 10. 1. 2. Cuma ve Bayram Salâları

Bayatî makamında ve Durak evferi usûlündedir. H.Z.Hasan Ef.' nindir. Beş bölümden oluşur.

- a) Ya Mevlâ Allah
- b) Leyse'l- 'ıydü limen lebise'l-cedîd
- c) İnneme'l- 'ıydü limen hafe mine'l-va'îd
- d) Ve salli ve sellim alâ es'adi ve eşrafi nûri cemi'il - enbiyai ve'l - mürselin
- e) Ve'l - hamdû lillâhi rabbi'l - 'alemin

Bu salâ, Cuma ve bayram namazlarından önce iki müezzin tarafından minarede ve hatta cami içinde de icra edilir. Cami içinde müezzinin (a) bendini söylemesiyle başlar, (b) bendiyle cemaat cevap verir. Bunu takiben müezzin salânın diğer bölümlerini okur ve bitirir.

4. 10. 1. 3. Cenaze Salâsı

H.Z. Hasan Efendi' nin eseridir. Altı bölümden oluşur.

- a) Lâ ilâhe illâllah
- b) Vahdehü lâ şerîke lehü velâ nazîra leh
- c) Muhammedün eminüllahi hakkan ve sıdkan
- d) Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin ve'alâ âli Muhammed
- e) Ve salli ve sellim alâ es'adi ve eşrafi nûri cemi'il enbiyâi ve'l-mürselin
- f) Ve'l - hamdû lillâhi rabbi'l - 'alemin

Bu salâ, mevta musalladan alındıktan sonra kabre götürülene kadar yolda cemaatin önünde yürüyen sesi güzel bir okuyucu tarafından yüksek sesle okunur. Kabristanda mevta kabre defnedilinceye kadar, yine okuyucu tarafından önderlik edilmek sûretiyle cemaatin de iştirakiyle okunmaya devam eder. Mevta kabre konduktan sonra artık kapatma ve üstü örtülme işlemi başladığında salâ kesilir ve Kur'ân-ı Kerîm okunmaya başlar. Kur'ân-ı Kerîm tilâveti, dua ve onu takiben tâlkin verildikten sonra, tekrar o okuyucu ve cemaatin iştirakiyle bu salâ okunarak mezarlık terk edilir.

4. 10. 2. Salât-u Ümmiyye

Şöhreti sınırlarımızı aşmış ve bütün İslâm Âleminde benimsenmiş bir salâdır. Bu salâyı da bazıları İtri' ye, bazıları da H.Z.Hasan Ef.' ye ait olduğunu söylemektedirler. Hatta Segâh değil de Irak makamında olduğunu da iddia etmektedirler.

Fakat, toplumda yaygınlaşmış ve alem olmuş şekli Segâh makamındaki şeklidir. Bu salâ, Suphi Ezgi' nin Nazarî Amelî Türk Mûsikîsi adlı eserinin 3. cildinde, 3/4' lük orta semaî giderindeki usûl ve teamüle uymayan lahin mimarisiyle yer almaktadır. Bu tespite göre okuduğumuz zaman salânın Arapça kıraatında bozukluk meydana gelmektedir. Merhum Neyzenlerimizden Halil Can bu eseri, uzun bir çalışma neticesinde gerçek prozodi taksimatı ve kıraatına uygun düşen 43 zamanlı bir Darbeyn usûlü ile doğru olarak tesbit etmiştir. Bu darbeynin oluşumu şu sırayla meydana gelmiştir.

- a) 10/8 Aksak Semai Evferi
- b) 13/8 Nim Evsat
- c) 10/8 Aksak Semai
- d) 10/8 Aksak Semai

Segâh makamında olan bu eser Mevlîd okunuşu sırasında bahirler arasında özellikle Vilâdet Bahri sonunda (Peygamberimizin doğumunu anlatan kısım), özellikle Rasûlullah'ın doğumuna hürmet (tâzim) gayesiyle ayağa kalkıldığında, mukaddes emanetlerin ziyaretinde cemaatin iştirakiyle icra edilir.

4. 10. 3. Salâların İcrasındaki Önemli Noktalar

Salât-u ümmiyye'nin dışında ve bir de irticalî olduğunu söylediğimiz Salât-u Selâm'dan başka diğer üç salâ hiç bir zaman yapıldıkları usûl içinde okunmazlar. İcralar, bestenin ana müzik temasına sadık kalınarak, serbest bir anlayış içinde yapılır. Eğer yapıldıkları usûl içinde belli bir tempo ile icra edilirse tesirli olmaz ve o esere ilâhî bir yorum kazandıramaz. Bu sebeple daha yavaş, dura dura, vakfeler yaparak icra edilir. Böylesi de yıllar boyu tercih edilmiştir.

4. 11. Temcit – Mûnâcâtı

Dinî mûsikîmizde daha önceleri müezzinler tarafından minarelerde okunan bu eser, Tesbihler formunda mütala edilir. Allah ü Azîmüş - sân'ın mecd-ü senası (büyüklük şan ve şerefini övmek) için yapılmış ilâhî bir eserdir. İki kısımdan meydana gelir. Bestelenmiş olan birinci kısmına Temcid, irticali olarak okunan ikinci kısmına da Mûnâcat adı verilir.

1. Temcid : Cenab-ı Rabbü'l - Âlemin'in yüceliğini medhedip, esmalarından bazılarını tesbîh ile terennüm edilen kısımdır. Metni aşağıdadır.

"Ya Hazret-i Mevlâ, mevlâ'l - mevali, ente'l - kerîmü'l - baki ve ente'r - rahimü yâ Allah. Ente'l-lezi teferrette bi'l-fadli ve'l-keremi ve'l-âlâ, yâ rahmân, ilâhün vahidün, rabbün tealâ, hüve'l - lahü'l - bedi'ü'l - hakku'l - 'ula yâ mennan, tealâ zatühü lemma tecellâ mine'l - ğaybi ile'l-'ayni tecellâ ya mennan. Sübhane men tabe'alâ âdeme be'de men 'asa, fectebahü rabbühü verefe'a ile's-semavati'l-'ulâ ya sübhan. Sübhane men enca nûhan ile's-sefineti ve eshabehü, sübhane men ersele musa ilâ fir'avne bi'l'asa ya dennan. Sübhâne men ahsene savte davude ve refe'a isâ Sübhâne men itte haze ibrahime halilen ve ıstafa ya rıdvan. Sübhane men tecellâ ve keleme musa ya hannan. Sübhane men hateme'l - enbiya bi muhammidi nil - mustafa fidâke ebi ve ümmike me'l - halilü ismâile feda. Allah, ya Hazret-i Mevlâ lâ ilâhe illellah, hak lâ ilâhe illellah, lâ ilâhe illellah. Evvel âdem safiyyü'llah, ya hazret-i mevlâ. Lâ ilâhe illellah, nuh neciyyü'-lah, ya hazret-i mevlâ. Lâ ilâhe illellah, Yusuf sadikullah, ya hazret- mevlâ. Lâ ilâhe illellah, Muhammedür'rasülûllah, hakkan ve sıdikan ve salli alennebiyyil-mustafa ahmedüne'l-hâdi ve aleyhüssena, kerîmün, rahimün, Allah, ya mevlâ."

2. Münâcât : Bu kısım da Allah'a dua etme ve yalvarma kısmıdır. İrticâli okunur, besteli değildir. Münâcât' ın sonunda halka hitap kısmı vardır. Bu kısmın sonuna doğru müezzîn melodik seyrini Dilkeşhâveran makamına getirip, bağlar. Çünkü, Temcîd ve Münâcât'ın arkasından Dilkeşhâveran makamında sabah salâsı okunacaktır. Metni aşağıdadır.

"Ya Hâtem - er - risâleti, ya eşrafe'l - vera 'aceben li'l - muhibbi keyfe yenam. Külli nevmin 'ale'l-muhibbi haram. Kum ya na'imû kem teham. Âşikullahi ve yenam. Ed'ûke bit-tazarru'î ya daimel-beka, aslih lena bifadlike ya vasi'al'ata. İlahî ben kimemidem münacat, kapında eyleyim arz-ı hacât veya dânen-de-i sırrı hafıyyât. Ne hacet hazretine arz-ı hacât, ey kerîmü lem yezel vey pâdişâh. Lâ yezâl, saltanat'-ı külli senindir, hiç sana ermez seval, salli 'ala seyyidina Mustafa Ahmedünel - hadi aleyhüs-senâ."

Halka Hitab ;

Eyyühel - ihvan, kûmüs-salâte, hayrum - minennevm mekûn yünâdi hel-mineddâi esmaül-hahi te'alâ, aceben keyfe, yenâmül - 'şikîn. Leyse lehüm menâm, kûmi eyyühel 'uşşak, tûba limen teheyyee lil - müsallî.

Temcîd'in güftesi, Koca Mustafa Paşa semtindeki, dergâhının türbesinde yatmakta olan büyük mutasavvıflardan Sünbül Sinan Hazretlerindir.

Temcîd, H.Z.Hasan Ef. tarafından Irak makamında bestelenmiştir. Ekseriya ramazan geceleri sabah namazından önce ve ayrıca İslâm'da mübarek olarak bilinen Mevlîd, Berat, Miraç, Regâyb kandilleri geceleri, Kadir ve Arefe geceleri minarede birkaç müezzin tarafından icra edilir. Temcîd ve Münacattan sonra Sabah Salâsı okunur ve takîben Sabah Ezanı okunur. Eser onbir bölümden oluşur. Bu cümlelerden 8. cümle iki devreli, 10. ve 11. cümleler dörder, ve diğerleri tamamen üçer devrelidir. 3. ve 4.'nün ezgileri aynen tekrarlanır. 5. ve 7. Cümleler de çok az değişikliklerle aynen tekrarlanır. Fakat her cümlenin sonunda birer devrelik aynen tekrar edilen mülâzimler mevcuttur. Minaredeki icraat şöyle yapılır; Evvela 1. cümlelerin iki devrelik kısmını bir müezzin okur, üçüncü devre olan mülâzimeyi müezzinler cumhur olarak okur. Bu sûretle eser tek ve toplu olarak (solo - koro) sonuna kadar okunur. Münacat kısmı bir tek müezzin tarafından irticali olarak okunur, aynı müezzin serbest kısmın sonunda Kur'ân -ı Kerîm'den "nasrum - minellâhi ve fethun karîb, ve beşşiril - mü'minin" ayetini okur. Bunu takiben "Ya Muhammed, bi ismuke" dedikten sonra, diğer müezzinler cumhur olarak "Ya Allah Hû" diyerek bitirirler."¹⁶

4. 12. Mi' raciyye

"Nâyi Osman Dede tarafından bestelenen ve dînî mûsikîmizin en sanatlı eseri olan Mi'raciyye, Mi'râc gecelerinde okunurdu. Altı bölümden oluşan Mi'raciyye'nin her bölümü başka bir makamdan bestelenmiş olup her parçası "bahir" adını alır. Dr. Suphi Ezgi'nin kitabında bu eserin, Türk Darbı usûlü ile bestelendiği iddia edilmekte ve notası verilmektedir. Bu nota incelendiğinde bir kısım ölçülerin usûle uymadığı görülür. Yazar bunları, " eseri süslemek amacıyla bazı darpların, zamanlarından fazla uzatılmasının adet edinildiği " yolunda esassız bir sebebe dayandırmakta ise de böyle bir şey kesinlikle söz konusu değildir. Eser baştan aşağı Durak şeklinde ve usûlsüz olarak bestelenmiştir.

Mi'raciyye'nin Nevâ bahrini bilen kalmadığı gibi doğru olarak yazılmış notası da ancak birkaç koleksiyonda bulunmaktadır.

¹⁶ SEZGİN, Bekir Sıdkı. İTÜ Yüksek Lisans, Ders Notları 1995

Bu arada Hüseyini bahrinden bazı beyitlerin besteleri de unutulmuş ve kaybolmuştur. Geriye kalan bölümlerinin de bilen ve okuyanları pek azalmış olan bu sanatlı esere, ne yazık ki tarihe mal olmuş gözüyle bakılabilir.

Esasen birer mûsikî mektebi demek olan tekkelerin kapatılmasından sonra Türk mûsikîsinin dînî repertuarını bilenler gitgide azalmış ve tükenmiştir. Okunan örneklerin sayısı da sadece Mevlidler' de okunan bazı ilâhilerden ibarettir. Tekkelerin Dînî Türk Mûsikîsi'ne çok büyük hizmeti olmuştur. Bir çok mûsikî üstâdı birer konservatuar durumunda olan bu tekkelerden yetişmiştir. Eskiden bestelenmiş dînî eserleri doğru dürüst okuyanlar azaldığı gibi rağbetsizlik yüzünden yenileri de yetişmemektedir. Mi'râciyye'nin Osman Dede tarafından nasıl bestelendiğine dair şöyle bir menkıbe de vardır: Çok zamandır böyle bir eser bestelemeyi tasarlayan Osman Dede, ömrünün son yıllarında bir ara, Üsküdar Doğancılar' da Nasûhî Dergâhı' nda misafirmiş. Mi'râciyye'nin güfteleri gece rüyasında Nasûhî Efendi tarafından kendisine ilham edilmiş, kendisi de bunları ertesi sabah hemen yazmış. Eser üç gece içinde çeşitli makamlardan altı bahir olarak bestelenmiş ve Berat Kandili' ne rastlayan ertesi gece dergâhta ilk defa okunmuş.

Mi'râciyye'nin birinci bahri Segâh, ikinci bahri Müstear, üçüncü bahri Dügâh, dördüncü bahri Nevâ, beşinci bahri Sabâ, altıncı bahri ise Hüseyini makamlarında bestelenmiştir.

Nevâ bahrini Sultan Mahmut devrinde Hüdâî Dergâhı postnişini Büyük Rûşen Efendiden sonra bilen kalmamıştır.

1. Bahirde Segâh makamından başka Bestenigâr makamı,
2. Bahirde Müstear makamından başka Bayâtî ve Mâyê makamları,
3. Bahirde Dügâh makamından başka Sabâ, Çârgâh, Kûçek, Hüseyini, Vechi Hüseyini, Arazbar ve Acem makamları,
4. Bahirde Nevâ makamından başka Nişâbur makamı,
5. Bahirde Sabâ makamından başka Hüseyini, Hisar, Buselik, ve Şehnâz makamları,
6. Bahirde ise Hüseyini makamından başka Gerdâniye, Necid Hüseyini, Buselik, Acem ve Uzzal makamları da gösterilmiştir.

En sondaki Münâcât ta ise Nevâ, Nişâbur, Hüzam, Kûçek ve Isfahan makamları kullanılmıştır.

Mi'râciyye her yıl Recep ayının 27. Mi'rac gecesinde başlayıp Ramazan ayının başına kadar Şehzade Camii gibi vakıf tahsisatı bulunan salâtin camilerinden başka bazı mevlevîhane ve dergâhlarda okunurdu. Eseri, bitişik iki kürsüde yer almalarına itina edilen ve aynı üstaddan meşk etmiş iki kişi birlikte okur, kürsülerin altında oturan zâkirler de her bahirden önce Mi'râciyye'ye mahsus ve usûlle bestelenmiş Tevşih İlâhilerini söylerlerdi. Her mısranın sonunda " Sallû' aleyh " denilir ve altı bahir esnasında Münâcâta kadar her mısranın sonunda " Minnessalât " diye terennüm edilirdi. Münâcât esnasında her mısranın sonunda zâkirler tarafından " İkbel yâ mûcîb " denilir, böylece Mi'râciyye son bulurdu. Münâcât okunurken dinleyicilere gül suyu serpilir, şeker ve şerbet dağıtılır, ayrıca kaynamış süt ikram edilir ve bu iş vakıf yolu ile yürütülürdü.

Mi'râciyye' nin notası ne yazık pek az koleksiyonda bulunmaktadır. Nevâ dışındaki bahirlerin notası merhum Abdülkadir Töre' nin koleksiyonunda vardır."¹⁷

4. 13. Regaibiyye

"Mi'râciyye gibi bir form olduğu bilinmekte, fakat günümüze ulaşan numunesi yoktur.

4. 14. Tevşih

Tevşih Arapça "vişâh" (eskiden kadınların, mücevherlerle süsleyip boynundan ve koltukları altından bağladıkları enlice bez veya meşin parçası) kökünden gelme bir isim olup süsleme, mücevherli kuşak kuşatma, mukayyet (sınırlı) kafiye ile şiir yazma, çifte kafiye, Kur'ân' ı, usûlü, adabı ve erkânı ile okuma, manalarında kullanılmıştır. Dînî Türk Mûsikîsi' nde ise Mevlîd ve Mi'râciyye Bahirleri aralarında, dînî ve tasavvufî mahiyette Kaside ve beste okumaya ve bunun için, hususi surette bestelenmiş eserlere verilen addır.

¹⁷ KARADENİZ, M.Ekrem. Türk Mûsikîsi' nin Nazariye ve Esasları s. 162-163

Tevşih, aslında, bir çeşit Na't-ı Peygamberî' dir, fakat, onu diğer na'tlardan ayıran hususiyet, yukarıda da belirtildiği gibi, Mevlîd ve Mi'raciyye bahirleri arasında okunmak üzere bestelenmiş olması ve cumhur tarafından okunmasıdır. Bu yüzden de hem makam ve hem de usûl çerçevesi içinde meydana getirilmiştir. Diğer na'tler ise, tek kişi tarafından okunurlar ve usûlsüzdürler.

Tevşih güfteleri Türkçe, Arapça, Farsça olabilir. Bu güftelerde, Peygamberimiz (s.a.s.) Efendimiz Hazretleri'ne methiyeler yanında, bazen Cenâbı Hakk' a (c.c) Münâcâtlar da yer alabilir. Güfteler çok kere, büyük mutasavvıfların şiirlerinden seçilmiştir.

Tevşih'lerde, Sofyan, Düyek gibi küçük usûllerden başka Evsat veya Nim Evsat, Fahte, Çenber, Devr-i Kebîr, Hafif, Muhammes gibi büyük usûller de kullanılmıştır. Makamlar ise, daha ziyade Tevşih' i takip edecek Mevlîd veya Mi'raciyye bahri göz önünde tutularak seçilmiştir. Mesela Mevlîd'lerde ilk bahre çok kere, Çârgâh makamında girilir ve bu bahirden önce, güftesi ve bestesi Azîz Mahmûd Hüdâyî (k.s) Hazretleri' ne ait Çârgâh, Tevşih okunur. Mi'raciyye bahirlerinden önce okunan Tevşihler de bahrin ana makamında bestelenmiştir.

Mevlîd ve Mi'raciyye bahirleri arasına, birer mücevher gibi girerek onları süsledikleri için bu Na't' lere Tevşih adı verilmiştir.

Klasik Arap Mûsikîsi' ndeki bestelere de, günümüzde, Tevşih denmekte ise de, bunların bizim dînî mûsikîmizdeki Tevşihler ile hiçbir benzerliği ve alakası bulunmamaktadır."¹⁸

4. 15. Mevlîd-i Şerîf

"Asıl adı Vesîlet' n Necat' tır (kurtuluşa vesîle olan). Mevlîd 13. asırda Bursa Ulu Cami' nin imamı olan Süleyman Çelebi Hazretleri tarafından yazılmıştır.

Aslı daha fazla bahirlerden oluşan mevlid, sonraları "musahhah mevlîd-i şerîr" şekline dönüşerek 6 bahre dönüştürülmüştür. Bunlar sırasıyla;

- 1) Tevhîd Bahri : Allah adın zikredelim evvelâ Vacip oldur cümle işte her kula

¹⁸ TURA, Yalçın. İTÜ TMDK. Türk Mûsikîsi Formları Ders Notları 1979

- 2) Nûr Bahri : Haktealâ çün yarattı Ademi Kıldı Adem'le müzeyyen alemi
- 3) Vilâdet Bahri : Amine Hatun Muhammed anesi Ol sedeften doğdu ol dürdanesi
- 4) Merhaba Bahri : Yaratılmış cümle oldu şad-man Gam gidüp alem yeniden buldu can
- 5) Mi'rac Bahri : Mi'rac Söyleşürken cebreil ile kelâm Geldi refref önüne verdi selâm
- 6) Münâcât Bahri : Lâ ilâhi ol Muhammed hakkı çün Ol şefaât kâni Ahmed hakkı çün

Mevlid edebi form yönünden mesnevi tarzında yazılmıştır. Vezni, fâ i lâ tûn / fâ i lâ tûn / fâ i lûn'dür. İcra yeri camiler ve evlerdir. Ölen bir kimsenin ardından, halk arasında anane haline gelen 40 ve 52. gün Mevlidler' in de, seneyi devriyelerde, doğumda, evlilikte, sünnette, hac dönüşünde, askerlik dönüşünde, gaziler için ve ayrıca islâmdaki mukaddes gecelerde (Kandil ve kadir geceleri) icra edilir.

İ c r a Ş e k l i : Mevlid icrasında vazife alan elemanlar 4 grupta toplanırlar. Bahirler ayrı ayrı gruplanarak anlatılacaktır.

1. Aşirhan'lar : Kur'an okuyucuları.
2. Tevşihhan'lar : Tevşih ve ilâhi okuyanlar.
3. Mevlidhan'lar : Mevlid bahirlerini okuyanlar.
4. Duahan'lar : Dua edenler.

Aşirhan açılış Kur'an'ını okur ve Saba makamında karar verir. Tevşih grubu ya Saba, ya Çargah veya Dügah hatta Şevkutarab makamlarında bir tevşih okur. Mevlidhan aynı makam ve akortta Tevhid Bahrine girer. Arada bir takım geçkiler yaptıktan sonra, bu bahrin sonunu teşkil eden "Her ki diller bu duada bulunan Fatihâ ihسان ede ben kuluna" beyitini muhakkak surette hüseyini makamında icra eder ve bitirir. Duahan, "Merhûm ve müellif Süleyman Efendi'nin ruhu için, ve kaffe-i ehl-i imanin ervahı için, Allah rızası için el-fatihah" der. Bu duadan sonra aşirhan tarafından Kur'an-ı Kerim okunmaya başlanır ve Hicaz makamında karar verilir. Tevşih gurubu bu makamda tevşih yada ilahi okur. Bir başka mevlidhan Nûr Bahrini okumaya başlar. Bahrin sonunda Rast makamına geçer. "Ger dilersiz bulasız oddan necat / Aşk ile şevk ile (derd ile) idin Essalât" der ve Rast makamında Salât ü Selâm getirilir. Aşirhan tarafından Kur'ân-ı Kerîm Rast makamında okunur ve karar verilir. Arada istenilen geçkiler yapılabilir. Tevşih grubu bu makamda ilâhi veya tevşih okur. Bir başka mevlidhan Rast makamından Vilâdet Bahri'ne başlar.

Bahrin son mısrasında "İçtim ani oldu cismim nûra gark idemedim kendimi nûrdan fark" beyitini Gerdaniye perdesinde Mahur ile başlar ve Hüseyini perdesine Nişabur geçkisi yaparak kalış gösterir. Tevşih grubu ve cemaat "Allahümme salli alâ Muhammed" der. Mevlidhan "Geldi bir akkuş kanadıyla revan" der ve Nişaburlu kalır. Tevşih grubu ve cemaat aynı şekilde salavat getirir. Mevlidhan "Arkamı sıvazladı kuvvetle heman" der. Tevşih grubu ve cemaat salavat getirir. Mevlidhan tiz segah açarak "Doğdu ol saatte ol sultan-ı din" der ve yine Nişaburlu olarak kalır. Tevşih grubu ve cemaat salavat getirir. Mevlidhan mevlidin özel üslubu içinde, biraz yürükçe ve konuşur gibi "Nûra gark oldu semavat ül zemin" der. Mevlidhan bundan sonraki mısraları düz bir lahinle ve süratli olarak okuyarak ve Segâh makamında bağlayarak karar verir. "Sallü alyhi vesellimü teslima / Hatta tenağü cenneten ve na'ima". Segâh makamında olmasının nedeni takiben Salât-ı Ümmiyye çekilecek olmasıdır. Arkasından da Salât ü Selâm getirilir. Duahan ayakta bir dua yapar. Aşirhan Segâh makamında başladığı Kur'ân-ı Kerîm'i Hüseyini makamında karar vererek bitirir. Tevşih grubu Hüseyini makamında tevşih veya ilâhi okur. Aynı makamda, bir başka mevlidhan Merhaba Bahri'ne girer. İsteddiği geçkileri yaparak Segâh yada Hüzzam makamında bitirir. "Gerdiler..." der ve Salat ü Selâm getirilir. Bir aşirhan Segâh makamında Kur'an okur ve Hüzzam karar verir. Tevşih grubu Hüzzam tevşih okur.

Bir başka mevlidhan Mirac Bahri' ne girer. Bahrin sonunda Uşşak makamıyla karar verir. Yine "Gerdiler...." der ve Uşşak Salat ü Selâm okunur. Aşirhan Uşşak makamında Kur'an okur. Tevşih grubu Uşşak ilâhi okur. Bir başka mevlidhan Uşşak makamında Münâcât Bahri'ne başlar. Bahrin son beyiti olan "Ümmetimden razı olsun ol muin" mısrasını Hüseyini makamına bağlar. Bundan sonraki mısra olan "Rahmetullahi aleyhin ecmein" sözlerini bütün tevşih grubu ve mevlidhanlar hep bir ağızdan söyleyerek bitirirler. Son olarak bir Aşirhan tarafından son Kur'ân-ı Kerîm okunur. Duahan dua yapar.

Tevşih grubunun bahirler arasında okudukları İlâhi veya Tevşihlerin, onu takiben okunacak olan Mevlid bahirinin mevzuu ile alâkalı olması gerekir.

4. 16. İlâhi

Güfteleri dini mevzulardan seçilmiş olarak yapılan sözlü eserlerdir. Güftelerin seçiminde çeşitli özellikler kaşımıza çıkmaktadır. Buna göre ilâhileri gruplandırıyoruz.

- a). Zâhidâne güftelerle yapılan ilâhiler.
- b). Tasavvufi güfteler.
- c). Münâcât olarak yapılan ilâhiler.
- d). Din ve maneviyat tavsiye edici "ta'î" güftelerle yapılan ilâhiler.
- e). Peygamber Efendimizi meth ü sena eden na't güfteli ilâhiler.
- f). Allah (cc)' ın zatını ve büyüklüğünü bildiren ilâhiler.
- g). Viladet (peygamberimizin doğumu) ile ilgili güftelerle yapılan ilâhiler.
- h). Mirac ile ilgili ilâhiler.
- ı). Kâbe ve hac ilâhileri.
- i). Kurban ilâhileri.
- j). Ramazan ilâhileri.
- k). Tavsiye edici, öğüt verici güftelerle yapılan ilâhiler.
- l). Bunlardan başka bir de Bayram ilâhileri, yol ilâhileri.

İlâhilerdeki en büyük özellik, güftelerin aylara göre yazılmış olmasıdır .

- a) Muharrem ayında Kerbelâ' dan bahseden güfte ve Mersiyeler okunur.
- b) Sefer ayının ilk yarısı Muharrem ayı gibi, son yarısı Rabîûl Evvel ayı gibidir.
- c) Rabîûl Evvel ayı Hazreti Peygamber' den özellikle doğumundan bahseden İlâhilerdir. (I. Rabî)
- d) Rabîûl Âhır İlâhileri Râbîûl Evvel ile aynı konuları kapsamaktadır. (II Rabî)
- e) Cemâziyel Evvel (Halk arasında küçük tövbe), Cemâziyel Âhır (Halk arasında büyük tövbe) Üç aylara giriş hazırlığı için tövbe ile ilgili güfteler vardır.
- f) Recep ve Şaban aylarında bastelenen İlâhilerin konuları, Kandilleri içerir. Recep'in ilk Perşembe akşamı Regaib, 27. Recep Mirac, 15. Şaban Berat Kandilleri. Bu günlerde bu kandillerle ilgili bestelenmiş İlâhiler okunur.
- g) Ramazan ayında güfte konuları Ramazan ile ilgilidir.
- h) Şevval ayında konular, Ramazan Bayramı ile ilgilidir.
- i) Zilkâde de konu Hac hazırlığıdır.
- j) Zilhicce de konularda ağırlık Hac ve Kurban ile ilgilidir.

Çoğunlukla Evsat bazen de Devri Hindi usûlüyle bestelenen, hep birlikte okunan ve öbür ilâhilerden bu yönden ayrılan ilâhilere " Cumhur İlâhi " denir. İbadet meclislerinde okunan bu ilâhiler tekkelerde âyin esnasında okunan ve ritmik ahengi zikir darblarına uygun olan ilâhilerle karıştırılmamalıdır.

4.17. Durak

Dini mûsikîmizde bu forma Durak İlâhisi denir. Güfteleri birer dördlükten oluşur. Güfteleri, verdikleri mana itibariyle tamamen tasavvufî olup, çoğunlukla vahdet-i vücûd felsefesini işlerler. Allah (cc) ve Peygamber (s.a.v), ayrıca din adamlarının meziyetleri hakkında yazılan sufiyâne Türkçe manzum kıtalardan oluşmuştur. Her makamdan bestelenmiştir. Usûlü hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Ekrem Karadeniz' in Türk Mûsikîsi' nin Nazariye ve Esasları kitabından elde ettiğimiz bilgiye göre Duraklar usûlsüz olarak bestelenirler. Bekir Sıdkı Sezgin ise ders notlarında şöyle demektedir. Mûsikîmizde bu form, Dr. Suphi Ezgi'nin çalışmalarında Durak Evferi usûlü ile ölçülmek sûretiyle tesbît edilmiştir. Besteleri bu türe mahsus bir tavırla yapılmış ve notaya bu şekilde alınmıştır. Durak okuyanlar taksim gibi beste kaydından bağımsız değildirler. Eseri notasına uygun olarak ve Duraklara has tavırdaki okumak zorundadırlar. Taksimlerle durakların farkı buradadır. Duraklar çok zaman dört satırlık manzum kıtalardan seçilirse de, yalnız birinci ve üçüncü mısraları bestelenir.

İkinci ve dördüncü mısralar aynen birinci mısranın bestesi ile okunur. Üçüncü mısra meyan olup ona mahsus şekilde bestelenir. Çoğunlukla kısaltılarak birinci ve üçüncü mısraların okunması ile yetinilir.

Duraklar Türk mûsikîsinin en yüksek sanat eserleridir. Durak okuyabilmek için çok parlak ve pürüzsüz bir sese sahip olmak ve Durak tavrını çok iyi öğrenmiş olmak gerekir. Zamanımızda Durak okuyabilenler yok denilecek kadar azalmıştır.

Bestelenmiş düzenleri lâ dînî mûsikî fomlarımızdan Murabba Besteler gibidir. Farklı olan tarafı bendlerin arasında terennüm olmamasıdır. Duraklarda zemini meydana getiren ilk mısranın 2. yarısı nakaratı veya bestelerdeki terennümün karşılığı gibi kendi içinde kullanılmıştır.

4. 18. Nefes

Bektâşî şairler tarafından yazılmış ve Bektâşî tekkelerinde okunmak üzere çeşitli makamlardan küçük usullerle bestelenmiş manzum ilâhilere Nefes denir. Bunların ilâhilerden farkı; Hz. Muhammed (s.a.v.) ile beraber Hz. Ali'nin de medhiyesine yer verilmesinden ibarettir. Makam, usûl ve tavır bakımından İlâhilerden başka bir farkı yoktur.

4. 19. Savt

Arapça ses, sadâ demektir. İlâhilere mahsus güftelerin aynı makam ve usûlle ancak birbirine benzemeyen çeşitli nağmelerle bestelenmiş başka başka şekillerine savt denir. Küçük melodik cümlelerden oluşan bir formdur. Zikir sırasında icra edilir. 19. Yüzyılda çok kullanılmıştır. Tekkeler kapanmadan önce Gülşenî dergâhında bu türden Savt' lar okunması adetti.

4. 19. 1. Bayramî Savtları

Hacı Bayramî Veli' nin Ankara' da Âhi ocağı olarak kurduğu yerleşik düzende okunan savtlardır. Örneğin çamaşır yıkarken, ekin ekerken okunan savtlar. Günümüze gelen örneği yoktur.

4. 19. 2. Gülşenî Savtları

Gülşenî dergahında okunan savtlara verilen addır. Güfteleri genellikle Ahmet Hayali Gülşenî Hazretleri' ne aittir. Genel olarak "Durman yanalım âteş-i aşka" güftesi ile başlar.

4. 20. Şuğul (Şuğl, Şuûl)

Arapça, iş, uğraşılacak, meşgul olunacak şey demektir. Dînî Türk Mûsikîsi' nde Şuğul, Türk bestekarlar tarafından bestelenmiş, Arapça güfteli, basit ilâhilere verilen addır. Bilhassa cami mûsikîsinde Türkler tarafından pek çok Arapça güfte bestelenmişse de, Şuğul sözü, sadece İlâhi tarzındaki eserler için kullanılmıştır. Bunlar, umumiyetle Sofyan veya Düyek usûlünde Türkçe İlâhiler' den biraz daha hareketli ve yapı bakımından daha basit parçalardır. Tekkelerde zikir esnasında okunabildikleri gibi nadiren, camilerde de okunabilirler. Zekâî Dede Efendi, otuzun üzerinde Şuğul bestelemiştir."¹⁹

¹⁹ TURA, Yalçın. İTÜ. TMDK. Türk Mûsikîsi Formları Ders Notları, 1979

4. 21. Mersiye

"Cenaze Salâtları' ndan sonra ve vefat için okunan Mevlîdler arasında ölülerin hatırasını yâd etmek için yazılmış ve usûlsüz okunan manzum eserlere Mersiye denir. Bunlar, mûsikî bilen kişiler tarafından her makamdan usûlsüz olarak irticalen okunur. Bu bakımdan notaları yazılmış değildir. Bununla beraber usûlle bestelenmiş bazı ünlü Mersiye' lerin notaları vardır. Türk edebiyatında bu türde yazılmış manzum kıtalar pek çoktur. Halk şairleri tarafından, bazı olaylarda ölen kimseler veya şehit düşen kahramanlar için yazılmış Mersiyelere " Ağıt " denir. Bunlar bir halk sazı tarafından taksim şeklinde yapılan ve " yol gösterme " denilen bir girişten sonra bir kişi tarafında usûlsüz ve irticalen (veya bir üstada benzeterek) okunur. Halk mûsikîsinde bu türden pek çok Ağıt vardır. Bunlar çoğunlukla Hüseyin ve Muhayyer gibi makamlardan ve yanık nağmelerle tiz perdelerden okunur."²⁰

"Mersiye yazana Mersiye-kâr, okuyana Mersiye-han adı verilir. Dini Türk Mûsikisi' nde Mersiye denince akla ilk gelen şey, Kerbelâ Şehitleri ve bilhassa İmâm Hüseyin (r.a) Hazretleri hakkında yazılmış şiir ve bunun bestelenmiş şeklidir. Bu manada Muharrem ayında okunmak üzere bestelenmiş İlâhiler, aynı zamanda birer Mersiye de sayılabilir."²¹

4. 22. Kaside

"Arapça muayyen bir maksat üzerine yazılan şiir manasına gelir. Kaside Allah' ın birliğini ve azametini anlatırsa Tevhîd, Şairin Allah' a yakarışını ve duygularını ifade ederse Münâcât, Peygamberimizi konu alınca adı Na't olur. Diğer din büyükleri hakkında olanlar Kaside' dir. Kaside zikir âyinleri sırasında da okunur. İlâhilerde makam geçkisi yapılacaksa, geçki olarak ta kullanılır. Perdeli Tevhid' de de (perde yükseltirken) Kaside okunabilir. Her serbest okunan eser Kaside değildir. Dînî Türk Mûsikîsi' nde Kaside Mevlîd bahirleri arasında okunan bazı Tevşîh ve İlâhilere denmektedir.

4. 23. Nevbe

Kadirî, Rıfâî, Sâdî gibi Kıyâmi dergahlarında halile, kudum, mazhar çalınır, Arapça kasîdeler, şuguller okunur.

²⁰ KARADENİZ, M.Ekrem. Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları. S.169

²¹ TURA, Yalçın. İTÜ. TMDK. Türk Mûsikîsi Formları Ders Notları, 1979

Nevbe denen bu tertip Ramazan ayında üç, kurban bayramında iki defa icra edilir ve üç fasıl olarak yapılır. Bir tertip şekli olan ve bir takım eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan bir formdur."²²

4. 24. Âyin-i Şerîf

"Yalnız Dînî mûsikîmizde değil, dînî olmayan mûsikîmizin formlarından en büyüğüdür. 4 bölümden oluşur. Her bölüme selâm adı verilir (her bölümün sonunda semazenler semayı bırakarak şeyhe selam verirler). Mevlevî ayini ile Mevlevî sema'ını birbirine karıştırmamak gerekir. Âyin, Mevlevî Sema'ına eşlik eden bir mûsikî formudur. Sema' ise, âyinin icrası sırasında semazenlerin belli bir disiplin içinde dönmesidir. Bunların tümüne birden Mevlevî Mukabelesi denir. Formu aşağıdaki gibidir.

1. Hafız Kur'ân-ı Kerîm okur.
2. Na'than İtrî'nin Rast na'tını okur.
3. Neyzenbaşı icra edilecek Âyin-i Şerîf in makamında uzunca bir baş taksim yapar.
4. Peşrev çalınır. Bu peşrev âyin bestekârının kendi bestesi olabileceği gibi, bir başka bestekârın peşrevi de olabilir.
5. Âyinhanlar Birinci Selâmı okumaya başlarlar. Devr-i Kebir, Devr-i Revan veya Ağır Düyek usûlleriyle bestelenmiş olabilir.
6. İkinci selâm Ağır Evfer (buna Mevlevî Evferi de denir) usûlündedir.
7. Üçüncü selâm Devr-i Kebir, Aksak Semâi ve Yürük Semâi usulleriyle ölçülür.
8. Dördüncü selâm Ağır Evfer usûlündedir. İkinci ve dördüncü selâmlar icraya usûlün 5. zamanından başlarlar.
9. Son peşrev ve son yürük semâi icra edilir.
10. Sazlardan biri son taksim yapar.
11. Hafız Kur'ân-ı Kerîm okur. "Sübhan rabbike rabbi'l izzeti ammâ yesufun veselâmün ale'l mürselin ve'l hamdü lillâhi rabbi'l alemin" der. Fakat "el-Fatihah" demez.
12. Semazenbaşı yüzünü şeyhe dönerek Mevlevî Gülbankını okur. "Barek Allah ve barekât-ı keramullah ra. Sema ra, safa ra vecd ü merdan-ı hûda ra.

²² ÖZALP, Dr. M. Nazmi. TRT, Türk Mûsikîsi Beste Formları. s.54

Evvel azamet-i büzürgûhi hüda ra ve risalet-i ruh-i pak-i habib Allah ra; ve cihâr-yar-i güzîn ba-safa Hazreti İmam-ı Hasan Ali ve Hz. İmam-ı Hüseyin-i Veli eimmei masumin ezvac-ı mutahhara ve evlad-ı Rasullilah ve şühedayi deşt-i Kerbelâ. Mecmu-i evliyâ-i agâh ve arifan-ı billah Ale'l husus Hz. Seyid Burhaneddin-i Muhakkık-ı Tirmîz-i kutbü'l arifin, gavsî'l vasılın Hz. Hüdavendigâr ra. Hz. Şeyh Şemseddin-i Tebriz ve Çelebi Hüsamettin-i Zerkubi-i Konevî ve Şeyh Kerîmiddîn Sultan, İbn-i Sultan Hz. Sultan Veled Efendi ve Valide Sultan ra. Hz. Ulu Arif Çelebi vesair Çelebiyan-i Kiran ve Zevî'l ihtiram mesaih hulefa dedegân ve dervîşan, muhibban ve fukera-i mazi ra." Cumhuriyet' ten sonra şu mısralar eklenmiştir; "Devam-ı ömrü'l devlet-i Cumhuriyeti Türkiye ve selâmat-i reis-i devlet ve selâmet-i hükümetve millet ra." Burada 10-15 saniye kadar ara verilir. Herkes içinden gizli olarak yukarıda sayılan zevatın ruhuna fatihah okur. Semazenbaşı devamla ve sesini bir az daha yükselterek; "Safa-yı vakt-i dervîşan, hazıran, gaihan, dûstan, muhibban, ez-şark-ı alem, ta be garb-ı alem ervah-ı güzesteğan-ı kaffe-i ehl-i iman ra." Burada da 10-15 saniye beklenir. Gizli bir fatiha okunur. Semazenbaşı yine devamla "Azamet-i Hüdara Tekbîr" der ve lahinsiz olarak tekbir metnini okur. Takriben yine lahinsiz olarak Salât-ı selâm okur ve Mevlevî Âyini biter. Selamlar verilir. Şeyh önce "esselâmun aleyküm" der. Semazenbaşı "ve aleyküm selâm ve rahmettullahi ve berekâtühu" der. Şeyh bir kaç adım atar ve bu sefer mutrıba selâm verir. Bu selâmı ise neyzen başı cevaplandırır ve semahane boşaltılır.

Dînî mûsikî formu olarak kabul edilmeyen fakat Dînî mûsikînin içinde yer alan zikir, üç türlü yapılır. Oturarak, ayakta ve yürüyerek. Bunlardan bir tanesine ağırlık veren Tasavvuf ekolleri vardır. Kuudî (oturarak), Kıyamî (ayakta), Devranî (halka şeklinde yürüyerek). Mevlevî sema' ıve Bektaşî semahı bir bakıma Devranî sayılabilir.

Yine Dînî mûsikî formu kabul edilmeyen fakat Dînî mûsikî içinde yer alan Mukabele, genel olarak Ramazan' da her gün bir cüz 30 günde 30 cüz okunarak biter. Okunuş şekli süratlidir.

Beyazıt, Süleymaniye, Fatih gibi büyük camilerde iyi hafızları halk dinlesin diye 1, 1.5 sayfa Kur'ân-ı Kerim okurlar kalanını evde tamamlarlar."²³

²³ SEZGİN, Bekir Sıdkı. İTÜ Yüksek Lisans. Dînî Mûsikî Ders Notları. 1995

EKLER

Ek 1. Dînî Türk Mûsikîsi Formları Eser Listesi

Ek 2. Dînî Türk Mûsikîsi Formları Nota Örnekleri

Ek 1. Dînî Türk Mûsikîsi Formları Eser Listesi

- 1- ACEM NA'T-İ PEYGAMPERİ : "Yine dil na'tini söyler Muhammed "
BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Niyâzı Mısrî
- 2- SABA TESBİH : "Yâ Allah, yâ Rahmân, yâ Alîm, yâ Allâm"
BESTEKÂR : Zekâi Dede GÜFTE : Bilinmiyor
- 3- MAHFEL SÜRMESİ : "Allâhumme ente's-selâm ve minke's-selâm"
TERTİP EDEN VE DÜZENLEYEN : Şeyh Abdülganî Gülşenî
- 4- İSTİĞFÂR : "Estağfir'ul-lah, estağfir'ul-lah"
- 5- SEGÂH TEKBİR : "Allâhu ekber, Allâhu ekber"
BESTEKÂR : Buhûrîzâde Mustafa İtrî
- 6- SEGÂH TELBİYE : "Lebbeyk alâhümme lebbeyk"
- 7- MÂHUR SALÂT-U SELAM : "Allâhümme salli alel Mustafâ"
- 8- DİLKEŞHÂVERAN SABAH : "Essalât-u vesselâm"
SALÂSI
BESTEKÂR : Hatîb Zâkirî Hasan Efendi
- 9- BAYATİ CUMA VE BAYRAM : "Yâ Mevlâ Allah leyse'l îy dül-i men"
SALÂLARI
BESTEKÂR : Hatîb Zâkirî Hasan Efendi
- 10- HÜSEYNİ CENÂZE SALÂSI : "Lâ ilâhe illallah vahdehu lâ şerîke"
BESTEKÂR : Hatîb Zâkirî Hasan Efendi
- 11- SEGÂH SALÂT-U ÜMMİYE : "Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammed"
BESTEKÂR : Buhûrîzâde Mustafa İtrî

12- IRAK TEMCİT-MÜNÂCÂT : "Yâ Hazreti Mevlâ mevle'l-mevâli"

BESTEKÂR : Hatîb Zâkirî Hasan Efendi GÜFTE : Sünbül Efendi

13- Mİ'RACİYYE : "Nebde'ü bi's-salâti ve's-selâm"

BESTEKÂR : Nâyî Osman Dede GÜFTE : Şeyh Nasûhi

14- RAST TEVŞİH : "Mefâtiḥ-ul Hüdâ oldu hilâlin"

BESTEKÂR : Buhûrîzâde Mustafa İtrî GÜFTE : Hasan Kenzî

15- MEVLÎD-İ ŞERÎF

GÜFTE : Süleyman Çelebi

16- HÜZZAM İLÂHİ : "Ne bahtlı ol kişiye ki"

BESTEKÂR : Zekâi Dede GÜFTE : Yunus Emre

17- HİCAZ İLÂHİ : "Dâver-i aşr-i Muharrem'dir"

BESTEKÂR : Rifat Bey GÜFTE : Kâzım Paşa

18- UŞŞAK İLÂHİ : "Ey Hüdâ'dan lûtf-u ihsân isteyen"

BESTEKÂR : Zekâi Dede GÜFTE : Vâlî Abdurrahman Ef.

19- HİCAZ İLÂHİ : "Matlâ-i nûr-i ilâhidir yüzün yâ Mustafâ"

BESTEKÂR : Hüseyin Sebilci GÜFTE : Bilinmiyor

20- HÜSEYİNİ İLÂHİ : "Yazılır halkın berâtı"

BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Bilinmiyor

21- UŞŞAK İLÂHİ : "Ey şehr-i nuzûl-i sûre"

BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Abdüllehâddin Nûri

22- NEVÂ İLÂHİ : "N'oldu bu gönlüm n'oldu bu gönlüm"

BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Bilinmiyor

- 23- RAST İLÂHÎ : "Kâ'be' nin yolları bölük bölüktür"
 BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Yunus Emre
- 24- HÜSEYİNİ İLÂHÎ : "İşte geldi iyd ü edhâ edelim canlar fedâ"
 BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Bilinmiyor
- 25- DUGÂH DURAK : "Kâhikâh kendime gelirem "
 BESTEKÂR : Murad P. Camii Müez. GÜFTE : Eşrefoğlu Rûmî
- 26- HÜSEYİNİ NEFES : "İbdidadan yol sorarsan"
 BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Hatayî (Şah İsmail Safevî)
- 27- SABÂ SAVT : "Durman yanalım âteş-i aşka"
 BESTEKÂR : Bilinmiyor GÜFTE : Ahmed Hayali Gülşenî
- 28- RAST ŞUĞUL : "Muallâ gavs-i sübhânî"
 BESTEKÂR : Zekâi Dede GÜFTE : Bahâeddin Efendi
- 30- NÜHÜFT MERSİYE : "Rivâyetle gelir, birgün Rasûlallah"
 BESTEKÂR : Hatîb Zâkirî Hasan Ef. GÜFTE : Yazıcıoğlu Mehmed Ef.
- 31- HİCAZ ZİRGÜLE NEVBE : "Celle Rabbî ve kader azze Rabbî"
 BESTEKÂR : Ahmet Hatiboğlu
- 32- ACEMAŞİRAN ÂYİN-İ ŞERİF : "Her rûz-i bam-i dâdi selâmün aleykümâ"
 BESTEKÂR : Hüseyin Fahreddin Dede

Ek 2. Dînî Türk Mûsikîsi Formları Nota Örnekleri

60
ACEM NA'T
YİNE DİL NA'TINI SÖYLER MUHAMMED

USÛLÜ: DURAK EVFERİ

MÜZİK:
SÖZ: NİYÂZİ MİSRÎ

DOST Yİ NE DİL NA' Tİ Nİ SÖY LER
MU HAM MED Dİ LÜ CAN MİL
Kİ Nİ SÖY LER MU HAM MED
CÂ NİM CÂ NİM CÂ NİM CÂ NİM
A MAN E FEN DİM
MU HAM MED (İ) HÜ (SON) NE NOK SAN İ RE
CÂ Hİ NA Kİ LAR SAN
BU MİS RÎ YÂ ŞE FÂ AT YÂ MU HAM
MED

YİNE DİL NA'TINI SÖYLER MUHAMMED
DİL Ü CAN MİLKİNİ SÖYLER MUHAMMED
NE NOKSAN İRE CÂHINA ? KİLURSAN
BU MİSRÎ'YÂ ŞEFÂAT YÂ MUHAMMED

YÂ ALLAH, YÂ RAHMAN, YÂ ALÎM, YÂ ALLAH

USÛLÜ: SOFYAN

MÜZİK: ZEKÂİ DEDE

♩=42

YÂ AL LAH (1) YÂ RAH MAN YÂ A LÎM YÂ AL LAH (SAZ)
NEF SÜ ŞEY TA NA U YUP EY LE DİM BÎ HAD GÜ NAH

YÂ SUL TAN YÂ SÜB HAN YÂ ZEL LÜT Fİ VEL İH SAN
KE RE MİN ÇOK TUR SE NİN AF FEY LE EY PÂ Dİ ŞAH

YÂ SUL TAN YÂ SÜB HAN YÂ ZEL LÜT Fİ VEL İH SAN (SAZ)
KE RE MİN ÇOK TUR SE NİN AF FEY LE EY PÂ Dİ ŞAH

EN TEL KAY YU MÜL LE Zİ LÂ YE MÜTÜ LÂ YE MAN (SAZ)

RAB BE NÂ YÂ RAB BE NA TE KAB BEL MİN NES Sİ YAM

RAB BE NA YÂ RAB BE NÂ TE KAB BEL MİN NES Sİ YAM

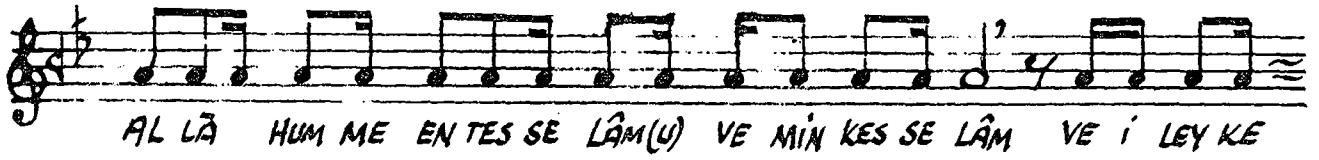
(SAZ).....

YÂ ALLAH, YÂ RAHMÂN, YÂ ALÎM, YÂ ALLÂM
YÂ SULTAN, YÂ SÜBHÂN, YÂ ZE'L-LUTFÎ VE'L-İHSÂN
ENTE'L-KAYYÜMÜ'L-LEZÎ LÂ YEMÜTÜ LA YENÂM
RABBENÂ YÂ RABBENÂ TEKABEL MÎNE'S-SİYÂM
NEFS Ü ŞEYTANA UYUP EYLEDİM BÎ-HAD GÜNAH
KEREMİN ÇOKTUR SENİN AFV EYLE EY PÂDİŞAH
ENTE'L-KAYYÜMÜ'L-LEZÎ LÂ YEMÜTÜ LA YENÂM
RABBENÂ YÂ RABBENÂ TEKABEL MÎNE'S-SİYÂM

MAHFEL SÜRME⁶²Sİ

DUÂ (KORO)
(ÇOK AĞIR)

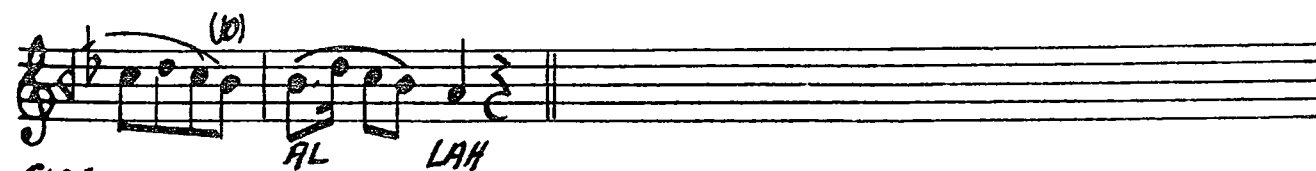
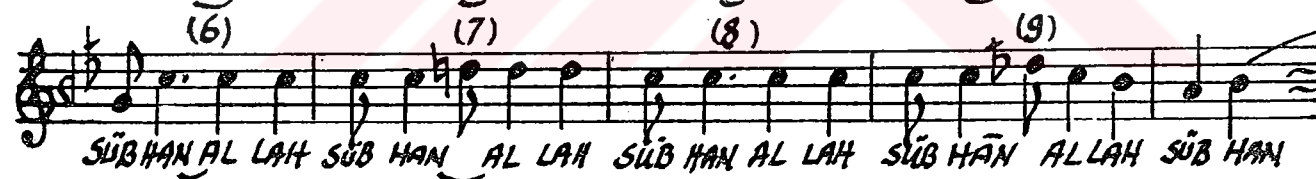
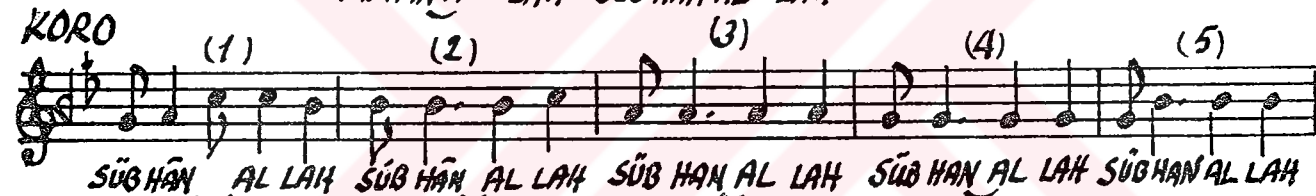
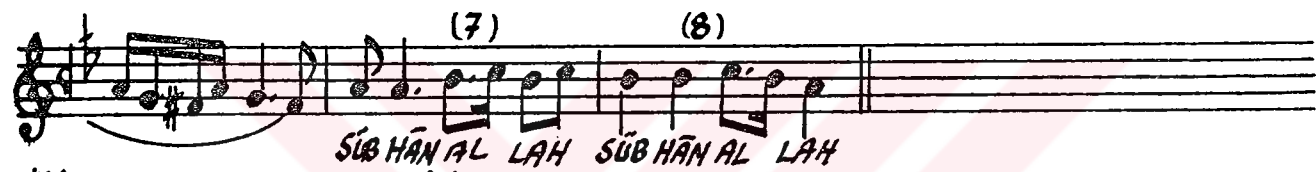
TERTİP EDEN VE DÜZENLEYEN
ŞEYH ABDÜLGANİ GÜLŞENİ

(SOLO): DAHA AĞIRCA

KORO

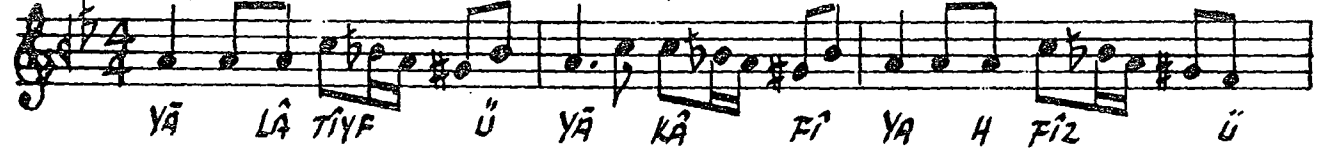

SOLO

=56 (SOFYAN) KORO

DUGÂH İLÂHİ

SOLO

D U Â (SOLO: BAŞKA BİR KİŞİ)

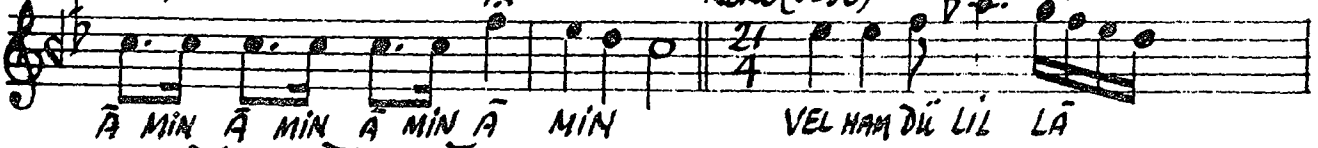

KORO (♩=56)

SOLO (♩=56)

KORO (♩=56)

ALLÂHUMME ENTE'S-SELÂM VE MINKE'S-SELÂM VE İLEYKE YERÛCÛ'S-SELÂM
 FEHAYYİNÂ RABBENÂ Fİ'S-SELÂM VE EDHİLNÂ DARE'S-SELÂM
 TEBÂREKTE RABBENÂ VE TEÂLEYTE LEKEL HAMDÛ YÂZEL CELÂLİ VEL-İKRÂM
 EÛZİBİLLÂHİMİNE'Ş-ŞEYTÂNİ'R-RACİM BİSMİLLÂHİ RAHMÂNİ'R-RAHÎM

ALLÂHÛ LÂ İLÂHE İLLÂHUVEL HAYYUL KAYYUM LÂ TE'HUZUHÛ SİNETHÛ VE LÂ MEVMUN LEHÛMÂ
 Fİ'S-SEMÂVÂTİ VE MA'FİLÂRD MENZELLEZİ YEŞFEÛ İNDEHÛ İLLÂ BİZNİH YÂLEMÛ MÂBEYNE EYDİHİM
 VE MÂHALFEHUM VE LÂYUHIYTÛNE BİŞEYİN MİN İLMİ BİMAŞAE VE SEA KÛRSİYYÛHÛ'S-SEMÂVÂTİ
 VELÂRD VE LÂYEÛDÛHU HIFZÛ HÛMÂ VE HÛVEL ALİYYÛ'L-AZİM

SÛBHÂN ALLAH

ALLÂHU EKBER

LÂİLÂHE İLLÂLLAHU VAHDEHÛ LÂŞERİKE LEH

LEHÛL MÛLKÛ VE LEHÛL HÛMDÛ VEHUVE ÂLÂ KÛLLİ ŞEYİN KADİR

İlâhi :

YÂ LÂTİYF U YÂ KÂFİ
 YÂ HÂFİZ U YÂ ŞÂFİ
 YÂ KERÎM U YÂ BÂKÎ
 YÂ RAHÎM U ENTELLAH

Duâ :

LÂİLÂHE İLLALLAH
 ELÂ İNNEVLİYÂ ALLAH
 LÂHAVFÛN ALEYHİM VE LÂHUM YAHZENÛN
 ÂMİN
 VE'L-HAMDÛLİLLÂHİ RABBİL ÂLEMİN

İSTİĞFÂR

P=120

ES TAĞ Fİ RUL LAH ES TAĞ Fİ RUL LAH ES TAĞ Fİ

RUL LAH EL A ZÎM EL KE RÎM EL LE ZÎ LÂ İ

LÂ HE İL LÂ HÛ EL HAY EL KAY YUM VE E TU BU

İ İLEYH VE NES E LU HUT TEV BETE VEL MAĞ Fİ RE LE

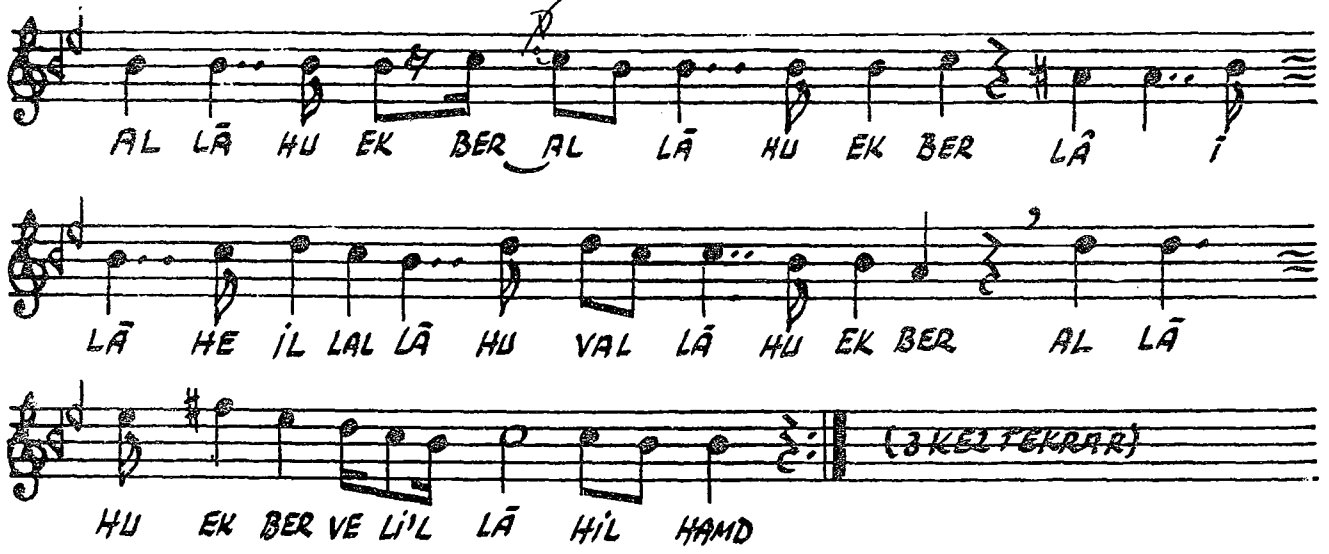
VEL H DÂ YETE LE NÂ İN NE HÛ HUVET TEV

VÂ BUR RA HÎM

ESTAĞFİR'UL-LAH, ESTAĞFİR'UL-LAH, ESTAĞFİR'UL-LAH
 EL-AZÎM, EL KERÎM, ELLEZİ LÂİLÂHE İLLÂ HÛ
 EL HAYY'EL KAYYÛM VE ETÛBÎ İLEYH VE NESSELUHÛ
 ET-TEVBETE VE'L-MAĞFİRETE VE'L-HİDAYETE LENA
 İNNEHÛ HUVET-TEVVABÛ'R-RAHÎM

TEKBÎR
(SEGÂH)

BUHÜRİZÂDE MUSTAFA İTRÎ

AL LÂ HU EK BER AL LÂ HU EK BER LÂ İ

LÂ HE İL LAL LÂ HU VAL LÂ HU EK BER AL LÂ

HU EK BER VE Lİ'L LÂ Hİ'L HAMD (3 KEZ TEKRAR)

SEGÂH

TELBİYE

Leb-beyk al - Lâ - - hü-m-me leb-beyk leb-bey-ke lâ şe - rî - ke le - ke leb-beyk

in - nel ham - de vel ni' - me - te le - ke vel mülk lâ şe - rî - ke lek

Lebbeyk alâhümme lebbeyk
 Lebbeyke lâ şerîkeleke lebbeyk
 İnnel hamde ve'l ni'mete
 Leke ve'l mülk lâ şerîkelek

MĀHUR SALĀT U SELĀM

ALLĀHÜMME SALLİ ALEL MUSTAFĀ

Usûl: SOFYAN

$\text{♩} = 140$

ALLĀ HÜMME SAL Lİ A LEL MUSTA FA AL LA HÜMME

SAL Lİ A LEL MUSTA FA BE Dİ ĀL CE MĀ Lİ VE

BAH RİL VE FĀ FĀ VE SAL Lİ A LEY Hİ KE

MĀ YEN BA Ğİ VE SAL Lİ A LEY Hİ, KE MA YEN BA

Ğİ ES-SĀ DİK MU HAM MEDA LEY HİS SE

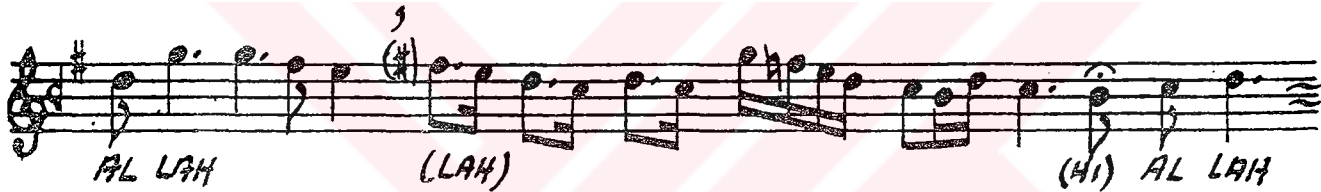
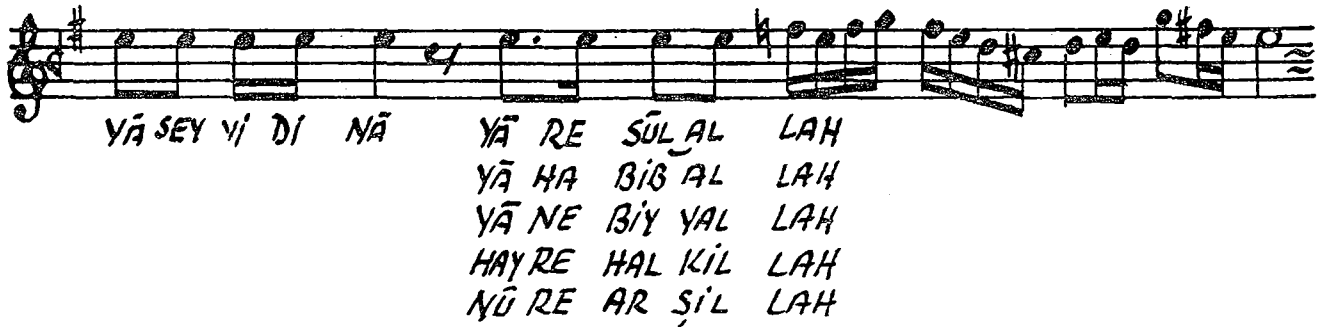
LĀM LĀM

ALLĀHÜMME SALLİ ALEL MUSTAFĀ
 BEDİ İL CEMĀLİ VE BAHR İL VEFĀ
 VE SALLİ ALEYHİ KEMA YENBAĞİ
 ES-SĀDİK MUHAMMED ALEYHİSSELĀM

DİLKEŞ-HÂVERAN SABAH SALÂSİ

SERBEST (AĞIR)

HATİB ZÂKİRİ HASAN EFENDİ

BAYATI BAYRAM VEYA CUMA SALÂTI

MÜZİK: HATİB ZAKİRİ HASAN EFENDİ

KORO **SOLO (SERBEST)**

YÂ MEV LÂ AL LAH LEY SE'L İY DÜ

Lİ MEN LEBİ SE'L CE DİD İN NE ME'L İY DÜ Lİ MEN

KORO

HÂ FE Mİ NE'VA İD YÂ MEV LÂ AL LAH

SOLO

LEY SE'L İ DÜ Lİ MEN RA KE BE'L MA TÂ YÂ

KORO

İN NE ME'L İ DÜ Lİ MEN TE RE KE'L HA TÂ YÂ YÂ MEV

SOLO

LÂ AL LAH LEY SE'L İ DÜ Lİ MEN BA SA

TA'L Bİ SÂT İN NE ME'L İ DÜ Lİ MENTE CÂ VEZE A LE'S SI

KORO

RÂT YÂ MEV LÂ AL LAH

SOLO

LEY SE'L İ DÜ Lİ MENTE ZEY YENE Bİ Zİ NE Tİ'D DÜN YÂ İN NE ME'L

KORO

İ DÜ Lİ MENTE ZEY YE DE Bİ ZÂ DİT TAK VÂ YÂ MEV

SOLO

AL LAH LEYSE'L İ DÜ Lİ MEN

NA ZA RA İ LÂ EN VÂ İ'L EL VAN İNNE MEL İ DÜ Lİ MEN
(İKİ KİŞİ)

NA ZA RA İ LÂ CEMÂ Lİ RAH MAN VESALİ VESELİM A

LÂ E SA Dİ VE EŞ RE Fİ NÜ Rİ CEMÎ A'L EN Bİ YÂ (İ)

KORO

VE'L MÜRSE LİN VE'L HAM DÜ LİL LÂ Hİ

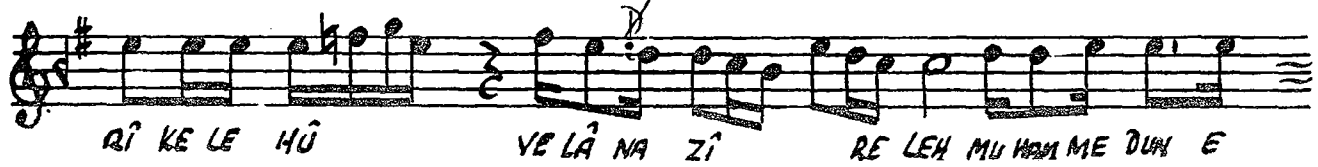
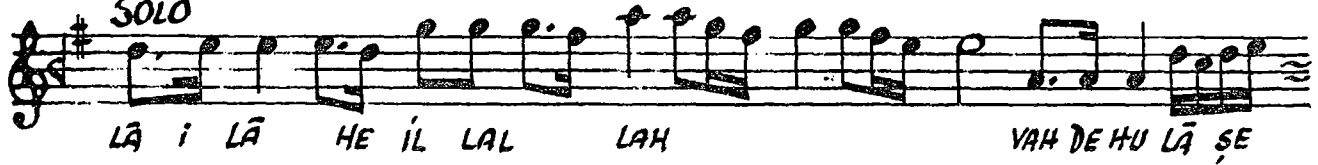
RAB BİL Â LE MİN

HÜSEYİNİ MAKAMINDA CENÂZE SALÂTI

MÜZİK: HATİB ZÂKİRİ HASAN EFENDİ

SERBEST

SOLO

SEGÂH SALÂT-I ÜMMİYE

MÜZİK: BÜHÜRİZÂDE MUSTAFA İTRİ

AL LÂ HÜM ME SAL Lİ A LÂ SEY Yİ Dİ NÂ MU HAM ME Dİ

NİN NE BİY YİL ÜM MİY Yİ VE A LÂ Â Lİ Hİ

VE SAH Bİ Hİ VE SEL LİM (3 KEZ TEKRAR)

IRAK MAKAMINDA TEMČİD VE MÜNÂCÂT

USÛLÜ: DURAK EVFERİ

MÜZİK: HATİB ZÂKİRİ HASAN EFENİ

SÖZ: SÜNBÜL EFENDİ

KORO

YĀ HAZ RETĪ MEV LĀ

SOLO

SOLO

MEV LEL MEVĀ LÍ EN TEL KE RĪ MŪL BĀ KÍ VE ENTER RA HĪ MŪ

KORO

SOLO

KORO
21
4
YĀ AL LAH AL LAH EN TEL

LE Zİ TE FER RETTE BİL FAD İL VE KE RE Mİ VEL U LÂ

KORO

Handwritten musical notation for the song "KORO RAH MAN". The notation is on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody consists of several measures, with some notes beamed together. The lyrics "LÂ", "YÂ", and "RAH MAN" are written below the staff, corresponding to specific notes. The word "KORO" is written above the staff. The notation is handwritten and appears to be a personal or working draft.

SOLO

SOLO

Ỉ LÂ HUN VA HI ĐUN RAB ĐUN MUTE AL HUVAL

KORO

SOLO

The musical notation is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is divided into three sections: a first section with a slur, a middle section labeled 'KORO' (Chorus) with a double bar line, and a final section labeled 'SOLO'. The lyrics 'YĀ MEN NAN TE Ā LĀ' are written below the notes. The 'KORO' section is marked with a double bar line and a key signature change to one sharp. The 'SOLO' section is marked with a double bar line and a key signature change to one sharp.

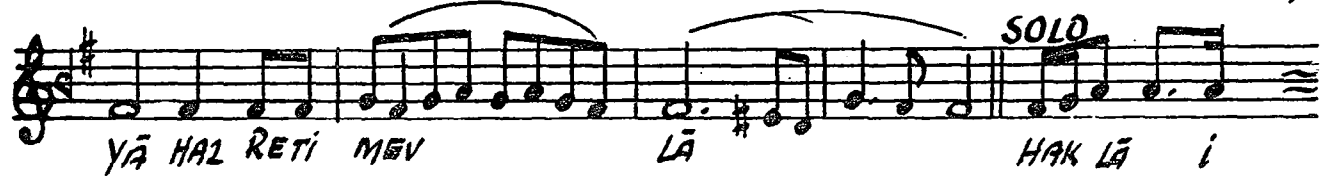
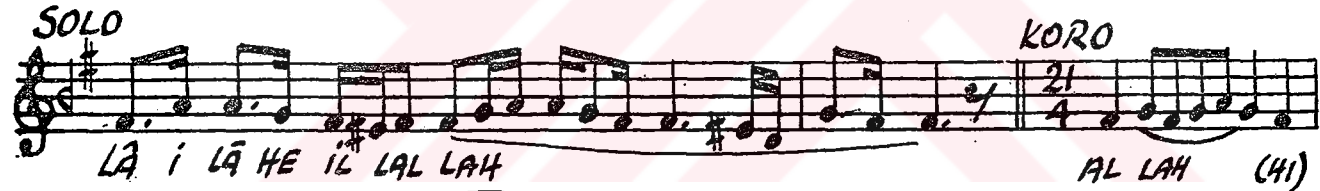
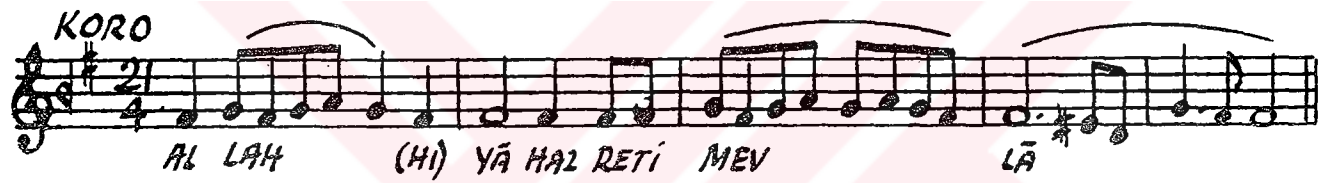

 ZĀ TŪ HŪ LĒMA TE CEL LĀ MĪ NEL AY NĪ Ī LEL AY NĪ

KORO

Handwritten musical notation for the first staff. It begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody consists of several notes, some beamed together, with a fermata over a note. Below the staff, the lyrics "FE CEL LĂ" are written. To the right, the word "KORO" is written above the staff, indicating a chorus or instrumental section. The notation continues with more notes and a final measure.

KORO

LÂ AL LAH (HI) YÂ HAZ RETİ MEV

SOLO

LÂ LÂ İ LÂ HE İL LAL LAH MU HAM ME DÜR

RE SÜ LUL LAH HAKKAN VE SİD KAN VE SALLİ A LEN NE

BİY YİL MUS TA FÂ AH ME Dİ NEL HÂ Dİ VE A LEYH

KORO

HİS SE NÂ AL LAH (HI) YÂ HAZ RETİ MEV

SOLO

LÂ KE Rİ MÜN RA Hİ MÜN

AL LAH YÂ MEV LÂ

YÂ HAZRETİ MEVLÂ, MEVLE'L-MEVÂLİ ENTE'L-KERÎMÛL BÂKÎ VE ENTE'R-RAHÎMU YÂ ALLAH
 ENTE'LLEZÎ TEFERREDE BÎ'L-FADLÎ VE'L-KEREMÎ VE'L-ULÂ YÂ RAHMAN
 ÎLÂHUN VAHÎDUN RABBUN MUTEAL HUVALÂHU'L-BEDÎU'L HAKKU'L ULÂ YÂ MENNÂN
 TEÂLÂ ZATÛHU LEMMA TECELLÂ MÎNEL AYNÎ ÎLE'L-AYNÎ FECELLÂ YÂ DEYYÂN
 SÛBHÂNE MENTABE ALÂ ÂDEME BÂDEMA ÂSA FECTEBÂHU RABBÎHÛ VEREEFAA ÎLE'SSEMÂVÂTÎ'L-ULÂ
 YÂ SÛBHÂN
 SÛBHÂNE MEN ENCÂHU ÎLE'SSEFENÎTE VE ASHÂBEHÛ SÛBHÂNE MEN ERSELE MÛSÂ ÎLÂ FÎRAVNI
 BÎ'L-ÂSA YÂ FURKAN
 SUBHÂNE MEN AHSENE SAVTE DÂVÛDE VEREEFA ÎSÂ SÛBHÂNE MENÎTTEHÛZE İBRÂHÎME HALÎLEN
 VE'S-TAFÂ YÂ HANNÂN
 SUBHÂNE MEN TECELLÂ VE KELLEME MÛSÂ YÂ RIDVÂN
 SÛBHÂNE MEN HÂTEMEL ENBİYÂ EBÎ MUHAMMEDİNÎ'L-MÛSTAFÂ FÎDAKE EBÎ ÜMMÎ KEMA HALÎLÛ
 MÂİLÛ FEDÂ
 ALLAH YÂ HAZRETİ MEVLÂ
 LÂİLÂHE İLLALLAH
 ALLAH YÂ HAZRETİ MEVLÂ
 HAK LÂİLÂHE İLLALLAH
 ALLAH YÂ HAZRETİ MEVLÂ
 LÂİLÂHE İLLALLAH EWEL ÂDEM SEYFULLAH YÂ MEVLÂ
 ALLAH YÂ HAZRETİ MEVLÂ
 LÂİLÂHE İLLALLAH MUHAMMEDÛ'R-RESÛLULLAH
 HAKKAN VE SİDKAN VE SALLÎ ALEN NEBİYYÎ'L-MÛSTAFÂ
 AHMEDİN EL HÂDÎ VE ALEYHİSSEMÂ
 ALLAH YÂ MEVLÂ
 KERÎMUN RAHÎMUN ALLAH YÂ MEVLÂ

SEGÂH BAHİRİ

USÛLÜ: ÇENBER

SEGÂH TEVŞİH
MÎ'RACİYYEMÜZİK: NÂYÎ OSMAN DEDE
SÖZ : ŞEYH NÂSÜHÎ

♩=64

24
A

NİĞ DE U BİS SA LÂ (LÂ) Tİ VE'S SE LÂM (LÂM)

A A LEL HÂ DÎ ŞE FÎ 'İL E

NÂM SAL LÛ YA HUZ ZAR

'A LE'N NE BİY YİL MUH

TAR SEY Yİ DİL EB RAR

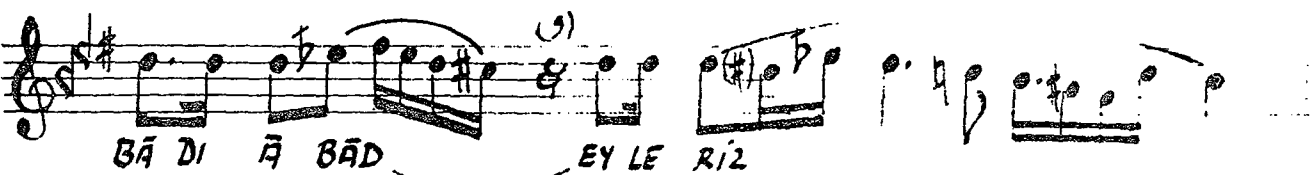
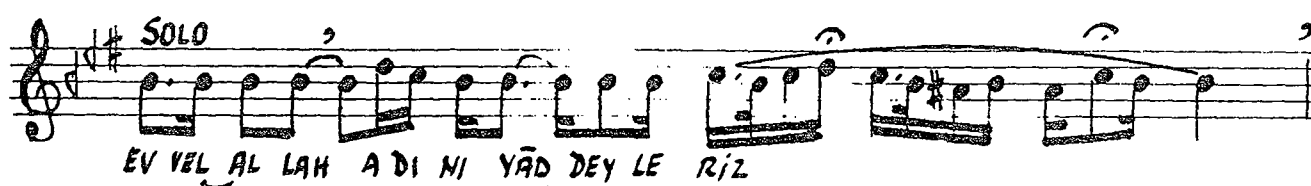
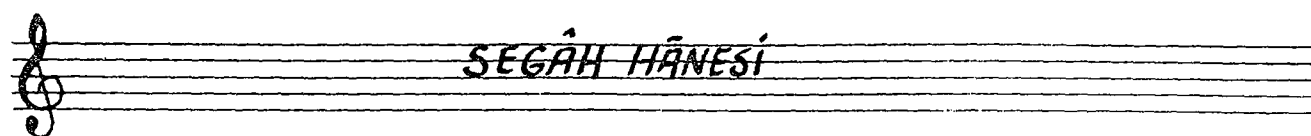
SA Hİ Bİ'L EN VAR EL KA

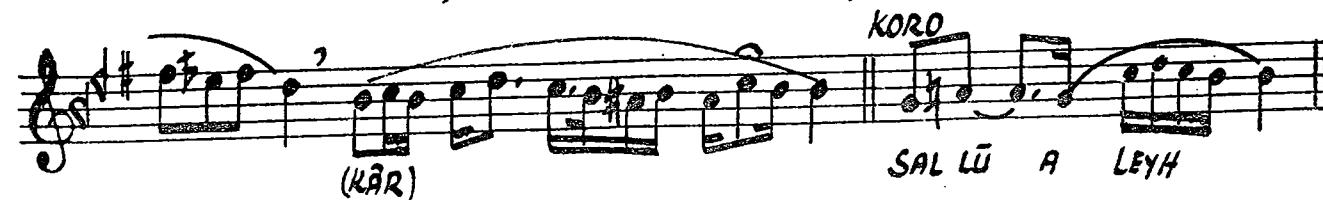
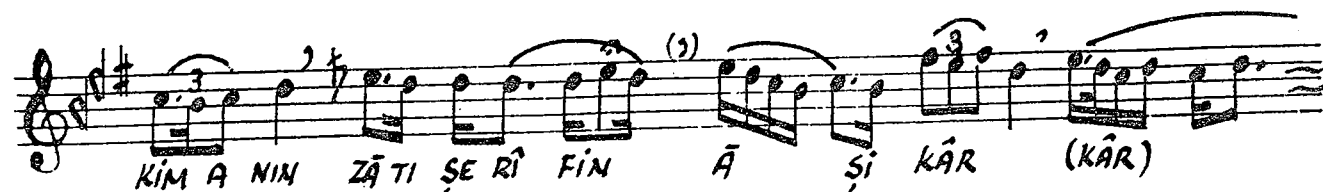
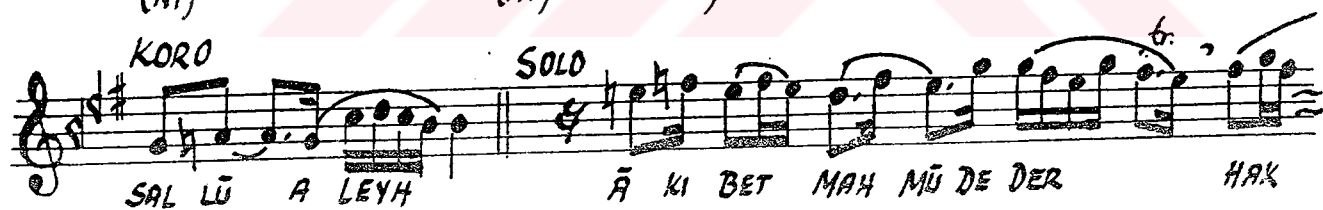
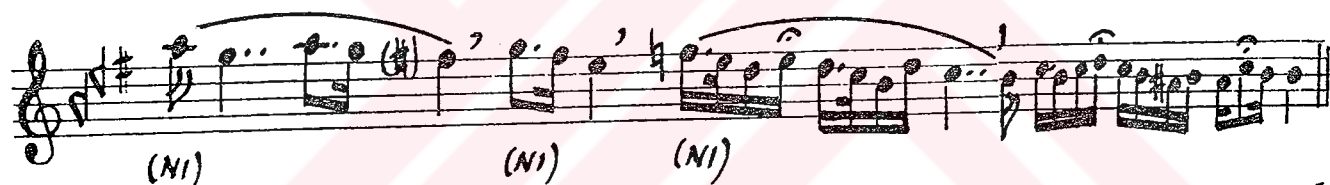
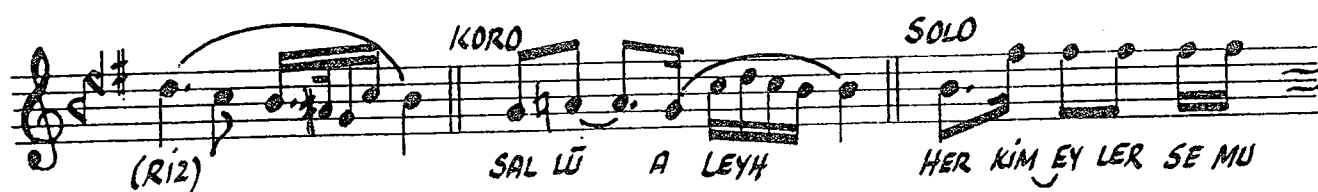
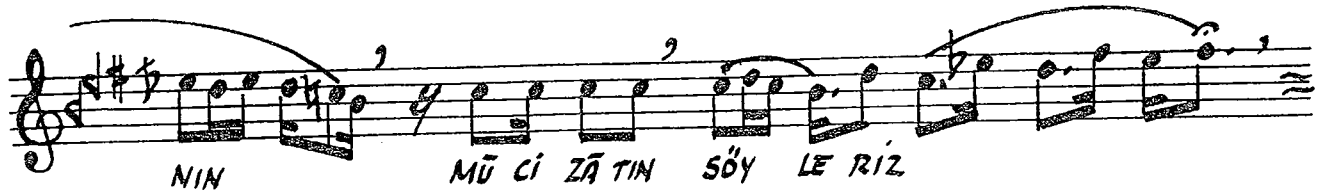
MER Lİ EC Lİ HİN TA SAF YA YA

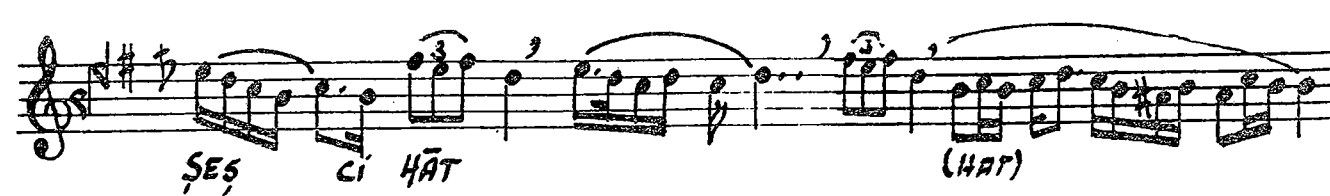
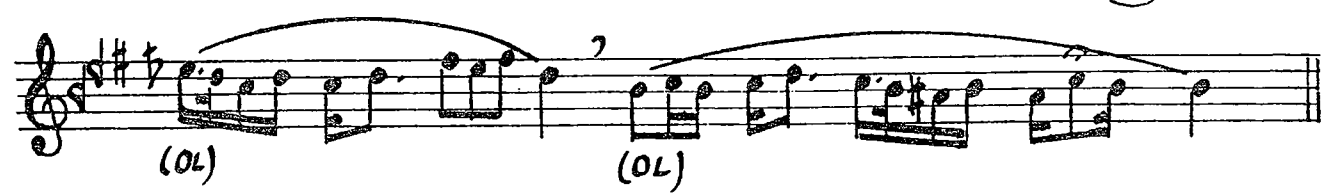
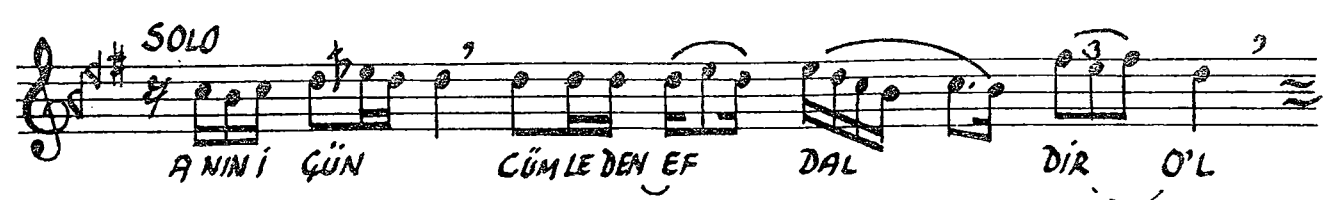
MEV LAY A FA'L LÂ HU 'AM MÂ

(MÂ) (MÂ) SE LEF ES SA LÂ TU

VE'S SE LÂ MU A LEYKE YÂ RE SÛ LÂL LÂH

A NA YER Dİ HAK HA KĀ YIK SIR RI NI (NI)

KORO
SAL LŪ A LEYH A NA BİL DİR Dİ DE

KĀ YIK (YIK) (YIK)

KORO
SIR RI NI SAL LŪ A LEYH SOLO
HER NE KİM

İK RĀM KİL Dİ ZĀ Tİ NA (NA) (NA)

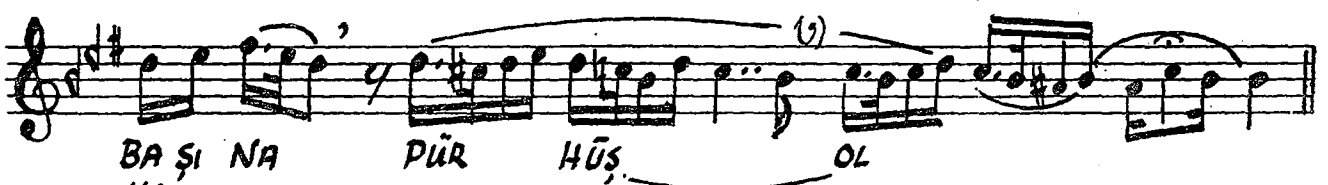
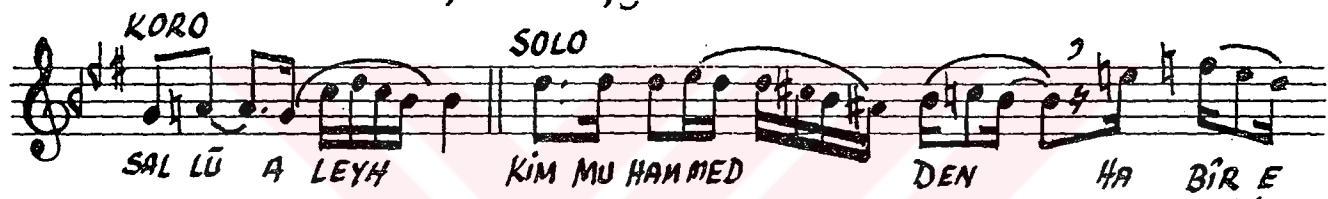
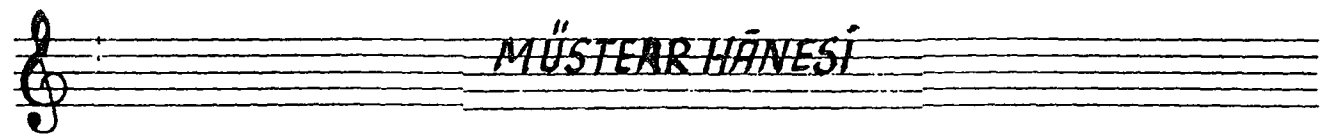
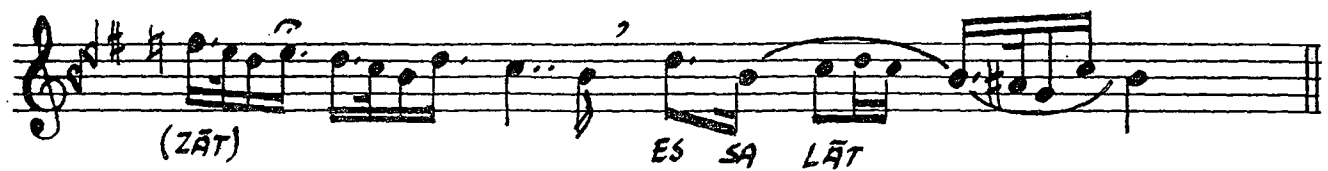
KORO
(NA) SAL LŪ A LEYH SOLO
HAZ ME

DİP İK RAM BİL Dİ (Dİ) (Dİ)

KORO
ZĀ Tİ NA SAL LŪ A LEYH SOLO
AŞ KI HÜB Bİ

ZĀ Tİ NA KİL (Dİ) SA LĀT (LĀT)

KORO
(LĀT) SAL LŪ A LEYH ES SA

KORO **SOLO** **tr...**

HAK SAL LŪ A LEYH BİL NE HİK MET DEN

KORO

VERİL MİŞ DİR SEBAK (BAK) SAL LŪ A LEYH

SOLO (#)

CÜN HA BİB OL DU İ LĀ Hİ NA

(NA) RA SŪL

(SŪL) (SŪL) (SŪL)

KORO

SAL LŪ A LEYH MŪ Cİ ZĀ Tİ VĀ Fİ RE BUL DU HU

KORO

SŪL (SŪL) SAL LŪ A LEYH

SOLO

SA NĀ NAKLE DEM BİR İ Kİ MŪ Cİ ZĀT

(ZĀT) (ZĀT)

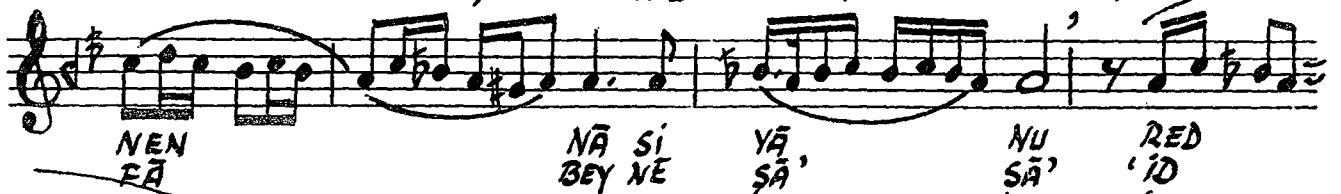
KORO

SAL LŪ A LEYH DİL DE İL LET (LET)

USÛLÜ: HAFİF

SÖZ: ŞEYH NASÛHİ

AR SI YUH FI HUS NE

HU MIN NEF SI HI GAY RE

TEN MIN HU'A LA ZĀ KEL KE

MĀ LĪ'L MŪN TE HĀ

ES SA LĀ TŪ VE'S SE LĀM

EY NŪ RĪ ZĀ TĪ KĪB

RĪ YĀ ES SA

LĀ TŪ VE'S SE LĀM EY

HAK MU HAM MED MUS TA

FĀ

DÜĞÂH HÂNESİ

SOLO
 ÇÜN İ RÂ DE KİL Dİ OL RAB BU'L E NÂM

KORO **SOLO**
 SAL LÛ A LEYH KİM MU HAM MED

KORO
 BULA İK RÂ Mİ TE MAM SAL LÛ

SOLO
 A LEYH Bİ Lİ NE PEYGAM BERİ Â Lİ CE NÂB

KORO **SOLO**
 SAL LÛ A LEYH KAV LÛ Fİ'Lİ

KORO **SOLO**
 SAL LÛ A LEYH YÂD O LUN SUN MÛ Cİ ZÂ Tİ AH ME

KORO **SOLO**
 Dİ SALLÛ A LEYH HÂBİ LİN SİN

ZÂ Tİ PÂ Kİ EM CE Dİ (Dİ) (Dİ)

(Dİ) (Dİ)

KORO SOLO

SAL LŪ A LEYH MŪ Cİ ZĀ TIN DĀN Bİ Rİ Mİ' RĀC

DIR (DIR) (DIR)

KORO

(DIR) SAL LŪ A LEYH

SOLO

HĀZ RETİ PEYGAM BE Rİ İ' RĀC DIR (DIR)

(DIR)

KORO SOLO

SAL LŪ A LEYH BİR ŞEB İ Dİ KİM DÜ ŞEN BİH Dİ O ŞEB

KORO SOLO

SAL LŪ A LEYH BİR ŞEB İ Dİ GE CE LER DEN MŪN TE

KORO SOLO

HĀB SAL LŪ A LEYH ŞEB DE Mİ' RĀC ET Tİ

ĞİN KİL MA A CEB

KORO

SAL LŪ A LEYH Ā Bİ HAY VĀ Nİ KO DU ZUL MET

Handwritten musical score for a song, featuring ten staves of music. The lyrics are in Turkish, and the score includes various musical notations such as 'KORO' (Chorus), 'SOLO', and 'rit...' (ritardando). The lyrics are as follows:

DE RAB (RAB) rit...

(RAB) KORO SAL LÜ A LEYH SOLO ÜM MÜ HÂ Nİ

HÂ NE SİN DEY Dİ RA SÜL

(SÜL) KORO SAL LÜ

SOLO A LEYH KİM A Lİ NİN HÂ HE RİY Dİ

KORO SOLO OL BE TUL SALLÜ A LEYH KİL Dİ MAHBÜ BU NU

DÂ VET OL CE Lİ'L (Lİ'L)

(Lİ'L) KORO SAL LÜ

SOLO A LEYH DÂ VET İ GÜN

GEL Dİ O NA CEB RE İL

BEN DE A NA (NA) WA)

KORO SOLO

(YA) SAL LÜ A LEYH Nİ CE

LÜT FU Nİ CE İH SÂN

EY LE YEM (YEM)

KORO SOLO

SAL LÜ A LEYH BANA VARAN YOLU Ā

SÂN EY LE YEM (YEM)

KORO SOLO

SAL LÜ A LEYH KUL LA RİM DAN

EY LE DİM MÜM TAL A Nİ

(Nİ) (Nİ) (Nİ)

KORO SOLO

SALLÜ A LEYH Bİ Lİ REM BEN

KORO SOLO

SAL LŪ A LEYH OL DU CEBRĀ Ī

LŪ MĪ KĀ ĪL A YAN (YAN)

KORO SOLO

SAL LŪ A LEYH ET TĪ LER

MĪ RĀ CĪ TEB ŞĪR OL ZA MAN

KORO SOLO

SAL LŪ A LEYH DOL DU NŪRĪ LE ZE MİN Ū

Ā SU MAN (MAN)

KORO SOLO

SAL LŪ A LEYH DE Dİ CİB RĪL EY MUHAMMED

MUSTA FA (FA)

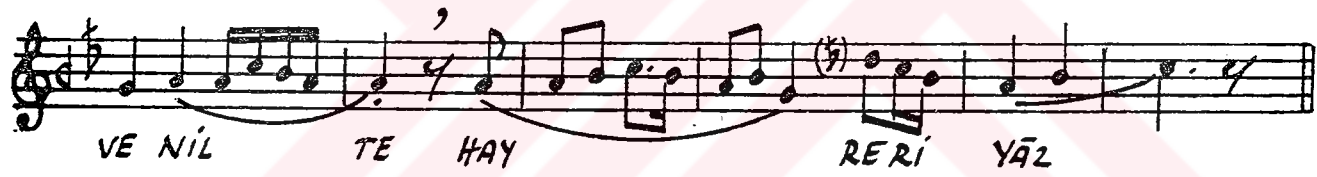
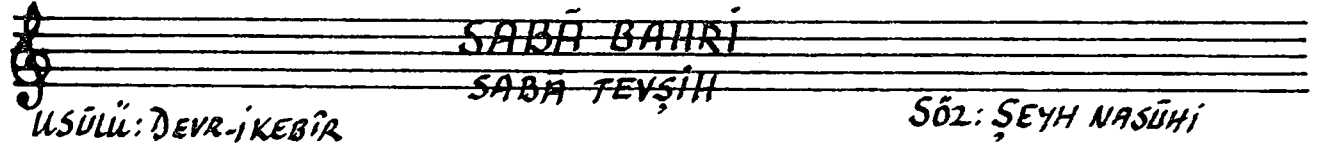
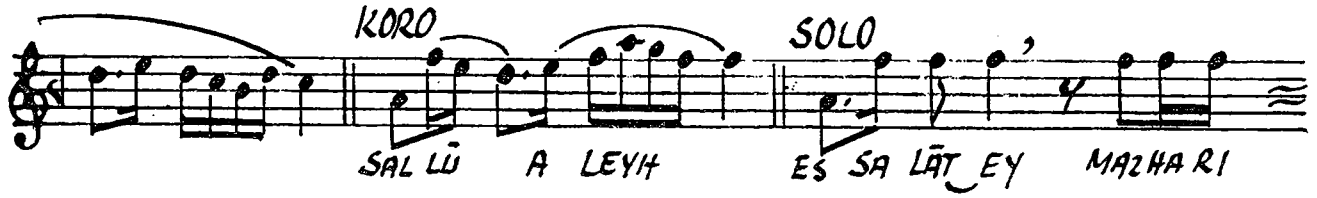
KORO SOLO

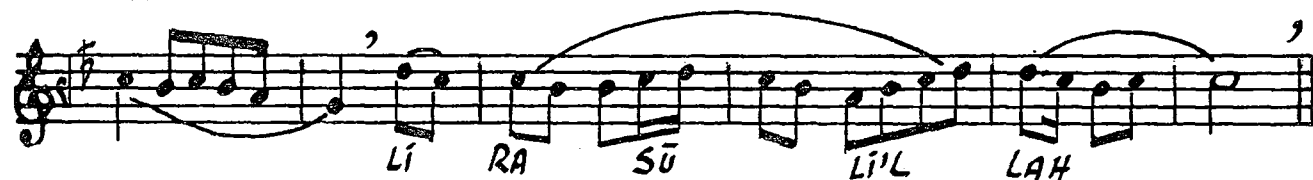
SAL LŪ A LEYH ÇÜN SE LĀM EYLER SANA RAB

BUL U LĀ (LĀ) KORO

SAL LŪ A LEYH

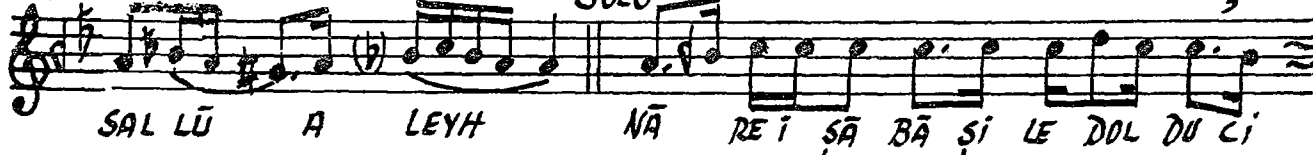

SOLO

KORO

SOLO

KORO

SOLO

(MİN) KORO SAL LÜ A LEYH SOLO Bİ Rİ
 SOLO Mİ KÂ IL J LE OL DU BE RİN (RİN)
 (RİN) (RİN)
 KORO SOLO SALLÜ A LEYH Nİ CE GEZ
 YÜZ BİN ME LÂ İK GEL Dİ LER KORO SAL LÜ A
 SOLO LEYH EM Rİ HAK LA A'NA DEV REV OL DU LAR
 (LAR) KORO SAL LÜ A LEYH
 SOLO İKUD BE DÖĞ RU A2 ME DİP ÜC YAR LAR
 KORO SOLO SAL LÜ A LEYH OL DU LAR AĞ YAR DAN Bİ
 KORO ZAR LAR SALLÜ A LEYH

SOLO
GÜŞÜ NA KÂR' ET Tİ ÜÇ GÜ NE SA DÂ

(DÂ) KORO SAL LÜ A LEYH SOLO "YÂ MU

HAM MED DÜR DE YÜ KİL Dİ Nİ DÂ

KORO SOLO
SAL LÜ A LEYH HİÇ MU KAY YED OL MA Dİ GİT

Dİ HE MAN (MAN) KORO SA LÜ

SOLO
A LEYH VAR Dİ KUD SE İZ ZET İ LE SÂ DU

(b) KORO
MAN (MAN) SAL LÜ A LEYH

SOLO
GEL Dİ LER ER VÂ Hİ HAY Lİ EN Bİ YÂ

KORO SOLO
SA LÜ A LEYH OL DU TEK RAR AN LAR İ LE PÜR SA FÂ

KORO
(FÂ) SAL LÜ A LEYH

KORO

EM Rİ HAK LA DE Dİ CİB RİL EY HÜ MAM SAL LÜ

SOLO

A LEYH İ Kİ REK' AT KIL NA MÂ Zİ

KORO

OL İ MAM SA LÜ A LEYH

SOLO

GEÇ Tİ MİH RÂ BA İ MÂ Mİ MÜR GE LİN

KORO SOLO

(LİN) SALLÜ A LEYH KIL Dİ

İ Kİ REK' A TI OL DEM HE MİN

KORO SOLO

(MİN) SALLÜ A LEYH NUR DAN Mİ' RÂ HÂ ZİR

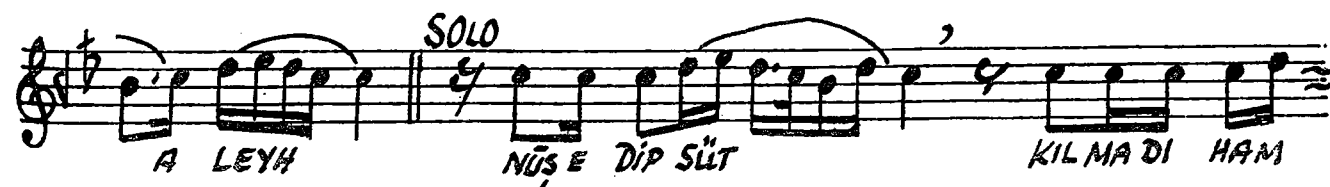
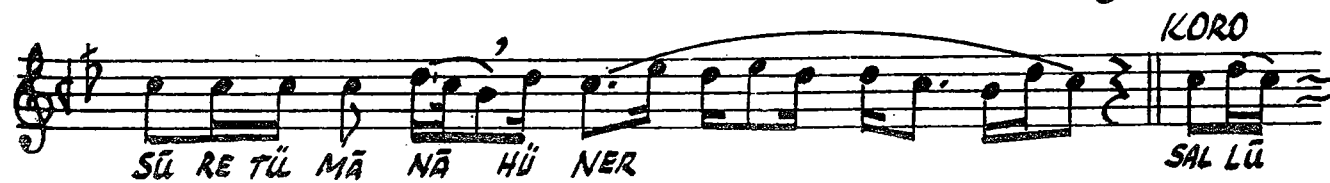
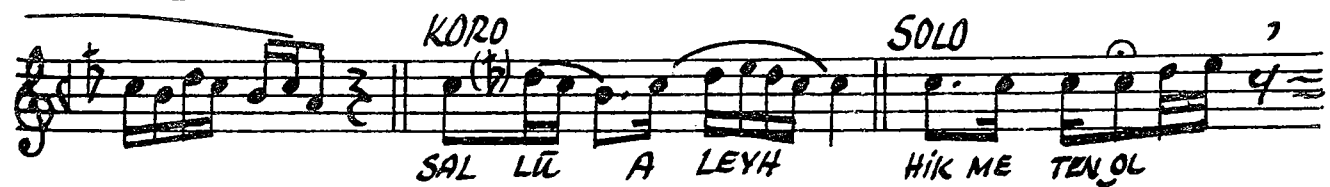
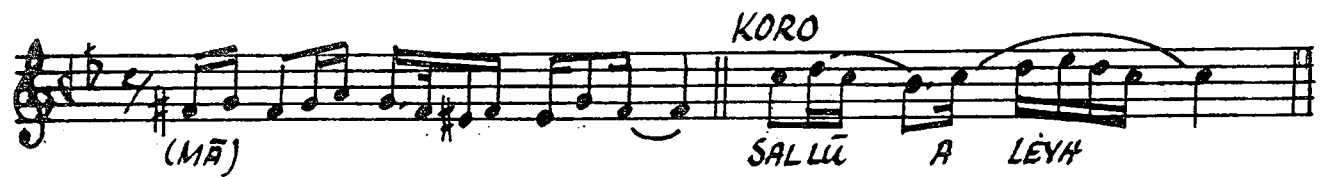
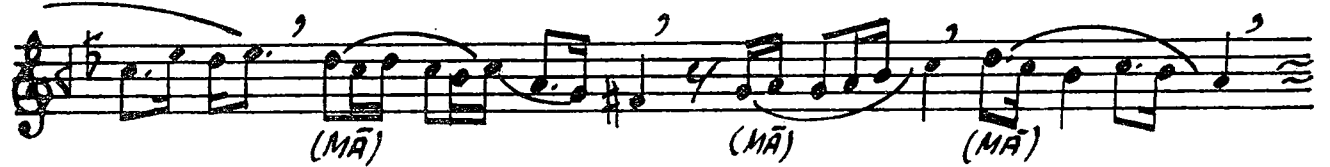
KİL Dİ LAR (LAR)

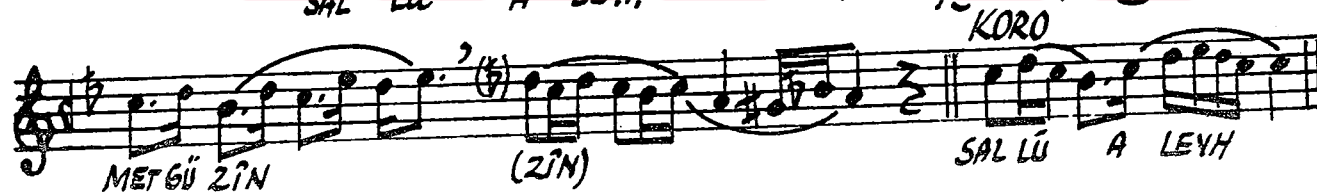
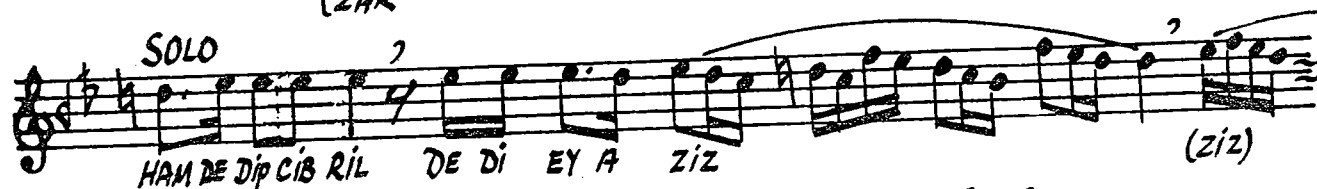
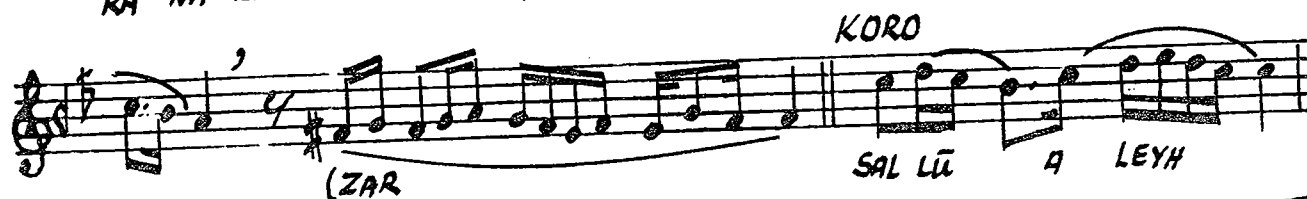
KORO SOLO

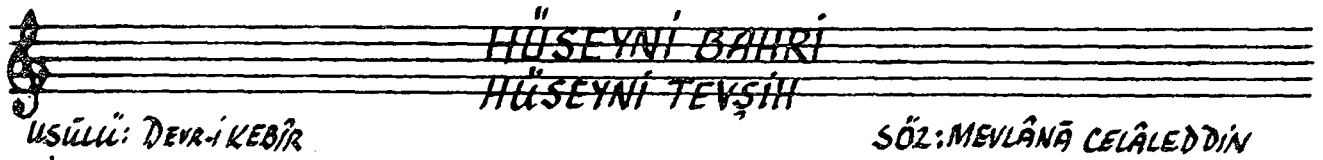
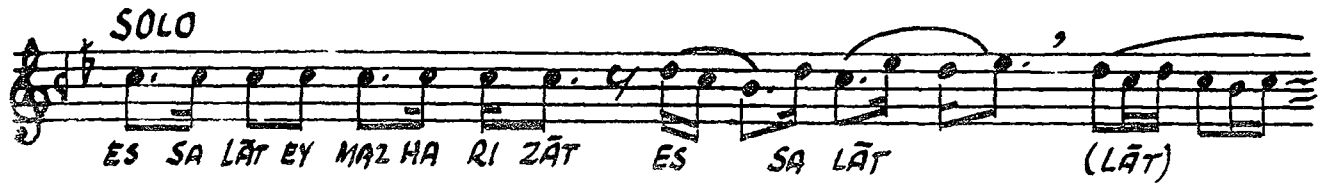
SAL LÜ A LEYH İZ ZER İ LE OL A RA YA

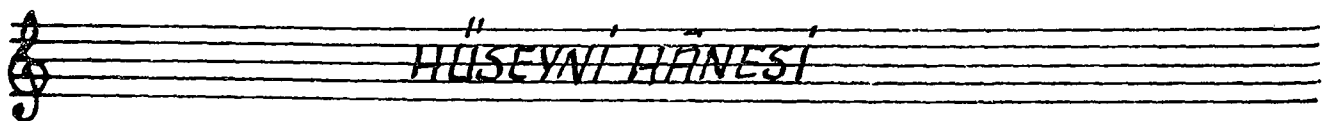
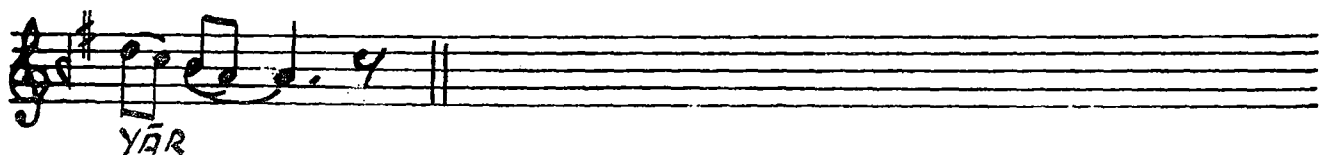
KORO

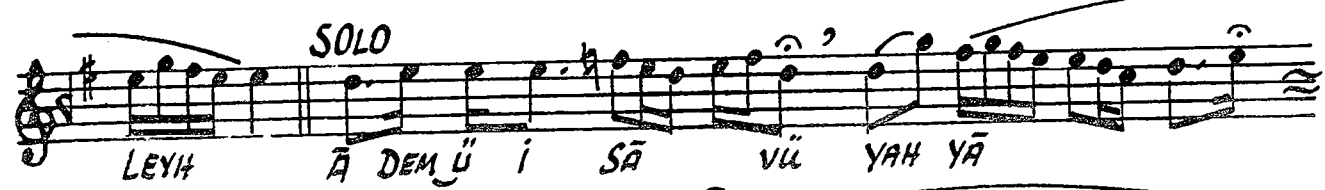
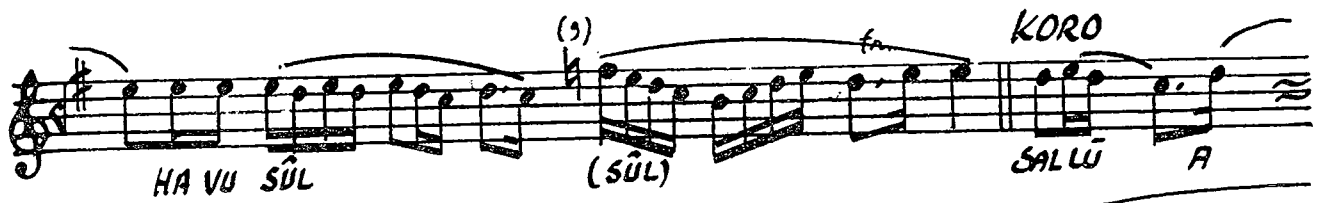
GEL Dİ LER SAL LÜ A LEYH

KORO
 SALLŪ A LEYH

SOLO
 E Dİ CEK TEŞ RİF(i) HEF TŪM Ā SU MĀN (MĀN)

KORO
 SALLŪ A LEYH DİR İB RĀ

SOLO
 HİM İ LE TUTDUME KĀN (KĀN)

KORO
 SALLŪ A LEYH RŪHİ İB RĀ

SOLO
 HİM E DİP İK BAL NA

(NA) (NA) (NA)
 KORO
 SALLŪ A LEYH DE Dİ GEL SĀ LİHO ĞUL

SOLO
 MUS TA FĀ (FĀ)

(FĀ) (FĀ) KORO
 SALLŪ A LEYH

SÍO RE SEYRET DÍ AN DAN

OL CE NÂN (NÂN) (NÂN)

KAL DÍ CÍB RÍL OL DU SÍO RE

Ā SÍ YÂN (YÂN) (YÂN)

ZĀ HÍR OL DU REF REF OL DEM

HAZ RE TE KORO SAL LŪ A LEYH

SOLO KİM SŪ VĀR O LA E RÍN CE

HAZ RE TE KORO SAL LŪ A LEYH

SOLO AN DA NÍ CE BÍN HÍ CAB OL DUA DEM

(DEM) KORO SAL LŪ A LEYH

SOLO
GÖR DÜ HAZ RET HAZRE Tİ Bİ KEY FÜ KEM

KORO
SAL LÜ A LEYH SOLO
CÜN Kİ HAZ RET HAZ RE

TE BUL DÜ: VUL SÜL

KORO
SAL LÜ A LEYH SOLO
ET TE HİY YAT O KU DU AN

DA RE SUL KORO
SALLÜ A LEYH

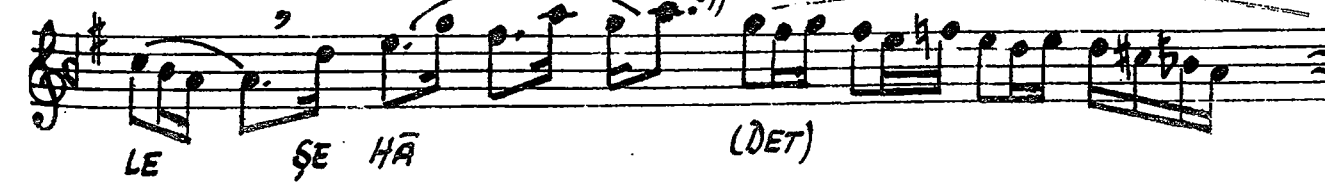
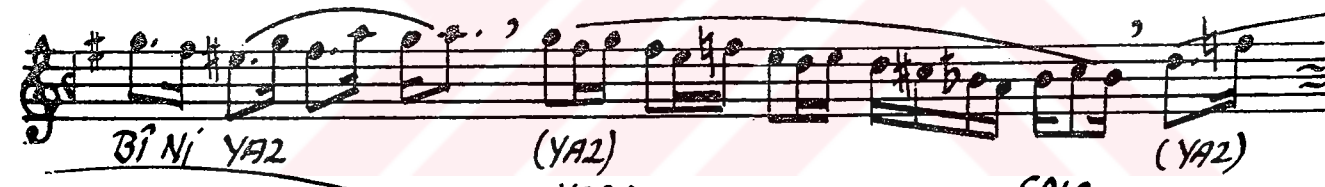
SOLO
ER Dİ AY Nİ ZAD DAN BİR HOŞ Nİ DÄ

KORO
(DÄ) SAL LÜ A LEYH

SOLO
YÄ HA Bİ Bİ YÄ MU HAM MED (MED)

MUS TA FÄ

KORO
SALLÜ A LEYH SOLO
YÄ SE LÄ MÜ RAH METÜ TİY

ET Tİ LER KORO SALLŪ A LEYH

SOLO AN DA DOK SAN BİN KE LÂM OL DU KE LÂM

KORO (LÂM) SALLŪ A LEYH SOLO NİCE

BİNES RÂR İ LE ŞEH BET TE MAM (MAM)

KORO (MAM) SALLŪ A

SOLO LEYH OL DU DÜŞ TÜR OL HA Bİ BİN

ZÂ Tİ NA

KORO SOLO SALLŪ A LEYH GEL Dİ Yİ NE LİM MU HÂ

Nİ KA Tİ

KORO NA İK BEL YÂ MU CİB NİSÂBUR BAHRI NÂ GİRİŞ

NIŞÂBUR HÂNESİ

(MUNÂCÂT)

SOLO
YÂ RAB OLSUL TÂ Nİ CÂ NİN HÜR (HÜR) ME

KORO **SOLO**
Tİ İK BEL YÂ MU CİP NŪ Rİ ZÂ Tİ

KORO
MŪSTE Â NİN HÜR (HÜR) ME Tİ İK BEL

SOLO
YÂ MU CİP OL MU HAMMED RŪ HU NA TÂ ZÎM

KORO **SOLO**
(ZÎM) İ ÇŪN İK BEL YÂ MU CİB MUSTA FÂ NİN

KORO
CİS Mİ NE TEK RİM (RİM) İ ÇŪN İK BEL

SOLO
YÂ MU CİB SİR Rİ AR Şİ KİB Rİ YÂ NİN

KORO **SOLO**
HAKKİ İ ÇŪN

KORO **SOLO**
İK BEL YÂ MU CİP RŪ Yİ NE MŪŞ TAK O LAN

LAR **HAKKİ İ ÇŪN**

KORO
İK BEL YÂ MU CİP

SOLO
RŪ Yİ NEMİŞ TÂK O LAN LAR

HAK KI İ ÇÜN

KORO
İK BEL YÂ MU CİP AŞ KI NA UŞ ŞAK O LAN LAR

HAK KI İ ÇÜN

KORO
İK BEL YÂ MU

SOLO
CİP VÂ Dİ Nİ İH SAN KİL Â ŞIK LA RA (RA)

KORO
İK BEL YÂ MU CİP

SOLO
DİN YO LUN DA SÂ'YE DEN SÂ

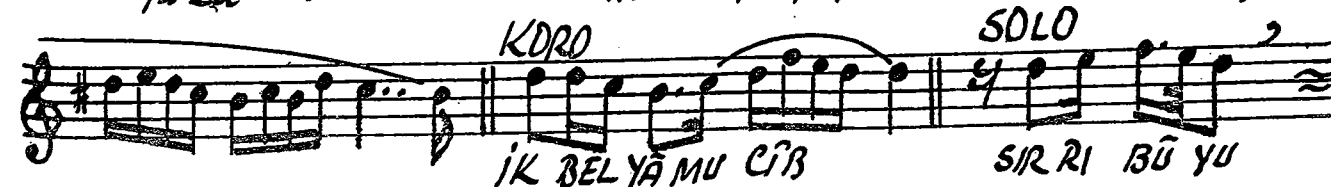
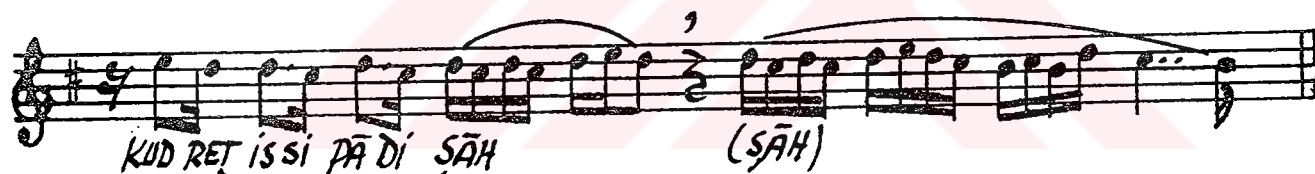
KORO
DİK LA RA (RA) İK BEL YÂ MU CİP

SOLO
CUM LE İ MÂN İ LE HAT MOL SUN Ū MEM (MEM)

KORO
İK BEL YÂ MU CİP

SOLO
CEHNE TŪ Dİ DARİ LE KİL

KORO
MUG TE MEM (MEM) İK BEL YÂ MU

HAKKI CÜN OL SERVE RİN (RİN)
 KORO SOLO
 İK BELYÂ MU CİB FÂ Tİ HAY LA BED O LUN
 DU (DU) BU KE LÂM
 KORO SOLO
 İK BÂLYÂ MU CİB FÂ Tİ HAY LA HAT MO LUN
 SUN (SUN) VES SE
 LÂM KORO SOLO
 İK BEL YÂ MU CİB AH ME DÜ
 AS HA BU CÜM LE MÜ'NİN NİN (NİN)
 BERABER
 RAH ME TUL LÂ Hİ A LEY HİM
 EC MA' İN AL LÂ HU EK BER AL LÂ HU EK BER
 LÂ LÂ HE İL LÂ LÂ HU VAL LÂ HU EK BER AL LÂ HU
 EK BER VELİL LÂ HİL HAMD

MÎ'RÂCIYE'NİN SÖZLERİ

SEGÂH BAHİRİ :
Segâh Tevşih

Nebde'û bi's-salâti ve's-selâm
Ale'l-hâdî şefî'il-enâm
Sallû yâ huzzâr 'ale'n-nebiyyî'l-muhtâr
Seyyidi'l-ebrâr, sâhibi'l-envâr
El kamer li eclihî'n tasâf yâ Mevlâ
Afa'l-lâhu 'ammâ selef
Es-salâtu ve's-selâmu aleyke yâ Resûlallâh
Seyyid-i kâinât salevât

Segâh Bahri :

- 1- Evvel Allah adını yâdeyleriz
- 2- Dil dil olmuş kalbi dilşâd eyleriz
- 3- Zikr-i Hak'la nutku irşâd eyleriz
- 4- Her harâb-âbâdi âbâd eyleriz
- 5- Hazret-i Ahmed sıfatın söyleriz
- 6- Mustafâ'nın mûcizâtın söyleriz
- 7- Her kim eylerse Muhammed vasfını
- 8- Âkıbet Mahmud eder Hak ismini
- 9- Kim anın zât-ı şerîfin âşikâr
- 10- Bâis-i mevcûd etdi kirdigâr
- 11- Anın çün cûmleden efdaldır ol
- 12- Anın çün berter u ekmelemdir ol
- 13- Anın çün yaratıldı şeş-cihât
- 14- Arş u ferş u heft deryâ hem nebât
- 15- Ana verdi Hak hakâyık sırrını
- 16- Ana bildirdi dekâyık sırrını
- 17- Her ne kim ikrâm kıldı zâtına
- 18- Hazmedib ikrâm bildi zâtına
- 19- Âşık-ı hubb-i zâtına kıl salât
- 20- Es-salât ey mazhar-ı zât es-salât

Müstehar Bahri :

- 1- Ey hakâyık âşıkı gûşet beni
- 2- Kim Muhammed'den habîr edem seni
- 3- Zât-ı pâkin bilmeye gel gûş ol
- 4- Aklını der başına pûr hûş ol
- 5- Bil ne kudret verdi mahbûbuna Hak
- 6- Bil ne hikmetden verilmiştir sebak
- 7- Çün Habîb oldu ilâhına Resûl
- 8- Mûcizât-ı vâfire buldu husûl
- 9- Sana nakledem bir iki mûcizât
- 10- Dilde illet var ise versin hayat
- 11- Lîk ircâ' eylerim her emcede
- 12- Fâtihayla yâd ola Osman Dede

Dügâh Tevşih :

Ya hafıyyel hüsni beynen nâsi yâ Nûreddücâ
Ente şemsü'l Hak'kı tahfâ beyne şâ'sâ idduhâ
Kâde Rabbu'l-arşı yuhfî hüsnehû min nefsihî
Gayreten minhu' alâ zâke'l kemâli'l mûntehâ
Es-salâtû ve's-selâm ey nûr-i zât-ı Kibriyâ
Es-salâtû ve's-selâm ey hak Muhammed Mustafâ

Düğah Bahri :

- 1- Çün irâde kıldı ol Rabbu'l enam
- 2- Kim Muhammed bula ikrâm tamam
- 3- Biline Peygamber-i âli cenâb
- 4- Kavl ü fi'li bencedir ayn-i kitâb
- 5- Yâd olunsun mûcizât-ı Ahmedî
- 6- Hoş bilinsin zât-i pak-i emcedî
- 7- Mûcizâtından biri mi'râcdır
- 8- Hazret-i Peygamberi i'râcdır
- 9- Bir şeb idi kim düşenbeydi o şeb
- 10- Bir şeb idi gecelerden mûntehâb
- 11- Şebde mi'râc ettiğin kılma acep
- 12- Ab-ı hayvânı koydu zulmetde Rab
- 13- Ümmühânı hânesindeydi Resûl
- 14- Kim Ali'nin hâheriydi ol betûl
- 15- Kıldı mahbûbunu dâ'vet ol celîl
- 16- Dâ'vet için geldi ana cebreîl
- 17- Emredib Cibrîl'e ol Rabı cemîl
- 18- Eyledi emrini ışğa Cebreîl
- 19- Bir burak al cennet-i âlâmdan
- 20- Eyle ana Hazret-i ikrâmdan
- 21- Dâ'vet et mahbûbumu gelsin bana
- 22- Gösterem dîdârımı ben de ana
- 23- Nice lûtfu nice ihsân eyleyem
- 24- Bana varan yolu âsân eyleyem
- 25- Kullarımdan eyledim mûmtâz anı
- 26- Bilirem ben arzû eyler beni
- 27- Bir burak aldı cinandan ol melek
- 28- Geldi ol Sultâna tesbih ederek
- 29- Hâb-ı bîdârı meyânında hemîn
- 30- "Yâ Muhammed kum" dedi Cibrîl-i Emîn
- 31- Gûş edib Cebrâîl'i durdu heman
- 32- Oldu Cebrâîl u Mîkâil ayân
- 33- Etdiler mi'râcı tebşîr ol zaman
- 34- Doldu nûr ile zemîn u âsûmân
- 35- Dedi Cibrîl "Ey Muhammed Mustafâ
- 36- Çün selâm eyler sana Rabbû'l ulâ
- 37- Dâ'vet eyler zât-ı pâkin Hazrete
- 38- Tâki Hazret erişe ol devlete"
- 39- Cân ile oldu mûtt emr-i yâr
- 40- Geldi câh-ı zemzeme ol bahtiyâr
- 41- Anda dahî şakk-ı sadretdi zuhûr
- 42- Zemzem ile hoş vudû kıldı o nûr
- 43- Âşık-ı hubb-i zâtına kıldı salât
- 44- Es-salât ey mazhar-ı zât es-salât

Neva Bahri

Dedi Cibrîl: "Ey habîb, ey yûzû ak
Verdi Hak sana Cinân'dan bir Burak
Gel sūvâr ol edelim azm-i Hüdâ
Hep melâik muntazırlardır sana"
Çün Burak'ı çekdi vû tutdu rikâp
Kim sūvâr ola Burak'a ol Cenâb

Hikmet ile etdi serkeşlik Burak
 Koymadı binsin o şâh-ı iştîyâk
 Dedi Cibrîl ana: Ey serkeş Burak
 Binmiyiser sana bundan yüzü ak
 Nice serkeşlik kılarısin Ahmed'e
 Kim irisersin hayat-ı Sermed'e
 Binmiyiser bundan efdal sana nûr
 Râzı ol olsun suvâr etsin ubûr"
 Çün Burak'ın gûşuna erdi kelâm
 Oldu bin cân ile ol Sultan'a râm
 Dedi kim: "Olsun saadette suvâr
 Lîk ben bî-çârenin ümmidi var
 Çün sabah-ı mahşer olunca o nûr
 Gün gibi şevkinden edince zuhûr
 Bir buraka bindirirler izzile
 Yine Cebrâil ü Mikaîl bile
 Ol zaman dahi bana olsun suvâr
 Böyle va'd etsün Şâh-ı kâm-kâr"
 Böyle deyüb oldu hâmuş ol Burak
 Yâni kim ol demde olmaya firak
 Hazret-i Sultan çû gûş etdi anı
 Kim lisan verdi Burak'a ol Gani
 "Va'd eder oldum ana" ol nûr-i ayn
 Oldu Mikaîl ü Cibrîl şahideyn
 Âşık-ı hubb-ı zâtına kıldı salât
 Essalât ey mazhar-ı zât essalât

Sabâ Tevşih

Etâke îyd u visâl felâ tezuk hazenâ
 Ve nilte hayre riyâz fe ni'me mâ sekenâ
 Ve huzze ğusne saûd ve kul cenâ şecerin
 Fe kırra aynuke minh fe ni'me zâke cenâ
 Sallû sallû yâ huzzar li Resûlillâh
 Sallû sallû yâ 'ubbad li Habîbillah

Sabâ Bahri

- 1- Pes heman oldu suvâr ol pâk (i) zât
- 2- Nâre-i sâbâş ile doldu cihât
- 3- Bir rikâbında yûrür Cibrîl-i Emîn
- 4- Biri Mikâîl ile oldu berin
- 5- Nice kez yüzbin melâik geldiler
- 6- Emr-i Hak'la ana peyrev oldular
- 7- Kuds'e doğru azmedib üç yarlar
- 8- Oldular ağyardan bîzârlar
- 9- Gûşuna kar' etdi üç gûne sadâ
- 10- "Yâ Muhammed dur" deyû kıldı nidâ
- 11- Hiç mukayyed olmadı gitdi heman
- 12- Vardı Kuds'e izzet ile şâduman
- 13- Geldiler ervâh-ı hayî enbiyâ
- 14- Oldu tekrar anlar ile pûr-safâ
- 15- Emr-i Hak'ia dedi Cibrîl "Ey Hûmam
- 16- İki rek'at kıl namazı" Ol imam
- 17- Geçdi mihrâba imam-ı mürşefîn
- 18- Kıldı iki rek'atı ol dem hemîn

- 19- Nurdan mi'râcı hâzır kıldılar
- 20- İzzet ile ol âraya geldiler
- 21- Bir tabakla geldi üç kâse ana
- 22- Biri hamr u biri sût, birisi mâ
- 23- Dedi Cibrîl "Eyle birin ihtiyâr
- 24- Böyledir emr-i Hüdâ ey bahtiyâr"
- 25- Hikmeten ol sûret ü mânâ hüner
- 26- Nûş edib sût, kılmadı hamra nazar
- 27- Hamd edib Cibrîl dedi "Ey aziz
- 28- Hamdülillah eyledin kârın temiz
- 29- Hamrı nûşetseydin ey hikmet-güzîn
- 30- Cümleten fâsık olurdu mü'minîn"
- 31- Âşık-ı hubb-i zâtına kıldı salât
- 32- Es-salât ey mazhar-ı zâtü's-salât

Hüseyni Tevşih :

Zehi'livâ vû âlem lâilâhe illallah
 Kized ber evc (i) kadem lâilâhe illallah
 Ber âyad (i) dil ü ez can elest-i Hak şîvened
 Hezâr-ı bank-i negam lâilâhe illallah
 Salli alâ Muhammedi'l Muhtar
 Salli alâ Ahmedi'l ebrar
 Sallallahu salli alâ esdakil ahyâr

Hüseyni Bahri:

- 1- Çünki eflâke urûc etdi Resûl
- 2- Âsûmanda buldu ervâha vûsûl
- 3- Âdem ü İsâ vû Yahyâ, Yûsuf'i
- 4- Gördü İdrîs ile Hârûn'u dahî
- 5- Sâdise vardı görüb Mûsâ'yı o
- 6- Merhabâ kıldı anınla rû-be-rû
- 7- Edicek teşrîfi heftûm âsûman
- 8- Pîr İbrâhim ile tutdu mekân
- 9- Rûh-i İbrâhim edip ikbâl ana
- 10- Dedi "Gel, gel salih oğul Mustafâ"
- 11- Sidre'yi seyretti andan ol cenân
- 12- Kaldı Cibrîl oldu Sidre âşiyân
 Dedi Hazret: "Ey refîk-i hoş-şefîk
 Etmemişsin bile tekmi'l-i tarîk"
 Pes dedi Cibrîl: "Sen ey şah-bâz
 Olasın izzet ile rif'at-tarrâz
 Sebkat etsem Sidre'den ben yek benan
 Hark eder perrim benim heybet heman"
- 13- Zâhir oldu refref ol dem Hazret'e
- 14- Kim sūvâr ola erince Hazret'e
- 15- Anda nice bin hicâb oldu adem
- 16- Gördü Hazret Hazret-i bî-keyfûkem
- 17- Çünki Hazret Hazret'e buldu vûsûl
- 18- Ettehiyat okudu anda Resûl
- 19- Erdi aynı zâtdan bir hoş nidâ
- 20- "Yâ Habîbi ya Muhammed Mustafâ
- 21- "Yâ selâm u rahmet u tybû safâ
- 22- "Sana verdim ey imam-ı enbiyâ"
 Aynı aynıla nazar kıl aynı gör
 Çünki gayrı terk kıldın aynı gör

Her ne kim maksûddur, mahsûldur
Hazretimde hâcettin makbûldur

- 23- Hazret ol dem ümmetin kıldı niyâz
- 24- Anı da bahşeyledi ol bı-niyâz
- 25- Cebrâîl'e keşf olub ol vâ'deler
- 26- Pes sûruş ile şehâdet etdiler
- 27- Anda doksan bin kelâm oldu kelâm
- 28- Nice bin esrâr ile sohbet temâm
Hak teâlâ lûtfu fadile salât
Hediye kıldı kıla mü'min mümirât
Hem buyurdu beş vakid olsa edâ
Elli vakdin edem ben ana
- 29- Oldu düstur ol Habîbin zâtına
Geldi yine Ümmûhanı katına
Emr-i Hakk'ı halka tebliğ eyledi
Muhbir-i sâdik hakîkati söyledi
Ol ki mümin etdi tasdik eyledi
Evvelâ îmân-ı siddik eyledi
Cümle eshâb oldular rif'at-şîâr
Mûcize mi'râcı oldu aşikâr
Aşk-ı hubbî zâtına kıldı silal
Es'salât ey mazhâr-ı zât es'salât

Nişâbur Bahri :

- 1-Yâ Rab ol sutân-ı cânın hürmeti
- 2- Nûr-i zât-ı müsteânın hürmeti
- 3- Ol Muhammed rûhuna tâzim içün
- 4- Mustafâ'nın cismine tekrîm içün
- 5- Nûr-i zât-ı Mustafâ'nın hakkı çün
- 6- Sırr-ı arş-ı Kibrîyânın hakkı çün
- 7- Rûyine müştâk olanlar hakkı çün
- 8- Aşkına uşşâk olanlar hakkı çün
- 9- Vâ'dini ihsân kıl âşıklara
- 10- Din yolunda sâ'yeden sâdıklara
- 11- Cümle iman ile hatm olsun ümem
- 12- Cennet ü dîdâr ile kıl muğtenem
- 13- Yâ Hak, yâ Ahmed, Muhammed Mustafâ
- 14- Derviş Osman'a dahî eyle atâ
- 15- Ey kemâl-i Rahmet issi pâdişâh
- 16- Sen kabûl eyle duâmı yâ ilâh
- 17- Yüzü suyu hakkı çün Peygamberin
- 18- Sırr-ı bûyi hakkı çün ol serverin
- 19- Fâtihayla bed olurdu bu kelâm
- 20- Fâtihayla hatm olunsun ve's-selâm
- 21- Ahmed ü eshâh u cümle mü'minîn
- 22- Rahmetü'llâhı aleyhim ecmâîn

Müstear bahrinin üçüncü mısraının bestesi Dr. Suphi Ezgi nüshasında yoktur. Bu mısraın bestesi Ekrem Karadeniz'in kitabından alınmıştır. Hüseyini bahrinin onbeşinci mısraının bestesi, müstear bahrinde olduğu gibi, Ezgi nüshasında yoktur. Bu mısraın bestesi de Orhan Nasuhioğlu nüshası ile Ekrem Karadeniz'in kitabından alınmıştır.

Hüseyini bahrinin onikinci mısraından sonra yer alan 6 mısra, yirmi ikinci mısradan sonra yer alan 4 mısra ile otuzuncu mısradan sonra yer alan 7 mısra bütün nüshalarda güfte olarak yer aldığı halde hiçbir nüshada bestesi yoktur. Dikkat çekmesi için bu mısralar sıraya konmuş, fakat numara verilmemiştir.

RAST TEVSIH

MEFÂTİH'UL HÜDÂ OLDU HİLÂLİN

USÛLÜ: SOFYAN

MÜZİK: MUSTAFA İTRİ
SÖZ: HASAN KENZİ

♩ = 60

ME FÂ TÎ HUL (HUL) HÜ DÂ
ME SÂ BÎ HUD (HUD) DÜ CÂ

OL DU Hİ LÂ LİN YÂ RE SÜ LÂL LAH
NU Rİ CE MÂ LİN YÂ RE SÜ LÂL

YÂ YÂ HA BÎ BAL LAH

YÂ RE SÜ LÂL LAH ŞE FÂ AT KÂ

Nİ SİN SEN DEN ŞE FÂ AT YÂ RE SÜ

LÂL LAH (SON) HA BÎ BÂ
İ MÂ RET

NÂ Rİ FİR KAT LE KU LUN KEN Zİ HA
EY LE Dİ İY Dİ Vİ SÂ LİN YÂ RE

RAB OL DU
SÜL LAL LAH

MEFÂTİH-UL HÜDÂ OLDU HİLÂLİN YÂ RESÛLALLAH
MESÂBÎHU'D-DÜCÂ NÛR-İ CEMÂLİN YÂ RESÛLALLAH
HABÎBÂ, NÂR-İ FİRKATLE KULUN KENZÎ HARÂB OLDU
İMÂRET EYLEDİ İD-İ VISÂLİN YÂ RESÛLALLAH

MEVLÎD-İ ŞERÎF BAHİRLERİ

1. TEVHÎD BAHİRİ

Allah adın zıkr idelüm evvelâ
Vâcib oldur cümle işde her kula

Allah adın her kim ol evvel ana
Her işi âsân ide Allah ana

Allah adı olsa her işin öni
Hergiz ebter olmaya anun sonı

Her nefesde Allah adın di müdâm
Allah adıyla olur her iş temâm

Bir kez Allah dise aşk ile lisân
Dökülür cümle günah misl-i hazân

İsm-i pâkin pâk olur zıkr eyleyen
Her murâda irişür Allah diyen

Aşk ile gel imdi Allah diyelüm
Derd ile göz yaşile âh idelüm

Ola kim rahmet kıla ol pâdişâh
Ol Kerîm ü ol Rahîm ü ol İlâh

Birdür ol birliğine şek yokdurur
Gerçi yanlış söyleyenler çokdurur

Cümle âlem yoğ iken ol var idi
Yaradılmışdan ganî cebbâr idi

Var iken ol yoğ idi ins ü melek
Arş ü ferş ü ay ü gün hem nüh felek

Sun' ile bunları ol var eyledi
Birliğine cümle ikrâr eyledi

Kudretin ishâr idüp hem ol celîl
Birliğine bunları kıldı delîl

Ol didi bir kerre var oldu cihân
Olma dirse mahv olur ol dem hemân

Bâri ne hâcet kılavuz sözi çok
Birdür Allâh andan artuk Tanrı yok

Haşre dek ger dinilürse bu kelâm
Nice haşr ola bu olmaya temâm

Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idün es-salât

Ey azizler üşde başlaruz söze
Bir vasiyyet kılaruz illâ size

Ol vasiyyet kim direm her kim tuta
Misk gibi kokusu canlarda tüte

Hak Teâlâ rahmet eyleye ana
Kim beni ol bir duâ ile ana

Her ki diler bu duâda bulına
Fâtiha ihsân ide ben kulına

2. NÛR BAHRİ

Hak Teâlâ çün yaratdı âdemi
Kıldı âdemle müzeyyen âlemi

Âdem'e kıldı ferîştehler sücûd
Hem ana çok kıldı ol lûtf ıssı cûd

Mustafâ nûrını alnında kodı
Bil Habîbüm nûrıdur bu nûr didi

Kıldı ol nûr anun alnında karâr
Kaldı anun ile nice rûzgâr

Sonra Havvâ alnına nakl itdi bil
Turdı anda dahi nice ay u yıl

Şît doğdu ana nakl etti buğur
Anun alnında tecellî kıldı nûr

İrdi İbrâhim ü İsmâil' e hem
Söz uzanur ger kalanın dir isem

İşbu resm ile müselsel muttasıl
Tâ olunca Mustafâ' ya müntekıl

Geldi çün ol **Rahmeten li' l-âlemîn**
Vardı nûranda karâr itdi hemîn

Ger dilersiz bulasız oddan necat
Aşk ile şevk ile idün es-salât

3. VİLÂDET BAHİRİ

Âmine hatun Muhammed anesi
Ol sadefden toğdı ol dür dânesi

Çünki Abdullah' dan oldı hâmile
Vakt irişdi hefde vü eyyâm ile

Hem Muhammed gelmesi oldı yakın
Çok âlâmetler belürdi gelmedin

Ol Rebî-ül-evvel ayı nicesi
On ikinci gice isneyn gicesi

Ol gice kim toğdı ol Hayr-ül-beşer
Anası anda neler gördi neler

Didi gördüm ol Habîbün anesi
Bir aceb nûr kim güneş pervânesi

Berk urup çıkdı evümden nâgehân
Göklere dek nûr ile toldı cihân

Gökler açıldı vü feth oldı zulem
Üç melek gördüm elimde üç alem

Biri meşrık biri mağribde anun
Biri tamında dikildi Kâ'be'nün

İndiler gökden melekler saff u saff
Kâ'be gibi kıldılar evüm tavâf

Geldi hûrîler bölük bölük buğur
Yüzleri nûrından evüm toldı nûr

Hem havâ üzre döşendi bir döşek
Adı Sündüs döşeyen anı melek

Çün görindi bana bu işler ayân
Hayret içre kalmış idüm ben hemân

Yarılup dîvâr çıkdı nâgehân
Üç bile hûrî bana oldu ayân

Bâzılar dirler ki ol üç dilberün
Âsiye' ydi biri ol meh-peykerün

Biri Meryem Hâtun idi âşikâr
Birisi hem hûrilerden bir nigâr

Geldiler lûtf ile ol üç meh-cebîn
Virdiler bana selâm ol dem hemîn

Çevre yanuma gelüp oturdılar
Mustafâ'yı birbirine muştılar

Didiler oğlun gibi hiçbir oğul
Yaradılalı cihan gelmiş değül

Bu senün oğlun gibi kadri cemîl
Bir anaya bir virmemişdür ol Celîl

Ulu devlet buldun ey dildâr sen
Toğısardur senden ol hulkı hasen

Bu gelen ilm-i ledün sultândur
Bu gelen tevhîd ü irfân kâındur

Bu gelen aşkına devr eyler felek
Yüzine müştâkdur ins ü melek

Bu gice ol gicedür kim ol serîf
Nûr ile âlemleri eyler lâîf

Bu gice dünyayı ol cennet kılur
Bu gice eşyâyâ Hak rahmet kılur

Bu gice şâdân olur erbâb-ı dil
Bu giceye can virür ashâb-ı dil

Rahmeten li'l-âlemîndür Mustafâ
Hem şefî'-ül-müznibîndür Mustafâ

Vasfını bu resme tertîb ittiler
Ol mübârek nûra terğîb ittiler

Âmine eyder çü vakt oldu temâm
Kim vücûde gele ol Hayr-ül-enâm

Susadum gâyet hararetden katı
Sundılar bir cam tolusu şerbeti

Kardan ak idi vü hem soğuk idi
Lezzeti dahi şekerde yok idi

İçdüm anı oldu cismim nûra gark
İdemezdüm nurdan kendümi fark

Geldi bir ak kuş kanadıyla revân
Arkamız sığadı kuvvetle hemân

Toğdı ol saatde ol sultân-ı dîn
Nûra gark oldu semâvat ü zemîn

4. MERHABÂ BAHİRİ

Yaradılmış cümle oldu şâdmân
Gam gidüp âlem yeniden buldı cân

Cümle zerrât-ı cihân idüp nidâ
Çağrısuban didiler kim merhabâ

Merhabâ ey âli sultân merhabâ
Merhabâ ey kân-i irfân merhabâ

Merhabâ ey sırr-ı fûrkân merhabâ
Merhabâ ey derde dermân merhabâ

Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı Cemâl
Merhabâ ey âşinâ-yi Zü'l-celâl

Merhabâ ey mâh ü hürşîd-i hüda
Merhabâ ey Hakdan olmayan cüdâ

Merhabâ ey âsi ümmet melcei
Merhabâ ey çâresüzler men cei

Merhabâ ey cân-ı bâkî merhabâ
Merhabâ uşşâka sâkî merhabâ

Merhabâ ey kurret-ül-ayn-i Halîl
Merhabâ ey hâs-ı mahbûb-i Celîl

Merhabâ ey rahmeten li'l-âlemîn
Merhabâ sensin şefî-ül-müznibin

Merhabâ ey pâdişâh-ı dü cihân
Senün için oldu kevn ile mekân

Ey cemâli gün yüzi bedr-i münîr
Ey kamu düşmişlere sen destgîr

Ey gönüller derdünün dermânı sen
Ey yaratılmışların sultânı sen

Sensin ol sultân-ı cümle enbiyâ
Nûr-ı çeşm-i evliyâ vü asfîyâ

Ey risâlet tahtının sen hâtemi
Ey nübüvvet mührinün sen hâtemi

Çünkü nûrun rûşen itdi âlemi
Gül cemâlün gülşen itdi âlemi

Oldı zâyil zulmet-i cehl ü dalâl
Buldu bâğ-ı ma'rifet ayn-i kemâl

Yâ Habîballah bize imdâd kıl
Son nefes dîdârün ile şâd kıl

Gerdilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idün es-salât

4. MÎRAC BAHRİ

Söylenürken Cebraîl ile kelâm
Geldi Refref önüne virdi selâm

Aldı ol şâh-ı cihânı ol zamân
Sidre'den götürdi vü gitdi hemân

Bir fezâ oldu o demde rû-nümâ
Ne mekân var anda ne arz ü semâ

Kim ne hâlîdür ne mâlî ol mahal
Akl ü fikr etmez o hâli fehm ü hal

Ref' olup ol şâha yetmiş bin hicâb
Nûr-ı tevhîd açdı vechinden nikâb

Her birisinden geçerken ilerü
Emr olurdu Yâ Muhammed gel berü

Çün kamusını görüp geçdi öte
Vardı irişdi ol ulu Hazrete

Şeş cihedden ol münezzeh Zü' –celâl
Bî-kem ü keyf ana gösterdi cemâl

Zâten ol sultân-ı Mâ zâğa'l-basar
Eylemişdi Hakka taksîs-i nazar

Âşikâre gördi Rabb-ül-izzeti
Âhirette öyle görür ümmeti

Bî-hurûf ü lafz ü savt ol padişâh
Mustafâ' ya söyledi bî-iştibâh

Didi kim matlûb ü maksûdun benem
Sevdüğün cân ile ma' bûdun benem

Gice gündüz turmayup istediğün
N' ola kim görsem cemâlin didiğün

Gel habîbüm sana âşık olmışam
Cümle halkı sana bende kılmışam

Ne murâdun var ise idem revâ
Eyleyem bir derde bin dürlü devâ

Mustafâ didi eyâ Rabb-i rahîm
Ey hatâ-pûş ü atâsı çok kerîm

Ol zâyif ümmetlerüm hâli n' ola
Hazretüne nice anlar yol bula

Gice gündüz işleri isyân kamı
Korkaram ki yirleri ola tamu

Yâ ilâhî hazretünden hâcetüm
Budurur kim ola makbûl ümmetüm

Hak Teâlâdan irişti bir nidâ
Yâ Muhammed ben sana kıldum atâ

Ümmetüni sana virdüm ey habîb
Cennetümi anlara kıldum nasîb

Yâ habîbüm nedür ol kim diledün
Bir avuç toprağa minnet eyledün

Ben sana âşık olunca ey şerîf
Senin olmaz mı dü âlem ey latîf

Zâtuma mir' at idündüm zâtını
Bile yazdum adum ile adını

Hem didi kim Yâ Muhammed ben seni
Bilürem görmeğe toymassın beni

Lîk din emri tamâm olmak için
Ümmetün de bana yol bulmak için

Avdet idüp da' vet it kullarımı
Tâ gelüben göreler dîdârımı

Sen ki mi'râc eyleyüp itdün niyâz
Ümmetüm mi'râcını kıldum namâz

Her kaçan kim bu namâzı kılalar
Cümle gök ehli sevâbın bulalar

Çünkü her türlü ibâdet bundadur
Hakka kurbiyetle vuslat bundadur

Sıdk ile beş vakt olundukça edâ
Elli vaktin ecrin eyler Hak atâ

Mâhasal ol anda doksan bin kelâm
Sevk idüp buldukda encâm ü hitâm

Tarfet-ül-ayn içre ol Fahr-i cihân
Ümmü Hânî evine geldi heman

Her ne vâki' oldı ise serteser
Cümlesin ashâbına virdi haber

Didiler ey kible-i islâm ü din
Kutlu olsun sana mi'râc-ı güzîn

Biz kamumuz kullaruz sen şâhsın
Gönlümüz içinde rûşen mâhsın

Ümmetün olduğumuz devlet yeter
Hizmetün kıldığımız izzet yeter

5. MÜNÂCÂT BAHRÎ

Yâ İlâhi ol Muhammed hakkıçün
Ol şefâat kânı Ahmed hakkıçün

Sidre vü Arş-ı muallâ hakkıçün
Ol sülûk ü seyr-i â'lâ hakkıçün

Ol gice söyleşilen söz hakkıçün
Ol gice Hakkı gören göz hakkıçün

Sırr-ı fûrkân nûr-i a'zam hakkıçün
Kuds ü Kâ'be Merve Zemzem hakkıçün

Gözi yaşı hakkıçün âşıklarun
Bağrı başı hakkıçün sâdıllarun

Aşk odından ciğeri biryân için
Derd ile kan ağlayan giryân için

Sıdk ile yolunda kâim kul için
Hazretüne toğru varan yol için

Şol zaman kim müddet-i ömere ü hayât
Âhir ola ire hengâm-i memât

Biz günahkâr âsi mücrim kulları
Yarlıgayub kıl günahlardan berî

Afv idüp isyânumuz kıl rahmeti
Ol habîbün yüzi suyu hürmeti

Sana lââyık kullar ile hemdem et
Ehl-i derdün sohbetine mahrem et

Her beden kim yaradulur cân bulur
Gâyetine irecek noksân bulur

Her ki câme geydi yâhut pîrehen
Âhir-ül-emr ana sardılar kefen

Âh mevt senün elünden âh âh
Ne gedâ kurtulur elünden ne şâh

Fürkatinden âh peygamberlerün
Hasretinden âh ol serverlerün

Âh ol âlimlerün mevtinden âh
Âh ol âriflerün fevtinden âh

Fürkatinden âh yetîm olanların
Giryesinden kimsesüz kalanların

Çün sefer kıldı cihândan Mustafâ
Dünyadan hiç kimse ummasun vefâ

Herki geldi dünyaya gitmek gerek
Biz dahi yol yarağın itmek gerek

Mustafâ' dan ibret alun siz dahi
Birinüz kalmayısar Tanrı hakı

Her nedenlû çok yaşarsa bir kişi
Âkıbet ölmek durur anun işi

İmdi gelün ölmedin eylen yarak
Tâ ki hazrette yüzünüz ola ak

Her kim ola âkıl ü devletlü er
Vâiz u nâsih ana ölüm yeter

Bilirüz çünkim ölürüz âkıbet
Çürüyüp toprak oluruz âkıbet

Bir yaramaz fi'li tağyîr itmedük
Âhiret bâbında tedbîr itmedük

İmdi gel isyânumuz arz idelüm
Ağlamaya göz yaşın karz idelüm

Akıdalum gözümüzden yaşları
Tâzelensün bağrumuzun başları

Sad hezârân hasret ü hayf ile âh
Ömrümüz isyan ile oldı tebâh

Nefse uyup işledük bî-had günah
Bilmezüz kim ne kılavuz yâ İlâh

Cümlemüz isyânumuzu bilmişüz
Hazretüne rahmet uma gelmişüz

Kapuna eksüklük ile geldük uş
Yüzümüz kara elümüz dahi boş

Bize ger rahmet kıl u ger oda yak
Gitmeyiserüz kapundan bir ayak

Ol Muhammed hürmetiçün kim adun
Anun adıyla bile koşa kodun

Halk-ı âlemden anı itdün güzîn
Kıldun anı rahmeten li'l-âlemin

Bize anun izzetine izzet it
Falun ile cümlemize rahmet it

Dâimâ kullar işi isyân olur
Pâdişahdan afv ile ihsân olur

Ol ki bizden yaraşur kılduk anı
Sen sana yaraşurın kıl yâ Ganî

Rahmetünden gel bize ihsân ola
Pâdişahlığına ne noksan ola

Hem SÜLEYMAN-ı fakîre rahmet it
Yoldaşın imân u yirin cennet it

Tanrı'dan yüzbin durûd ile selâm
Mustafâ' nun rûhına her subh u şâm

Olsun âline dahi ashâbına
Tabiîin ensâr u hem ahhâbına

Ümmetinden râzı olsun ol mu'în
Rahmetü' llâhi aleyhim ecma' î¹

¹ MEB Türk Klasikleri-30 s.89-141

Usûl : Düyek

HÜZZAM İLÂHİ

NE BAHTLI OL KİŞİYE Kİ

Güfte : Yunus Emre
Beste : Zekâî Dede

Ne baht - lı ol ki - şî - ye ki O - ku - du - ğu
Kur' - an o - ku - yan der - vi - şe Rah - met kı - lar

Kur' - an o - la Ça - lap a - na rah - met kı - lar
ol pâ - di - şah Rah - met kı - lar baş - dan ba - şa

Gön - lü do - lu î - man o - la Her kim - se kim
Der - viş i - ken sul - tan o - lur Ey bî - ça - re

Kur' - an bi - lir Al - lah o - na rah - met kı - lar
Yu - nus De - dem Kur' - an i - le du - ruş mü - dâm

Hû - ri o - na kar - şı ge - lir Kol - tu - ğun - da
Gü - nah - la - rın an dem - be - dem A - fûv kı - la

fer - man o - la
Rah - mân o - la

Ne bahtlı ol kişiye ki - Okuduğu Kur'an ola
Çalab ona rahmet kılar - Gönlü dolu iman ola

Her kimse kim Kur'an bilir - Allah ona rahmet kılar
Hûri ona karşı gelir - Kolluğunda ferman ola

Kur'an okuyan dervişe - Rahmet kılar ol pâdişah
Rahmet kılar başdan başa - Derviş iken sultan olur

Kur'an oku sen ey gâfil - Tâ bilesin burhan delil
Haşır günü sen şöyle bil - Sır'at ona âsân ola

Ey biçâre Yunus Dedem - Kur'an ile duruş müdâm
Günahların an dem-be-dem - Afûv kıla Rahman ola

Usûl : Düyek

HİCAZ İLÂHİ

DÂVER-İ AŞR-İ MUHARREM'DİR HÜSEYN-İ KERBELÂ

Güfte : Kâzım Paşa
Beste : Rifat Bey

Dâ - ve - ri aş - ri Mu - har - rem - dir Hü - sey - ni

Ker - be - lâ Mül - te - cā - yı eh - li mâ - lem -

dir Hü - sey - ni Ker - be - lâ Mey - ve - i bâ -

ğı nü - bûv - vet gül - bü - ni bâ - ğı Ha - bîb

Mus - ta - fâ - nın nû - ri ay - nî - dir Hü - sey - ni

Ker - be - lâ

Dâver-i aşr-i Muharrem'dir Hüseyin-i Kerbelâ
Mültecâyı ehl-i mâtemdir Hüseyin-i Kerbelâ
Meyve-i bağ-ı nübüvvet gülbün-i bağ-ı Habîb
Mustafâ'nın nûr-i aynîdir Hüseyin-i Kerbelâ

Usûl : Düyek

UŞŞAK İLÂHİ

EY HÜDÂ'DAN LÜTF-U İHSÂN İSTEYEN

Güfte : Vâfî (Nefesâde)
Abdurrahman Ef.
Beste : Zekâî Dede

§

Ey Mec - Hü - dâ - dan lût - fu ih - sân is - te -
lî - si - mev - lîd - de ey Vâ - lî mü -

yen dâm (ah) Mev - lî - di pâ - ki Re -
(ah) Ol Re - su - le ver sa -

su - lûl - la - ha gel Cen - net iç - re -
lâ - ti - le se - lâm Cen - ne - ti â -

hû - ri nd - vân is - te - yen (ah)
lâ - da is - ter - sen ma - kâm (ah)

Mev - lî - di pâ - ki Re - su - lûl - la - ha
Mev - lî - di pâ - ki Re - su - lûl - la - ha

§

gel
gel

Ey Hüdâ'dan lûtf-u ihsân isteyen
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel
Cennet içre hûri rıdvân isteyen
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel

Ol Resûl'ün doğduğu şeb bî-gümân
Leyle-i Kadr'e müşâbihdir hemân
Bulmak istersen cehennemden emân
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel

Meclis-i mevlidde ey Vâfî müdâm
Ol Resûl'e vir salât ile selâm
Cennet-i âlâda istersen makâm
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel

Usûl : Devrîhîndî

HİCAZ İLÂHİ

MATLÂ-İ NÛR-İ İLÂHİDİR YÜZÜN YÂ MUSTAFA

Güfte : ?

Beste : Hüseyin Sebîlci

Mat - lâ - i nû - ri i - lâ - hî dîr yû - zûn yâ

Mus - ta - fa Cüm - le vah - yî â - su - mâ - nî -

dîr sô - zûn yâ Mus - ta - fa Ley - le - i mî -

rac - da bul - dun çûn ma - kâ - mî kur - be râh

çûn ma - kâ - mî kur - be râh Â - şî - kâ - re

gör - dü Al - la - hî gö - zûn yâ Mus - ta - fa

Matlâ-i nûr-i ilâhidir yüzün yâ Mustafa
 Cümle vahy-i âsumânîdir sözün yâ Mustafa
 Leyle-i Mîrac'da buldun makâm-ı kurbe râh
 Âşikâre gördü Allah'ı gözün yâ Mustafa

Usûl : Sofyan

HÜSEYNÎ İLÂHÎ

YAZILIR HALKIN BERÂTİ

Güfte : ?

Beste : ?

Ya - zı - lır hal - kın be - rā - tı ca - nım
Cen - net ka - pı - sın a - çar - lar ca - nım

Ya - zı - lır hal - kın be - rā - tı hay hay
Cen - net ka - pı - sın a - çar - lar hay hay

Ge - lin - ce be - rāt ge - ce - si il - lāl - lah hu yā hu
Â - le - me rah - met bi - çer - ler il - lāl - lah hu yā hu

Ge - lin - ce be - rāt ge - ce - si il - lāl - lah hu ca - nım
Â - le - me rah - met bi - çer - ler il - lāl - lah hu ca - nım

Yazılır halkın berâtı
Gelince berât gecesi
Ger hayâtı ger memâtı
Gelince berât gecesi

Cennet kapısın açarlar
Âleme rahmet saçarlar
Mü'mine hülle biçerler
Gelince berât gecesi

UŞŞAK İLÂHİ

EY ŞEHR-i NÜZÛL-i SÛRE

Güfte : Abdülehdin Nûri

Beste : ?

Usûl : Sofyan

Ey - şeh - ri nû - zû - li sû - re
 A - şık - la - nı mes - rûr e - der

Ba - is ol - dun çok sü - rû - re
 Cân ü di - li mâ' - mûr e - der

Gar - key - le - din bi - zi nû - re
 Bu Nû - ri - yi pûr - nûr e - der

Şeh - ri Re - me - zan mer - ha - ba
 Şeh - ri Re - me - zan mer - ha - ba

Ya mer - ha - bâ dost mer - ha - bâ
 , Ya mer - ha - bâ dost mer - ha - bâ

Şeh - ri Re - me - zan mer - ha - ba
 Şeh - ri Re - me - zan mer - ha - bâ

Ey şeh-i nuzûl-i sûre
 Bais oldun çok sürûre
 Gark eyledin bizi nûre
 Şehr-i Remezan merhabâ

Onbir aylık yoldan gelir
 Bir ay bize mihmân olur
 Vesîle-i gufrân olur
 Şehr-i Remezan merhabâ

Aşıkları mesrûr eder
 Cân ü dil'i ma'mûr eder
 Bu Nûri'yi pûr-nûr eder
 Şehr-i Remezan merhabâ

Usûl : Sofyan

NEVÂ İLÂHÎ

N'OLDU BU GÖNLÜM

Güfte : ?
Beste : ?

♩

N'ol - du bu gön - lüm
Bay - ra - mî im - di

N'ol - du bu gön - lüm
Bay - ra - mî im - di

Der - dü ga - min - la ga - min - la dol - du bu gön - lüm
Bay - ram e - oer - sin e - der - sin yâr i - le şim - di

Yan - dı bu gön - lüm
Ham - dü se - nâ lar

Yan - dı bu gön - lüm
Ham - dü se - nâ lar

Yan - ma - da der - man der - man bul - du bu gön - lüm
Dost i - le bay - ram bay - ram kıl - dı bu gön - lüm

N'oldu bu gönlüm n'didu bu gönlüm
Derd-ü gamınla doldu bu gönlüm
Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm

Bayramî imdi Bayramî imdi
Bayram edersin yâr ile şimdi
Hamd-ü senâlar hamd-ü senâlar
Dost ile bayram kıldı bu gönlüm

Usûl : Sofyan

RAST İLÂHÎ

KÂBE'NİN YOLLARI

Güfte : Yunus Emre

Beste : 7

Kâ - be - nin yol - la - nı bō - lük bō - lük - dür bō - lük bō - lük - dür
 E - şim dos - tum yük - le - sin - ler yü - kü - mü sin - ler yü - kü - mü

Be - nim yü - re - ğim de - lik de - lik - dir de - lik de - lik - dir
 Kom - şu - la - rım he - lâl et - sin hak - kı - nı et - sin hak - kı - nı

Dün - yâ de - dik - le - ri bir göl - ge - lik - dir bir göl - ge - lik - dir
 Gör - mez ol - dum ırağ i - le ya - kı - nı i - le ya - kı - nı

Ca - nım Kâ - be var - sam sa - na Yü - züm gö - züm
 Ca - nım Kâ - be var - sam sa - na Yü - züm gö - züm

sür - sem sa - na sür - sem sa - na
 sür - sem sa - na sür - sem sa - na

Kâbenin yolları bölük bölükdür
 Benim yüreğim delik delikdir
 Dünya dedikleri bir gölgelikdir
 Canım Kâbe varsam sana
 Yüzüm gözüm sürsem sana

Eşim dostum yüklesinler yükümü
 Komşularım helâl etsin hakkını
 Görmez oldum ırağ ile yakını
 Canım Kâbe varsam sana
 Yüzüm gözüm sürsem sana

Usûl : Düyek

HÜSEYNÎ İLÂHÎ

İŞTE GELDİ İYD Ü EDHÂ

Güfte :
Beste :

İş - te gel - di iy - dü ed - ha
Râ - zı ol - sun kul - la - nn - dan

i - de - lim can - lar fe - dâ
Mağ - fi - ret et - sin Hü - dâ

dâ dâ Gi - de - lim hac yo - lu -
Din - le â - şık bu ke - lâ -

na na ey - le - ye - lim
mı mı ol - ma aş -

hac - cı e - dâ
kın - dan cü - dâ dâ dâ

İşte geldi iyd ü edhâ edelim canlar fedâ
Gidelim hac yoluna eyleyelim haccı edâ

Râzı olsun kullarından mağfiret etsin Hüdâ
Dinle âşık bu kelâmı olma âşkından cüdâ

Çünkü İbrâhîm'e emretmişdi Hâllâk-ı cihan
Oğlun İsmâîl'i kurban eyle bir anda heman

Hamdülillâh Ahmed'e bu hikmetin etdi beyân
Dinle âşık bu kelâmı olma Hâlikden cüdâ

Dügâh Durak

BESTE

MURAD PAŞA CAMII MÖZZİNİ

♩ = 100

AGIRCA

Durak evferi

Kâ hi kâh ken di

me ge li rem kâ hi kâh

ya vî ki lı

nı ra ram kâh yok

i le yok o

lu ra ram kâh var

lık da da ou lu

nu ram SON

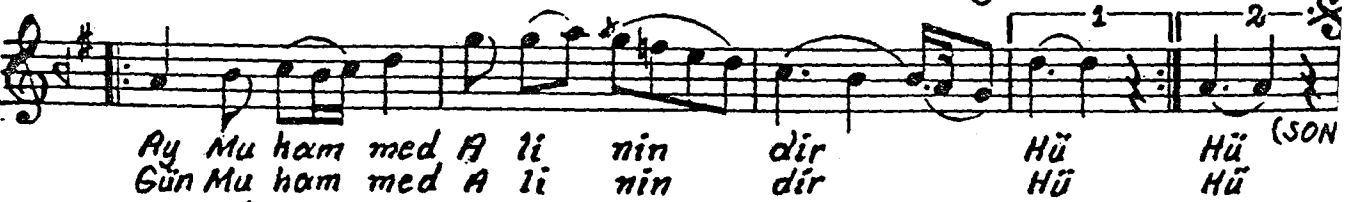
Şiir EŞREFOĞLU RUMİ

Kâhikâh kendime gelirem kâhikâh yavı kılınıram;
 Kâh yok ile yok oluram kâh varlıkda bulunuram.
 Kâh muti kâh asiyem kâh alim kâh ümmiyem;
 Kâh Eşrefoğlu rumiyem bu dillerde söylenirem.

-Hüseyinî Nefes-
İBTİDADAN YOL SORARSAN

Beste: Mechul
Güfte: Hatayî
(Şah İsmail Safevî)
(Hicri 892-930)

Devrihindi (♩ = 108)

İbtidadan yol sorarsan	Gece olur gündüz olur	Şah Hatayî hasta inler
Yol Muhammed Ali'nindir	Cümle âlem dümdüz olur	Cümle âlem anı dînler
Yetmiş iki dil sorarsan	Gökte kaç bîn yıldız olur	Nür olmuş âleme doğar
Dil Muhammed Ali'nindir	Ay Muhammed Ali'nindir	Gün Muhammed Ali'nindi

SABĀ SAVT

DURMAN YANALIM ĀTEŞ-İ AŞKA

USÛLÜ: SOFYAN

♩=64

Göbte: Ahmed Rıyazlı
MÜZİK: ? Gülpen!

DUR MAN YA NA LIM Ā TE Şİ AŞ KA

ŞÜ LE VE RE LIM Ā TE Şİ AŞ KA

DUR ŞÜ ŞÜ MAN LE ŞÜ LE VE NA RE

LIM HA CAN Ā TEŞ Ā TE Şİ AŞ

KA DUR MAN DUR MAN

YA NA LIM Ā Ā TE Şİ A

TE Şİ AŞ KA DUR MAN DUR MAN YA NA

LIM AH Ā TE Ā TE Şİ AŞ KA

DUR MAN DUR MAN YA NA LIM HA CAN

(SA2.....)

DURMAN YANALIM ĀTEŞ-İ AŞKA
ŞŪLE VERELİM ĀTEŞ-İ AŞKA

MUALLÂ GAVS -İ SÜBHÂNÎ
RAST ŞUĞUL

MÜLİK: ZEKÂÎ DEDE
SÖZ: BAHÂEDDİN EFENDÎ

USÛLÜ: DÜYEK

♩ = 116

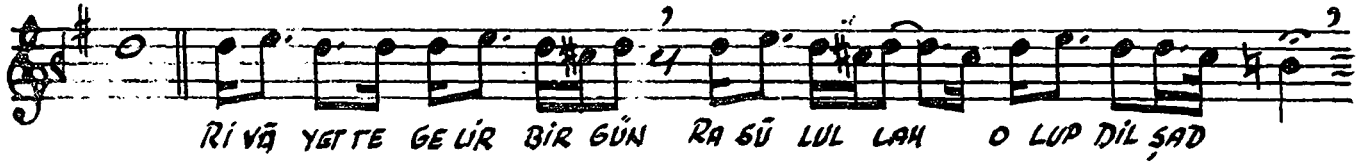
MUALLÂ GAVS-İ SÜBHÂNÎ
MUKADDES KUTB-İ RABBÂNÎ
EMİR-İ SIRR-İ YEZDÂNÎ
TÛ MUHYİDDİN-İ GEYLÂNÎ

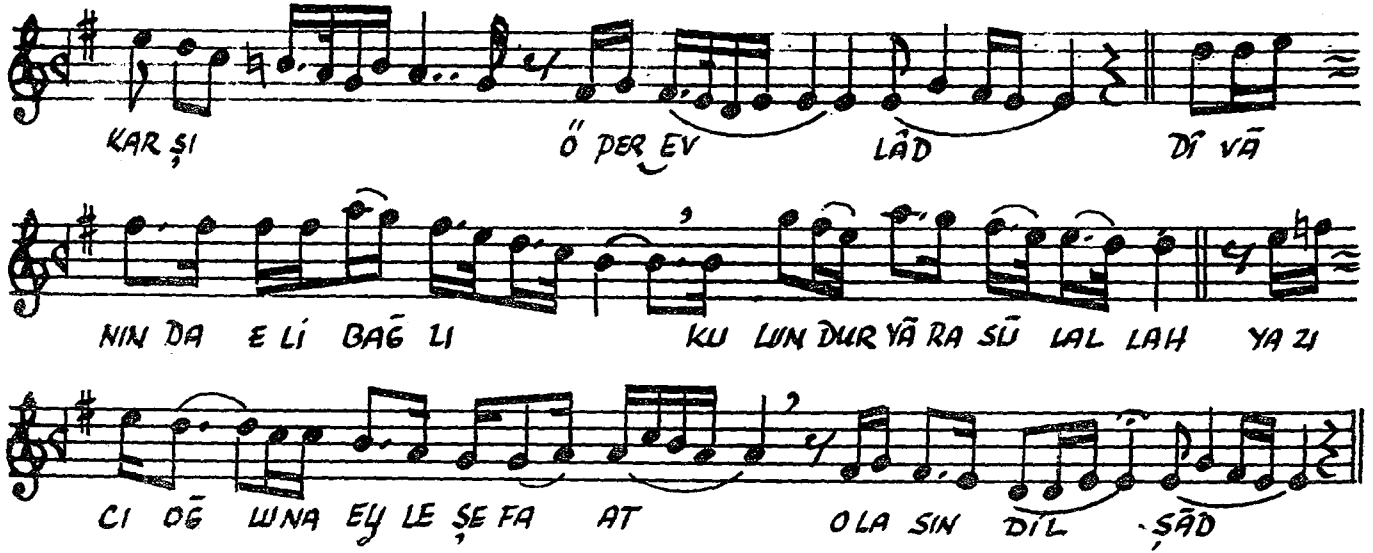
ZEHÎ SÎMÂ-İ NÛRÂNÎ
ZEHÎ FERHUNDE PÎŞÂNÎ
KEMAL-İ HÜSN-İ İNSÂNÎ
TÛ MUHYİDDİN-İ GEYLÂNÎ

İMAM HÜSEYİN MERSİYESİ
RİVĀYETTE GELİR BİRGÜN RASŪLULAH OLUP DİLŞAD

BESTE: HATİB ZÂKİRİ HASAN EFENDİ
SÖZ: YAZICIOĞLU MEHMEDE FENDİ

SERBEST

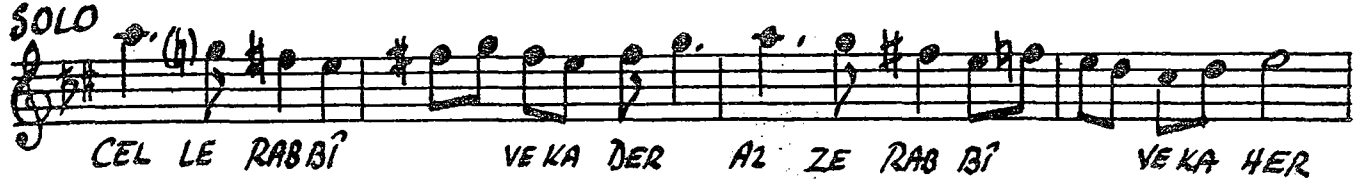
RİVÂYETTE GELİR BİRGÜN RASÛLULLAH OLUP DİLŞÂD
 Kİ DİZİNDE OTURMUŞTU HÜSEYN İLE HASEN ŞEHZÂD
 HÜSEYN'İ ÖPTÜ BOYNUNDAN HASEN AĞZI DUDAĞINDAN
 İKİSİN BÂB U ŞEFKATTEN BU RESM'E EYLEDİ İRÂD
 İRİŞTİ CEBREİL DERHAL ELİNDE VAR İDİ ÜÇ ŞAL
 BİRİ KÂRE BİRİ SARU BİRİ KIZIL İDİ VEKKÂD
 DEDİ: ALLAH SELÂM EDER BUYURUR KİM REVÂ MIDİR
 BENİ NICE SEVER OL KİM BANA KARŞI ÖPER EVLÂD
 DİVÂNINDA ELİ BAĞLI KULUNDUR YA RASÛLALLAH
 YAZICIOĞLU'NA EYLE SEFAAT OLASIN DİLŞÂD

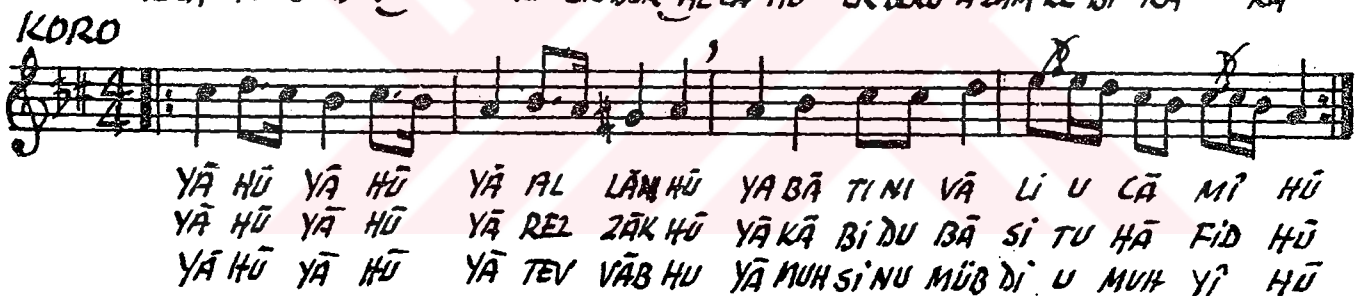
USÛL : SOFYAN

HİCAZ (ZİRGÜLE) DUA
NEVBE

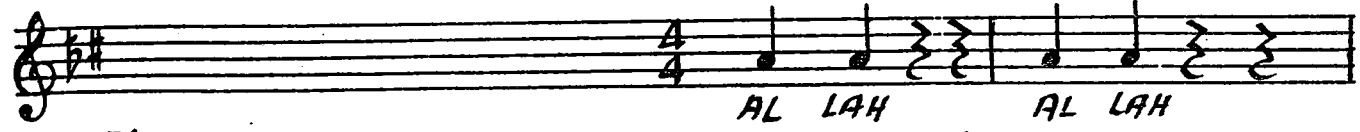
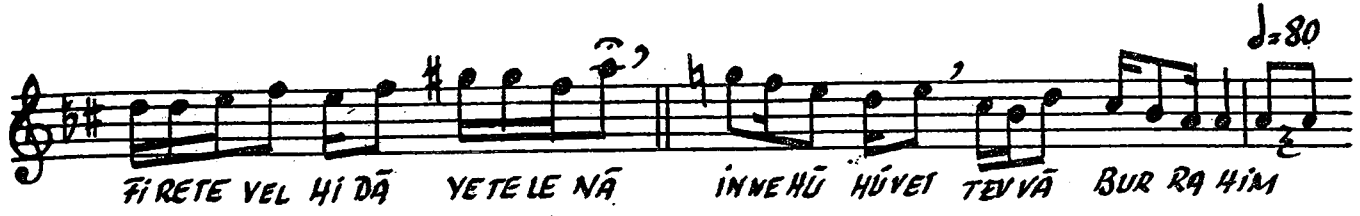
MÜZİK : AHMET HATİPOĞLU

KORO ♩=56

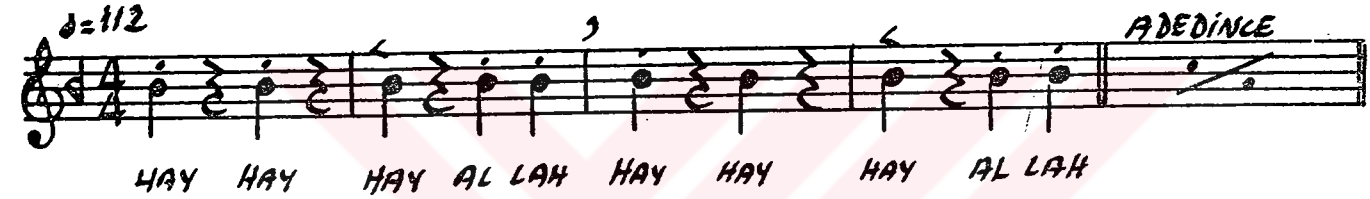
THE TURKISH LIBRARY OF THE
BIBLIOTHECA MUSEI HISTORICI
BONNENSIS

a) "ALLAH" ZİKİRİ İLE BİRLİKTE NEYZEN "HİCÂZ" TAKSİMİ GİRER

b) HİCÂZ TAKSİMİN SONUNDA, KORO İLE BİRLİKTE "PERDE" KALDIRILIP SEGÂH PERDESİ ACILIR VE BELİRTİLEN METRONOM SAYISI İLE CANLI OLARAK "HAY" ZİKİRİNE GEÇİLİR. NEYZEN İSE SEGÂH TAKSİMİ DEVAM EDER (b)

c) "HAY" ZİKİRİ MİKTARINCA İCRÂ EDİLDİKTEN SONRA, İŞARETLE NEYZEN TAKSİMİ BİTİRİR. SAZLAR KORO İLE BİRLİKTE "ESMÂ TELKİRİ"NE GİRER. YETERİNCE OKUNDUKTAN SONRA KASİDEHAN SEGÂH MAKAMINDAN KASİDEYE GİRER VE SONUNA DÖĞRÜ HÜZZAMA BAĞLAR. KASİDENİN OKUNUŞU SIRASINDA "TELKİR" ALTI DEVAM EDER (c). KORO, KASİDE BİTİMİNDE CANLI OLARAK HÜZZAM İLÂHİYE GİRER (d).

SEGÂH ESMÂ TELKİRİ

USÛLÜ: SOFYAN

EL MÂ CİD EL VÂ CİD EL MÂ LİK EL BÂ SİT
EL VÂ Sİ EL VÂ Lİ EL MUĞ Nİ EL BÂ Kİ

YA AL LAH(LU) YÂ AL LAH YÂ AL LAH(LU) YA AL LAH

ARABINCE

HÜZZAM İLÂHİ

SÂ LİK MERÂTİP KATEDER TEKRÂRİ

USÛLÜ: SOFYAN

MÜZİK: AHMET HATİPOĞULLU
SÖZ: HALVETİ ŞEYHİ SENÂYİ

SÂ LİK ME RÂ TİP KAT E DER TEK RÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE
KEŞ RET TE BUL DU VAH DE Tİ MİH NET TE BUL DU RÂ HA Tİ

SÂ LİK ME RÂ TİP KAT E DER TEK RÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE
KEŞ RET TE BUL DU VAH DE Tİ MİH NET TE BUL DU RÂ HA Tİ

Â SİK Hİ CÂ BİN REF E DER EZ KÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE
FİR 'KA TE BUL DU VUS LA Tİ HER BÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE

Â SİK Hİ CÂ BİN REF E DER EZ KÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE
FİR 'KA TE BUL DU VUS LA Tİ HER BÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE

KEŞ FÜ KE RÂ MÂ TA E RER CÛM LE MA KA MÂ Tİ GE CER
GE LEY SE NÂ Yİ DÂ İ MÂ HÛ ZİK Rİ NET SUB HU ME 'SÂ

KEŞ FÜ KE RÂ MÂ TA E RER CÛM LE MA KA MÂ Tİ GE CER
GE LEY SE NÂ Yİ DÂ İ MÂ HÛ ZİK Rİ NET SUB HU ME 'SÂ

VAN DET GÜ LÜN DÂ İM DE RER GÜL ZÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE
TÂ KEŞ FO LA SA NA Lİ KÂ ES RÂ RI HÛ YÂ HÛ İ LE

VAHDET GÜLÜN DÂİM DE RER GÜL ZÂRİ HÜ YÂ HÜ İLE (SON)
TÂ KEŞ FO LA SA NA Lİ KÂ ES RÂ Rİ HÜ YÂ HÜ İLE

(SA2)

HÜZZAM İLÂHİNİN SONUNDA DÖRTLÜK (3) 80 (ZÂKİRLER) (RİTİMLER, NETESSESİLE DERVİŞLER)
ES İLE BİRLİKTE ÂNİ OLARAK RİTM
2) DÜŞÜRÜLEREK (1,80) "ALLAH" ZİKRİNE GE-
ÇİLİR. BİRMÜDDET SONRA NEY PEST SES-
LERDEN SEGÂH MAKAMINDAN TAKSİM E-
BAŞLAR. "ALLAH" ZİKRİ DEVAM EDER.

AL LAH (HAY Yİ İ HAY Yİ İ)

SOFYAN (KORO) (RİTM VE DERVİŞLER) (KORO) (RİTM VE DERVİŞLER) ADEDİNCE
1) AL LAH (HAY Yİ İ HAY Yİ İ) AL LAH (HAY Yİ İ HAY Yİ İ)

3) ZİKRİN SONUNDA KORO YİNE AYNI RİTİMLE (2,80) "ALLAH YÂ DÂİM" TEZKİ-
RİNE GİRER. TİZLERDEN NEY TAKSİMİ DEVAM EDER.

KULLU: SOFYAN

SEGÂH TEZKİR

80

AL LAH YÂ DÂ İM AL LAH YÂ DÂ İM HAY HAY AL LAH YÂ BÂ .

Kİ AL LAH YÂ BÂ Kİ HAY HAY AL LAH YÂ BÂ Kİ AL LAH

YÂ BÂ Kİ HAY HAY AL LAH YÂ Â HİR ALLAH YÂ Â HİR HAY HAY

AL LAH YÂ ZÂ HİR AL LAH YÂ ZÂ HİR HAY HAY AL LAH YÂ MUK

SİT AL LAH YÂ MUK SİT HAY HAY

$\text{♩} = 80 \sim 112$

(4) (4) (4)

LÂ İ LÂ HE İLLALLAH LÂ İ LÂ HE İLLALLAH LÂ İ LÂ HE İLLALLAH

(4) (1) (1)

LÂ İ LÂ HE İLLALLAH LÂ İ LÂ HE İLLALLAH LÂ İ LÂ HE İLLALLAH

(1) (1) (4)

LÂ İ LÂ HE İLLALLAH LÂ İ LÂ HE İLLALLAH LÂ İ LÂ HE İLLALLAH

UŞŞAH İLÂHİ (DEVRÂNİLER ZİKİRİ)
ALLAH HUVE RABBUNÂ RAHMÂNÎ

USÛL: SOFYAN

MÜZİK:
SÖZ: YUNUS EMRE

$\text{♩} = 112$

1 2

ALLAH ALLAH HU VE RABBU NÂ RAHMÂNÎ RAHMÂNÎ

1 2

İR HAM Bİ FAZ Lİ ŞEYHİ NÂ GEYLÂNÎ Nİ YÂ HAYYA HAYYA

HAYYA HAY A SULTÂNİ SEN VAR İ KEN YA BEN KİME YAL VARA YİM

1 2 1 2

YÂ HÛ HÛ ALLAH ALLAH HU VE RABBU NÂ RAHMÂNÎ RAHMÂNÎ

1 2

İR HAM Bİ FAZ Lİ ŞEYHİ NÂ GEYLÂNÎ Nİ YÂ HAYYA HAY YA

HAYYA HAY İS MİN GANİ SETTAR İ KEN YA BEN KİME YAL VARA YİM

YÂ HÜ HÜ AL LAH AL LAH HU VE RABBU NÂ RAH MÂ NÎ RAH MÂ NÎ

İR HAM Bİ FAZ LI ŞEYHİ NÂ GEYLÂ NÎ NÎ YÂ HAYYA HAYYA HAYYA HAY

YÜ NÜSU Bİ HÜŞ EY LE YEN YÂ BEN KİME YAL VARA YIM YÂ HÜ HÜ

AL LAH AL LAH HU VE RABBU NÂ RAH MÂ NÎ RAH MÂ NÎ

İR HAM Bİ FAZ LI ŞEYHİ NÂ GEYLÂ NÎ NÎ YÂ HAYYA HAYYA İTAYYA HAY

UŞŞAK ESMÂ ZİKRİ

USÛLÜ : SOFYAN

MÜZİK : AHMET HATİPOĞLU

♩ = 112

AL LAH AL LAH SÜKRENİLİ LAH ZİKRENİLİ LAH YÂ KE RİM AL LAH AL LAH AL LAH

SÜKRENİLİ LAH ZİKRENİLİ LAH YÂ ME DED AL LAH DEYYAN AL LAH AL LAH

NENNAN AL LAH ALLAH KAY YUM AL LAH AL LAH TEVVÂB AL LAH ALLAH ALLAH

KÂ'DİR AL LAH HÂ ÜK AL LAH GAFFAR ALLAH KAHHAR ALLAH YÂ EY YEL YÂ İ HİR

YĀ ZĀ HİR YĀ BĀ TIN YĀ BĀ KĪ AL LAH AL LAH YĀ NĀ FĪ AL
 LAH AL LAH YĀ KAY YŪM YĀ CEB BĀR YĀ SET TĀR
 YĀ CEB BĀR DEY YAN AL LAH ALLAH MENNAN AL LAH AL LAH KAY YMAL
 LAH AL LAH TEVAB AL LAH ALLAH AL LAH RAH MAN AL LAH HAN NAN
 AL LAH REZ ZAK AL LAH YĀ A ZĪZ AL LAH ALLAH AL LAH ALLAH SŪKREN LĪ LAH
 ZIKREN LĪ LAH YĀ KE RĪM AL LAH AL LAH ALLAH SŪKREN LĪ LAH ZIKREN LĪ LAH YĀ DEDET AL LAH

BÜLBÜL UŞŞAKI
 (SON PESRÉV)

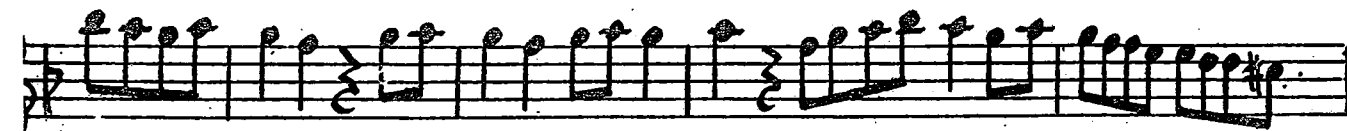
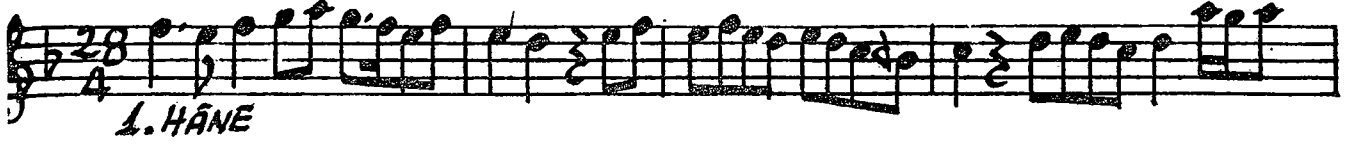
$\text{♩} = 112$

ACEMA ŞİRAN PEŞREVİ

SÜLÜ : DEVR-İ KEBİR

MÜZİK : DEDE SALİH EFENDİ

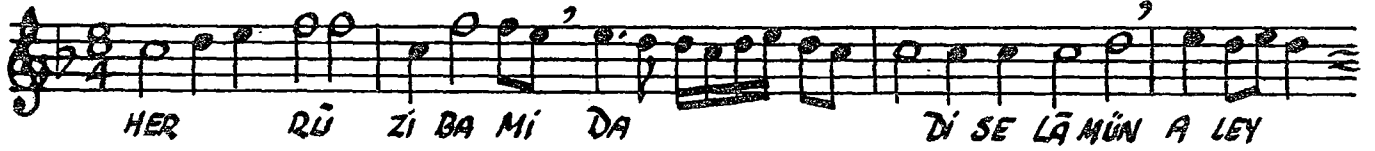

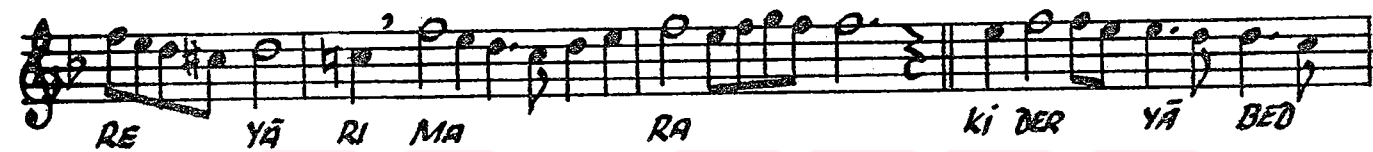
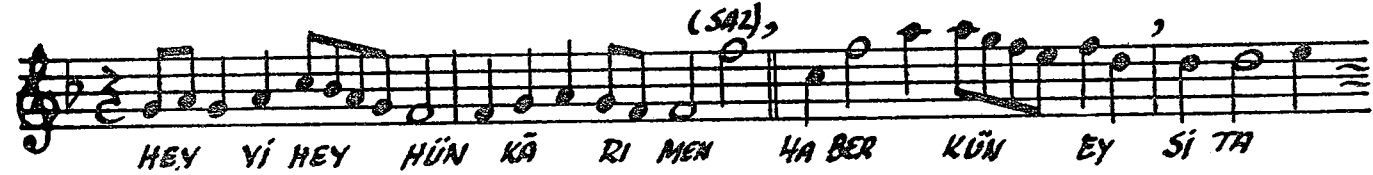
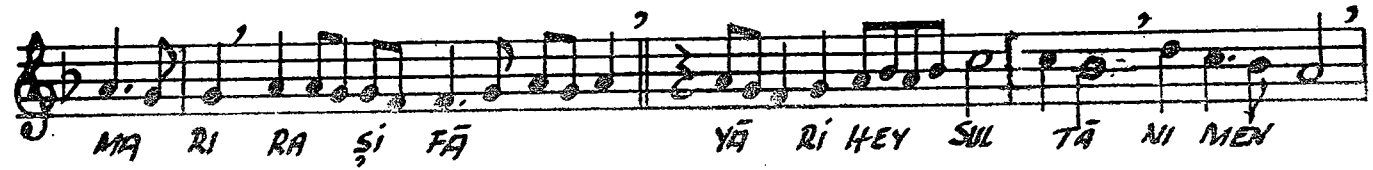
ACEMAŞIRAN MEVLEVÎ ÂYİNİ

USÛLÜ: AĞIR DÜYEK

MÜZİK: HÜSEYİN FAHREDDİN DEDE

BİRİNCİ SELÂM

NI MA (SAZ) AN HA YĀ LĪ CAN FE ZA YĪ BAH TISA

ZI BĪ NAZĪR HEM E MĪR RĪ MEC LĪ SŪ HEM SĀ KĪ

Ī GER DA NI MA (SAZ) EY CĀ NŪ CĪ HAN CA NŪ CĪ HAN

BĀ KĪ NĪST CŪZ AŞ KĪ KA DĪ MŪ ŞĀ HĪ DŪ SĀ RĪ

NĪST BER KĀ BE Ī NĪS TĪ TA VA FĪ DĀ

RED A ŞIK KĪ ZĪ KĀ BE ES TŪ A FA KĪ NĪST

HEY (YĪ) HEY RĀ NĀ YĪ MEN HEY YĪ HEY ZĪ BĀ

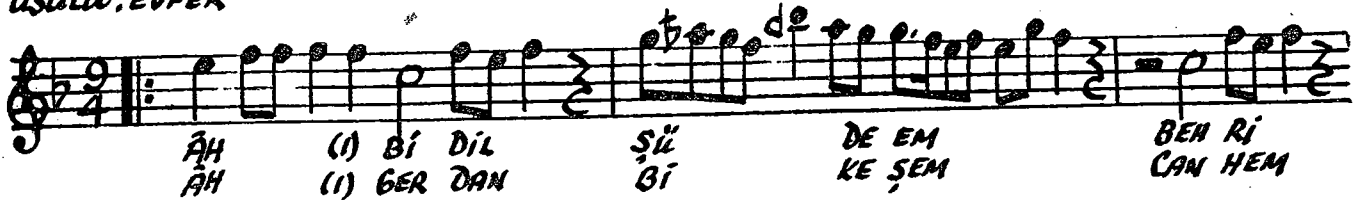
YĪ MEN CĀ NĪ MEN CĀ NĀ NĪ MEN HEY

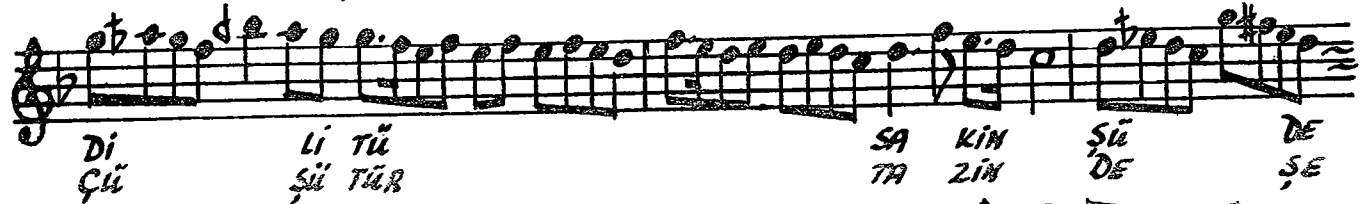
YĪ HEY MAK BU LĪ MEN

İKİNCİ SELÂM

TE. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
TOKİTANTASYON MİLLİYETİ

USÛLÜ : EVFER

 ÂH (1) Bİ DİL ŞÛ DE EM BEN Rİ
 ÂH (1) GER DÂN Bİ KE ŞEM CAN HEM

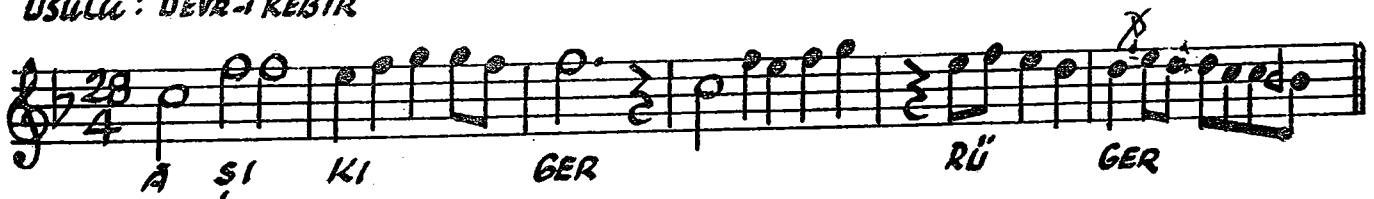

 Dİ Lİ TÛ SA KİN ŞÛ DE
 ÇÛ ŞÛ TÛR TA ZİN DE ŞE

 EM EM DER MEN Zİ Lİ TÛ
 VEM VEM EZ BİS Mİ Lİ TÛ

 TERENNÛM - SAZ

ÜÇÜNCÜ SELÂM

USÛLÜ : DEVR-i KEBİR

 A Şİ Kİ GER RÛ GER

ZAN SE REST BE LI YĀ RĪ MEN

Ā KI BET MA RA BE DAN SU

REH BE REST BEI YĀ RĪ MEN

İL LE Tİ AŞI Kİ Zİ İL LET

HA CŨ DOST BE LÍ YĀ RĪ MEN

AŞ İKİ ÜS TUR LÂ Bİ ES RÂ

RI HU DOST BE LI YÄ RI MEN

TERENNÜM

USÛL: YÛRÛK SEMÂÎ

♩ = 120

ÂH
ÂH

EY Kİ HE ZÂR Â FE RÎN DOST DOST BU Nİ CE SUL
HER Kİ BU GÜN VE LE DE DOST DOST İ NA NU BEN

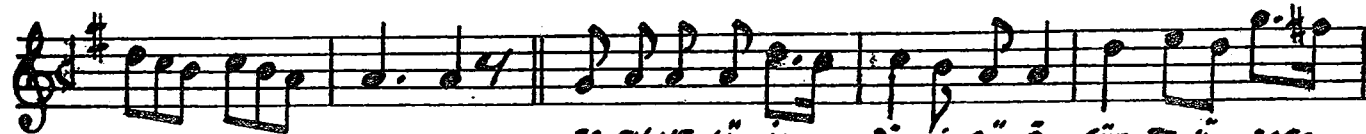
TAN O LUR ÂH KULU O LAN Kİ Sİ LER
YÜZ SÜ RE ÂH YOKSUL İ SE DAY O LUR

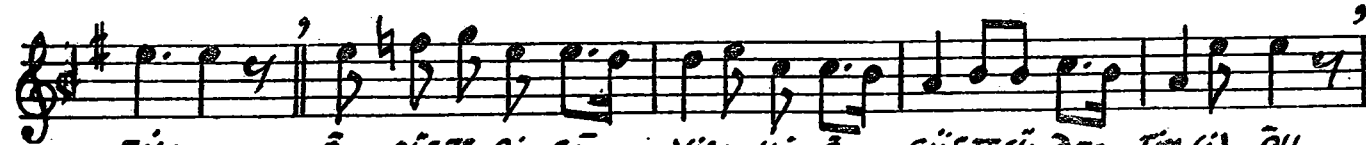
CÂ NİM HUSREVÜ HA KAN O LUR YÂR YÂR HUSREVÜ HA
CÂ NİM DAY İ SE SUL TAN O LUR DAY İ SE SUL

KAN O LUR (saz) TERENNÛM
TAN O LUR

E2 EV VE LÛ İM RÛ Zİ ÇÜ Â ŞÛF TE VÛ MES

TİM Â ŞÛFTE Bİ GÛ YİM Kİ Â ŞÛFTEŞÛ DES TİM (İ) ÂH

AN HÂ CE İ HOŞ Lİ KA Çİ DÂ

RED BÂ ZA RİME RÂ BE HÂ Çİ DÂ RED EZ RAHME'İ SEM

SÜ Dİ Nİ TEB RÎZ HER Sİ NE CÜ DÂ CÜ DÂ Çİ DA RED(İ) ÂH

HEY HEY HEY HEY YÂ Rİ MEN DOST

DOST DOST DOST Mİ Rİ MEN ÂH Pİ Rİ

MEN DEST Gİ Rİ MEN YÂ RAB ZİĞÜ NA Hİ ZİŞ Tİ HUD MÜN FE İ

LEM HEY HEY YÂ Rİ YÂ Rİ MEN EZ KAV Lİ BE Dİ

Fİ Lİ BE Dİ HOD HA Çİ LEM HEY HEY YÂ Rİ YÂ Rİ

MEN FEY Zİ BEN LEM Zİ Â LE Mİ KUD Sİ Bİ RİZ HEY

HEY YÂ Rİ YÂ Rİ MEN TÂ MÂHVİŞE VED HA YÂ Lİ BÂ

TİL ZİDİ LEM HEY HEY YÂ Rİ YÂ Rİ

MEN

DÖRDÜNCÜ SELÂM

ÂH (1) SUL TÂ Nİ ME Nİ
ÂH (1) DER MEN Bİ DE Mİ

SUL TÂ Nİ ME Nİ
MEN ZİN DE ŞE VEM

EN DER Dİ LÜ CAN CAN
YEK CAN Çİ ŞE VED VED

İ MA Nİ ME Nİ
SAD CA Nİ ME Nİ

ŞEVKEFZA SON PEŞREV

USÛLÜ: SAKÎL

MÜZİK: NÜMAN AĞA

♩ = 192

♩ = 192

SON YÜRÜK SEĖMĖİ

$\text{♩} = 192 (\text{DÖNÜŞTE } 264)$

BİRİNCİ SELÂM

Hər rûz(i) bam(i) dâdi selâmün aleykûmâ
 Ân câki şeh neşinedü ân vakd-i Mürtezâ
 Tâ zan nasib u bahşedü dest-i mesih-i aşk
 Mer müdera seadetü bîmar ra şifâ
 Haber kün eysitâre yâri mâ ra
 Ki deryâbed dil-i hunhari mâ ra
 Haber gun ân tabibi âşikan ra
 Ki tâ şerbet dihed bîmari mâ ra
 Derd-i Şemseddin büved sermâye-i dermânıma
 Bî ser ü samani-i aşkaş büved samânıma
 Ân hayali canfezayı bahtza-i bî-nazîr
 Hem emir-i meclis ü hem sâkî-i gerdanıma
 Ey cân-ı cihan cân-ı cihan bâkî nist
 Qûz aşk-ı kadîm ü şahid ü sâkî nist
 Şer kabe-i nisti tavaf-i dâred
 Âşık ki zi kabe est ü âfâki nist
 Hey hey ranayimen, hey hey zibâyimen, cânimen, cânânimen
 Hey hey makbûlîmen

İKİNCİ SELÂM

Bî-dil şüdeem bahr-i dil-i tû sakın şüdeem der menzili tû
 Gerdan bikeşed can hem çû şütür tâ zinde şevem ez bismili tû

ÜÇÜNCÜ SELÂM

Âşıkı ger zin ser ü ger zan ser est belî yârimen
 Akıbet mâ ra bedan sū rehber est belî yârimen
 İllet-i âşık zi illethâ cūdast belî yârimen
 Aşk(i) isturlabî esrâr-i Huda est belî yârimen
 Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
 Kulu olan kişiler Husrev u hakan olur
 Her ki bugün Veled'e inanûben yüz süre
 Yoksul ise bay olur, bay ise sultân olur

Ez evvel-i imrûz(i) çû âşûfte vü mestem
 Âşûfte bigûyim ki âşûfte şüdestem
 Yek lâhze belânûş-i gam-ı aşk-ı kadîmen
 Yek lâhza beli gûyi münâca'ti elestem
 Baz residim zi meyhâne mest
 Baz rehidim zi balâz ü best
 Cümle-i mestân hoş u raksan şüdend
 Dest zenid ey sanemâ dest dest
 An hâce-i hoş-likâ çidâred
 Bazari merâ behâçi dâred
 Ez rahmet-i Şemsüddin-i Tebriz
 Her sîne cüdâ cüdâ çidâred
 Hey hey hey hey yârimen, dost dost dost dost mîfimen
 Âh pîrimen destgirimen
 Yâ Rab zi günâh-ı zîst-i hud münfeilem ey hey yâri yârimen
 Ez kavî-i bed ü fiil-i bed-i hud ha'cilem hey yâri yârimen
 Feyzi bedilem zi âlemi kuds(i) resan ey hey yâri yârimen
 Tâ mahv şevad hayâl-i batıl zi dilem ey hey yâri yârimen

DÖRDÜNCÜ SELÂM

Sultani meni (v.b.)

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu tezde Musikîmiz' de önemli bir yer teşkil eden "Dînî Türk Mûsikî Formları" ele alınmış ve her biri tek tek incelenerek örnekleri ile beraber sunulmuştur.

Bu araştırmada genel anlamı ile mûsikî, dînî mûsikî, doğuşu ve gelişimi hakkında kaynaklara bağlı kalınarak bilgiler verilmiştir. Ayrıca Dînî Türk Mûsikî' nin asırlara göre gelişim ve değişimleri hakkında bilgi verilirken, bu asırlarda yaşamış ve her bakımdan bu konuda emek vermiş, gelişmesine büyük katkıda bulunmuş önemli şahsiyetlerin başta gelenleri belirtilmiştir.

Günümüzde, mûsikîmizde çok büyük yer teşkil eden bu formlarda eser yaratılması maalesef yok denecek kadar azdır. Yaptığımız araştırmada, bazı formlardaki eserlerin günümüze ulaşmadığı da anlaşılmıştır. Bundan sonra bu konuya eğilinerek, daha fazla eser yaratacak ve doğru icrâ edebilecek genç müzisyenlerin yetişmesine önem verilmesi, temennimizdir.

Bu araştırmanın bundan sonra yapılacak araştırmalara ışık tutabilmesi ve faydalı olabilmesi dileğiyle.

LÛGAT

İnhitat	:	Aşağı düşüş.
İsnad	:	Bir söz veya haberi birisine iletme
Kıraat	:	Düzgün ve çabuk okuma. Kur' an-ı Kerîm okuma.
Kurra	:	Kur' an-ı Kerîm' i usûl ve tecvidine uygun okuyanlar.
Memduh	:	Beğenilmiş, övülmüş.
Menkıbe	:	Kıssa, hikaye.
Meşihat	:	Mürşitlik, şeyhlik.
Mutasavvıf	:	Tasavvufla uğraşan, ilahiyatla uğraşan, tarikat ehli olan.
Nutk-ı Şerîf	:	Şerefli, mübarek söz.
Post	:	Makam, mevki.
Postnişin	:	Postta oturan.
Taammüm	:	Ümumi olmak.
Tilâvet	:	Okumak, takip etmek, arkasına düşmek.
Sahih	:	Halis, kusursuz, şüphesiz.
Sûfi	:	Tasavvuf ehli, mutasavvıf.
Şer' i	:	İslâmiyetçe makbul olan
Takva	:	Bütün günahlardan kendini korumak.
Ubudiyyet	:	Bendelik, kulluk, kölelik.

- Vaz'** : Konulma, tayin etme.
- Zahid** : Tasavvuf; Borç olan ibadetlerden, asli vazifelerinden
başka dünya makamlarından feragat eden kimse.
- Zühd** : Dünyaya rağbet etmemek.

BİBLİYOGRAFYA

1. Din ve Mûsikî' nin Özellikleri. Yiğitbaş, Dr.M. Sadık, Mus. Ve Nota 3(34), 8.72, 24-27
2. Dînî Mûsikîmiz. Hazırlayan: Bekir Sıdkı Sezgin, Sanat ve Kültürde Kök, 1(6), 7.81, 4 Sanat ve Kültürde Kök, 1 (8), 9.81, 7 Sanat ve Kültürde Kök, 1 (9), 10.81, 7 Sanat ve Kültürde Kök, 1 (11), 12.81, 21 Sanat ve Kültürde Kök, 1 (12), 1.82, 9
3. Dînî Mûsikîmiz Hazırlayan : Bekir Sıdkı Sezgin Sanat Kültürde Kök, 1 (7), 8.81, 5
4. Dînî Mûsikî, 1-2 Can, Halil Mus. Mec., 26 (291), 1.74, 10-15
5. Dînî Mûsikî, 3-4 Can, Halil, Mus. Mec., 27 (293) 3.74, 17-20 Mus. Mec., 27 (294), 4.74, 19-22
6. Dînî Mûsikî, 5-6 Can, Halil, Mus. Mec., 27 (296), 6.74, 20-23 Mus. Mec., 27 (297), 7.74, 24-27
7. Dînî Mûsikî, Can, Halil, Mus. Mec., 27 (300), 10.74, 25-28
8. Dînî Mûsikî, Can, Halil, Mus. Mec., 28 (308), 6.75, 23-26 Mus.Mec., 28 (309), 7.75, 25-28
9. Dînî Mûsikî, Can, Halil, Mus. Mec., 28 (316), 2.76, 19-22 Mus. Mec., 29 (317), 3.76, 19-24
10. Dînî Türk Mûsikîsin'de XVII. Yüzyılda Kullanılmış Makamlar. Oransay, Doç.Dr.Gültekin: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 19, 1973, 75-82
11. Dînî Türk Muîsi Antolojisi, Can, Halil, Mus. Mec., 18 (217), 3.66, 13-19
12. Dînî Türk Musikîsi Lûgatı, Can, Halil, Mus. Mec., 18 (220), 7.66, 119-121
13. Dînî Türk Musikîsi Lûgatı, Can, Halil, Mus. Mec., 18 (221), 8.66, 147
14. Dînî Türk Mûsikîsi Lûgatı, Can, Halil, Mus. Mec., 18 (222), 9.66, 198

15. Dînî Türk Mûsikîsine Giriş İsimli Eserde Bildirdiklerime Göre Gördüklerim,
Can, Halil Mus. Mec., 25 (276), 10.72, 6-8.17

KAYNAKLAR

- ERGUN, Sadeddin Nüzhet,** : İstanbul Üniversitesi Yayınları, Türk Müsikîsi Antolojisi Dînî Eserler, Cilt I-II, İstanbul 1942-1943
- İNANÇER, Ömer Tuğrul,** : Dînî Müsikî Formları Notları ve Röportaj, İstanbul 2001
- İSMAİL, Hekimoğlu,** : Türdav Basım ve Yayım Tic. Ve San., Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat, İstanbul 1992
- İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ** : Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, Cilt II-III-V, İstanbul 1994
- KADEROĞLU, Goncagül,** : İ.T.Ü. Yüksek Lisans Tezi, Müsikî Makaleleri Bibliyografyası, Haziran, 1992
- K.B. İSTANBUL TARİHİ** : Arşiv çalışması, İstanbul 2001
- TÜRK MÜZİĞİ TOPLULUĞU**
- KARADENİZ, M. Ekrem,** : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Müsikîsi' nin Nazariye ve Esasları, 1965
- MEVLİD** : M.E.B. Yayınları, Türk Klasikleri 30, İstanbul 1990
- ÖZALP, Dr.M. Nazmi,** : TRT, Türk Müsikîsi Beste Formları, 1992
- ÖZDAMAR, Mustafa,** : Türk Tasavvuf Müsikîsi Vakfı, İslâmbol Gelenğinde Sivil Merasimler ve Doğumdan Ölümüne Müsikî, İstanbul 1997
- ÖZKAN, İsmail Hakkı,** : Ötüken Neşriyat, Türk Müsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri, İstanbul 1990

- ÖZTUNA, Yılmaz,** : Kùltür Bakanlığı Kùltür Eserleri Dizisi, Başbakanlık Basımevi, Büyük Türk Mùsikîsi Ansiklopedisi, Cilt I-II, Ankara 1990
- SEZGİN, Bekir Sıdkı,** : İ.T.Ü. Yüksek Lisans Dini Mùsikî Ders Notları, İstanbul 1995
- TURA, Yalçın,** : Türk Mùsikîsi Formları, İ.T.Ü. T.M.D.K. Ders Notları, İstanbul 1979
- ULUDAĞ, Prof.Dr.Sùleyman,** : Marifet Yayınları, İslâm Açısından Mùsikî ve Semâ', İstanbul 1999

ÖZGEÇMİŞ

1969 İstanbul’ da doğdu. 1981 yılında Mehmet Akif İlkokulu’ nu bitirdi. 1984 yılında Kocamustafa Paşa Lisesi’ ni bitirdi. 1987 yılında Sultan Ahmet Endüstri Meslek Lisesi, Ağaç İşleri bölümünden mezun oldu. 1993 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuarı Ses Eğitimi bölümünden mezun oldu. Öğrenimi sırasında Bekir Sıdkı Sezgin, Prof.Dr Alaeddin Yavaşca, Tülûn Korman, Tülin Yakarçelik, Güher Güney, Neriman Tüfekçi, Yavuz Özüstün, Prof.Dr. Nevzat Atlığ, Cinuçen Tanrıkorur gibi pek çok değerli sanatçı ile çalışma imkanı buldu. 1992 ile 1995 seneleri arasında Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu’nda, 1994-1995 seneleri arasında TRT İstanbul Radyosunda ses sanatçısı olarak görev yaptı. Halen Milli Eğitim Bakanlığı’ nda Müzik Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ